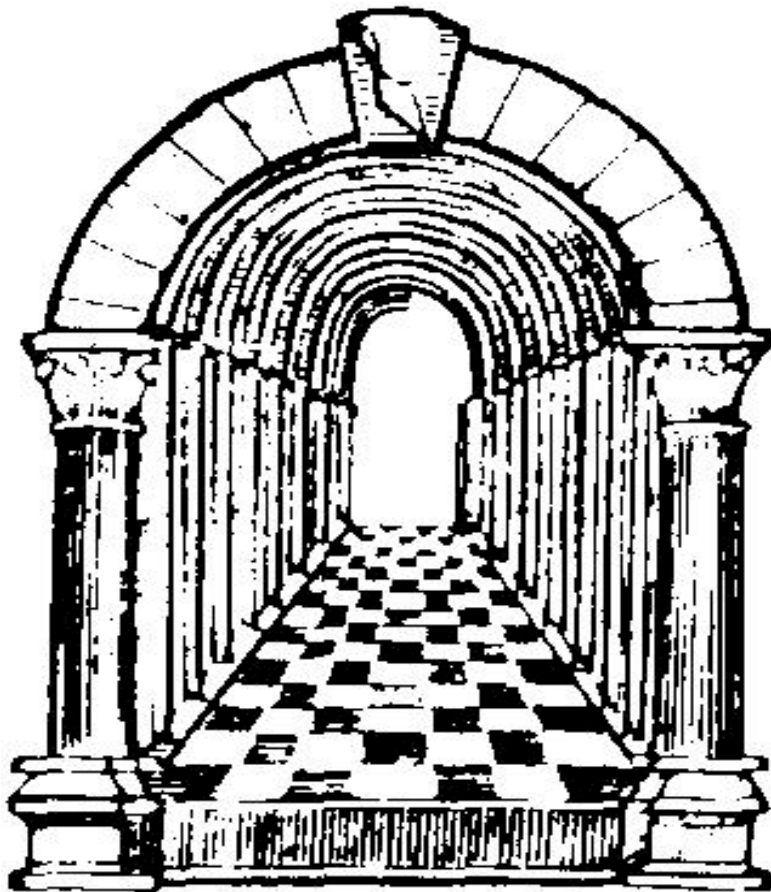

Sfera Politicii

78

REVISTĂ LUNARĂ DE ȘTIINȚE POLITICE EDITATĂ DE INSTITUTUL DE
CERCETĂRI POLITICE ȘI ECONOMICE ȘI FUNDAȚIA “SOCIETATEA CIVILĂ”

Anul VIII, 2000

BILANȚ 1999

Cuprins

2.	<i>Editorial</i>	Dan Pavel	De ce nu s-a predat coaliția
11.	<i>Bilanț 99</i>	Dan Oprescu	Minoritățile naționale în 1999
18.		Ovidiu Maican	Reforma Ministerului de Interne
30.	<i>Arhivă</i>	Document	Amintiri cu Emil Bodnăraș
34.	<i>Politică internă</i>	Cătălin Ciubotă	Societate de consum, consumatori și dreptul consumatorilor
37.	<i>Politică externă</i>	Daniel Cain	Bulgaria – după 10 ani
44.	<i>IdeoSfera</i>	George Voicu	Paradigma conspiraționistă (VII)
56.	<i>Recenzii</i>	Laurențiu
Constantiniu	O sursă de interes capital
58.		Mihai Chioveanu	Trilogie 1989
61.		Olivia Horvath	Între vizionarismul rațional și fascinația absolutului
63.	<i>Semnale</i>		
-

De ce nu s-a predat Coaliția?

DAN PAVEL

Marea miză a actualei coaliții guvernamentale și parlamentare a fost păstrarea puterii. Abia pe locul al doilea în topul priorităților a fost ducerea la bun sfârșit a reformei. Dacă miza actualei guvernări ar fi fost reforma, coaliția nu ar fi rezistat mai bine de trei ani. Păstrarea puterii a fost o miză care nu a redus numai șansele reformei, dar a subminat serios șansele electorale ale partidelor coaliției. Funcționarea coaliției celor trei coaliții (CDR- USD - UDMR) a prezentat de la bun început o serie de particularități¹. O serie de profeții politice arătau, imediat după câștigarea alegerilor din noiembrie 1996, că această coaliție nu va rezista, mai ales din pricina eterogenității sale ideologice. Din noiembrie 1996, presa a prezentat în permanență situația unei coaliții fragile, care stă să se prăbușească în orice moment sau care nu mai are de trăit decât câteva ore, zile, săptămâni sau (în cel mai bun caz) luni². Acești comentatori sau reporteri au pierdut din vedere - dacă vreodată au fost conștienți de acest lucru, ceea ce este greu de crezut, fără cunoștințe solide de politică internațională și politologie - că așa sînt pretutindeni coalițiile. La un moment dat, a părut că singura rațiune pentru care era posibilă conviețuirea unor partide radical diferite ca tradiție istorică, platformă ideologică, legitimitate morală și politică, era reforma. De altfel, aceasta a și fost rațiunea de a fi a guvernării coaliției, așa cum era ea explicitată în programul de guvernare. Dar cum reformă nu se făcea, iar coaliția rezista, a fost nevoie de o altă explicație decât aceea că această coaliție urmărește reforma. Ceea ce profeții politici și presa nu au sesizat a fost că principala rațiune de a fi a coaliției - anume deținerea puterii - a fost un suport extrem de puternic, de natură a rezista oricăror încercări. Faptul că actuala coaliție procedează astfel nu este o judecată de valoare,

ci o judecată de fapt. Dacă partidele componente ale coaliției și coaliția au urmărit păstrarea puterii, această constatare nu contrazice în vreun fel natura politicii din oricare parte a acestei planete, inclusiv în democrațiile liberale - urmărirea cîștigării puterii și a păstrării ei.

A spune că miza coaliției a fost păstrarea puterii ne conduce către un corelat logic al unei eforturi de acest tip. Dacă s-a depus atîta efort pentru păstrarea puterii, înseamnă că actuala coaliție a fost în situația de a pierde puterea. Au fost mai multe presiuni asupra coaliției, de natură exterioară, cu mult mai puternice decât presiunile interne. Actuala coaliție s-a văzut confruntată, în ianuarie și februarie 1999, cu două violente mineriade. Anul 1999 a fost anul cu cele mai puternice mișcări sociale și sindicale din întreaga perioadă postdecembristă. Pentru prima dată după 1996, opoziția a făcut puternice presiuni pentru a provoca demisia guvernului și alegeri anticipate. Nici una dintre aceste trei tipuri de presiuni nu a reușit să clatine în mod serios coaliția. Niciodată nu a existat o mai puternică eroziune a încrederii publice decât față de actuala coaliție, cu toate că o mare parte din neîmpliniri s-au datorat unei moșteniri dezastruoase de la predecesori. Dar anul 1999 a arătat cît se poate de clar că invocarea la nesfârșit a argumentului (real) al dezastrului lăsat în urmă de pedeseriști este o strategie care nu mai poate masca lipsurile în ceea ce privește voința politică, eficiența și competența liderilor politici ai coaliției.

Rezistența coaliției la cele două mineriade din 1999 a avut o relevanță mult mai mare pentru democrația din România decât cea a trecerii testului dur al unor mișcări sociale. Mineriadele din 1999 au fost atacuri periculoase la adresa statului de drept, tentative de lovitură de stat, de

înlocuire prin violență a instituțiilor și aleșilor prin vot democratic. Ele au fost sprijinite de forțe politice din opoziția parlamentară și extraparlamentară, iar deșucarea lor a fost o victorie a democrației. De altfel, în timpul mineriadei din ianuarie 1999, mai multe organizații ale societății civile (Grupul pentru Dialog Social, Alianța Civică, Solidaritatea Universitară, Asociația Foștilor Deținuți Politici, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului, Convenția Medicilor Democrați, Uniunea Mondială a Românilor Liberi, Asociația victimelor mineriadelor, etc.) au organizat în București un marș de protest împotriva folosirii violenței politice, care amenință instituțiile statului de drept³. Dacă pînă la alegerile din noiembrie 1996 aceste organizații ale societății civile au sprijinit simbolic sau chiar direct (unele dintre ele fiind chiar membre componente ale CDR) forțele democratice care au luat atunci puterea, după aceea, din pricina unor conflicte de interese, dispușe legate de valori și principii, a intervenit o răcire a relațiilor, iar în unele cazuri un divorț. Numai că în fața primejdiei comune, s-a refăcut legătura intimă între coaliție, mai ales CDR, și organizațiile societății civile. În situația respectivă însă, asociațiile societății civile au cerut partidelor responsabile din opoziție să se solidarizeze mișcării de susținere a democrației și a statului de drept, iar președintelui României să instaureze (dacă va fi cazul) starea de urgență. Pînă la urmă, cu excepția Partidului România Mare, care a fost (prin liderul său Corneliu Vadim Tudor, dar și prin filialele sale) implicat direct și indirect în incitarea și organizarea mineriadelor, toate partidele politice din România și-au afirmat sprijinul față de salvarea democrației. Demersul coaliției a fost sprijinit de toate forțele politice și civice responsabile. Chiar și la Râmnicu-Vâlcea, unde minerii gășiseră un sprijin în bandele locale, în sprijinitori ai partidelor reacționare, dar și în rîndul șomerilor, al disponibilizaților, ceea ce a dus la confruntări violente cu forțele de ordine, după aceea, restul cetățenilor - care alcătuiau

majoritatea - au organizat un marș în sprijinul democrației și al coaliției actuale.

Ceea ce nu reușiseră mineriadele prin forță erau să reușească numeroasele mișcări sociale și greve. Pentru prima dată în istoria postcomunistă a României, cele mai mari centrale sindicale s-au unit pentru a face revendicări specifice. CNSLR-Frăția, Blocul Național Sindical, Cartel "ALFA" și CSDR au început pe 23 noiembrie 1999 un program de proteste care s-a sfîrșit abia pe 22 decembrie. Memorandumul încheiat în primăvara lui 1999 de cei patru coloși sindicali a funcționat în mod neașteptat. Problema a fost că activitatea sindicală a depășit limitele ei, implicîndu-se în revendicări de natură politică. Cu toate că urmarea reprezentarea intereselor muncitorești, ale unor ramuri defavorizate, mișcarea sindicală a fost mereu suspectată în această perioadă de a fi fost manipulată de cercuri antireformiste, de grupuri de interese care nu priveau cu ochi buni perspectivele integrării europene. Chiar în luna dinaintea Conferinței de la Helsinki - unde exista speranța că în sfîrșit România va fi nominalizată pentru a începe negocierile de aderare la Uniunea Europeană - protestele sindicale nu numai că s-au intensificat, dar au căpătat o accentuată formă politică. Într-o "scrisoare deschisă către națiune și conducătorii ei," conducerea CNSLR-"Frăția" afirma că singura soluție de depășire a situației de criză a țării era schimbarea primului ministru Radu Vasile și a guvernului. Din cauza presiunii mișcărilor sociale, dar și a lipsei de performanțe ale premierului, în întreaga presă s-a vorbit despre amînarea schimbării lui Vasile pînă după reuniunea de la Helsinki. Era evident că România nu putea fi prezentă acolo în stare de instabilitate, cu premierul abia schimbat. Dar sindicatele nu au vrut să accepte ideea că este un moment care ține de interesele naționale ale României, așa că cu cît se apropia momentul Helsinki, cu atît se intensificau revendicările sindicale și cele politice. Unele dintre manifestări au avut un caracter violent. Astfel, pe 5 noiembrie 1999, Prefectura Brașov și trupele de ordine au fost sălbatic atacate

de muncitori, în rîndurile cărora cei mai agresivi erau provocatori infiltrați (membri ai lumii interlope, personaje cu dosar penal). Pagubele au fost considerabile, iar în apropierea aniversării mișcării muncitorești anticomuniste, sindicaliștii au vrut să pună pe Prefectură simbolurile comuniste⁴. La București, apoi în toată țara, cîteva zile după aceea, ceferiștii au blocat circulația trenurilor pentru mai multe zile, pricinuind pagube considerabile economiei naționale și persoanelor particulare. Pînă la urmă, organele judecătorești au hotărît că greva era ilegală. Pe 11 noiembrie 1999, aproximativ o mie de muncitori de la Petrotub Roman au blocat drumul E 85, ca să taie calea privatizării propriiei întreprinderi. Fondul Proprietății de Stat tocmai semnase un contract de privatizare cu firma "Tubman International". Pînă la urmă, guvernul sau diferitele sale ministere și agenții au negociat cu greviștii întreruperea protestelor, reluarea lucrului, satisfacerea unora dintre revendicări. Oricum, coaliția a rezistat la un asalt despre care se prevăzuse (sau poate chiar se urmărise) a duce chiar la sfîrșitul guvernării acesteia. În cele mai multe dintre cazuri, grevele și mișcările sociale ale anului 1999 au fost doar amînate pentru anul electoral 2000.

Anul 1999 a întărit tendințe începute imediat după noiembrie 1996: preluarea puterii economice și a structurilor clientelare a fostelor partide aflate la guvernare. Numeroasele scandaluri care au afectat credibilitatea partidelor din coaliție nu au fost atît legate de eșaloanele superioare de conducere, ci de conducerile locale, județene sau municipale. Prin urmare, este clar ce a ținut la un loc coaliția. Deținerea puterii, împărțirile făcute prin algoritm au permis fiecărui partid să își consolideze pozițiile în diferite sectoare economice (industrie, agricultură, comerț, turism, transporturi, export-import, etc.), dar și influența în teritoriu (administrație, poliție, judecătoria, diferite inspectorate). Fiecare partid al coaliției și-a satisfăcut astfel interesele în teritoriu. Dar această dependență de resurse a împiedicat mișcarea liberă în cîmpul politic,

limitînd opțiunile legate de părăsirea coaliției sau tentativele de a face alianțe electorale în afara ei.

În momentul în care studiem felul în care a evoluat coaliția în 1999, elementele cele mai importante care trebuie luate în considerare sînt relațiile dintre diferitele părți componente ale coaliției. De la caz la caz, raporturile dintre partide, ca și stabilirea generală a consensului au urmat regulile unei geometrii cu dimensiuni variabile. Studiul actualei coaliții are elemente fascinante, tocmai din pricina faptului că nimic nu este prestabilit. Numai că o asemenea flexibilitate a relațiilor din cadrul coaliției a determinat o funcționare mult mai greoaie decît ar fi fost normal a coaliției.

Cea mai problematică relație din cadrul coaliției a fost cea dintre PNȚCD și PD. Conflictul s-a desfășurat mai ales în jurul problemelor restituirii proprietăților agricole, al caselor naționalizate, al privatizării I.A.S.-urilor. De fiecare dată a trebuit ca între interesele personale sau de grup (reprezentate de deputatul Lupu sau ministrul Mureșan, din partea PNȚCD, sau de senatorul Triță Faniță, din partea PD) să fie nevoie de o mediere din partea liderilor partidelor respective sau de o înțelegere în cadrul coaliției. Pînă la urmă, în majoritatea cazurilor, s-a ajuns la înțelegeri, la consens. Problema a fost că dacă se pornea de la bun început de la ideea unor înțelegeri, nu s-ar fi pierdut atîta timp, energie și nici popularitate în ochii alegătorilor.

Una dintre cele mai problematice prezențe în cadrul actualei coaliții a fost cea a UDMR-ului. Disputele generate de dezbaterile asupra Legii învățămîntului nr. 85/1995 au fost dramatice, în special cînd a fost vorba despre discutarea în comisii, iar apoi de supunerea la vot a art. 123, care se referă la dreptul minorităților naționale de a organiza învățămîntul de stat în limba maternă. Numai istoria felului în care s-a votat asupra Ordonanței 36 de modificare și completare a Legii învățămîntului ar merita un studiu separat. Nu au fost puține cazurile cînd în Senat sau în Cameră, reprezentanții partidelor au mers împotriva

înțelegerilor din coaliție. Astfel, atitudinea unui George Pruteanu (pe vremea aceea senator PNTCD) era să provoace părăsirea coaliției de către UDMR. Lucrul a fost cu atât mai grav cu cât, în general, UDMR a fost elementul component cel mai stabil și loial al coaliției, votând constant în sensul înțelegerilor cu partenerii, în interesul coaliției. Când a venit însă vorba de o susținere din partea partenerilor de coaliție în sens invers, lucrurile nu s-au mai desfășurat în interesul coaliției. Până la urmă, logica predominantă a coaliției (consens & compromis) a condus în Senat la înțelegeri între putere și opoziție. Chiar senatorii PDSR au promis acceptarea tuturor articolelor de lege în schimbul prevederii articolului 184, potrivit căruia instituțiile de învățământ superior multicultural sînt coordonate de un prorector ales dintre cadrele didactice care predau pe liniile corespunzătoare culturii și limbii de predare (deci în limba minorităților). Să se fi creat atunci o platformă pentru o posibilă coaliție de după alegerile din anul 2000? Vom mai vedea.

Coaliția a funcționat în 1999 fără organe formale de conducere. De aceea, între sistemul nervos al coaliției și organele ei de funcționare (în plan executiv, legislativ, administrativ, al funcționării la nivel local) a existat o lipsă de corelare. Cele mai multe dintre soluțiile și înțelegerile negociate de liderii coaliției nu au fost respectate de la bun început sau a fost nevoie de multe eforturi. După ce organele de conducere de tipul COCOPO au fost ridiculizate în presă, a existat o anumită reluctanță de a mai apela la ele. Dar aceasta a afectat profund funcționarea coaliției. Cel mai tare s-a văzut acest lucru în Parlament și mai ales la Camera Deputaților, unde în comisii sau la votul în plen se vota cu totul altfel decît în spiritul înțelegerilor din coaliție. Adesea, senatorii și mai ales deputații au votat în conformitate cu interese personale, locale, sau de grup, dar care difereau de interesele coaliției sau ale partidului din care ei făceau parte. Intervenția partidelor în sensul corectării acestor disfuncționalități nu a dus întotdeauna la

rezultatele așteptate, pentru că mulți dintre senatori și deputați au părăsit partidele sau coalițiile pe listele cărora au intrat de fapt în cele două camere.

Întărirea coaliției prin funcționarea ei în timp, ca și prin rezistența la diferitele provocări au avut în 1999 cîteva consecințe benefice, în ciuda scăderii popularității. Dacă în sondajele de opinie coaliția a scăzut dramatic⁵, ca urmare a dezamăgirii publice față de deteriorarea nivelului de trai, promovarea în parlament a anumitor legi ale reformei, sprijinirea anumitor inițiative în cadrul guvernului și administrației, toate acestea au creat premisele consolidării sprijinului politic a diferitelor părți componente ale coaliției. Activitatea cabinetului Radu Vasile a fost din multe puncte de vedere o continuare a stilului inaugurat de cabinetul Ciorbea. Stilul guvernării prin ordonanțe guvernamentale, dintre care multe ordonanțe de urgență, lipsa unei coordonări de către primul ministru a diferitelor programe de reformă, au dus la acumularea unor nemulțumiri față de activitatea acestui cabinet⁶. Ca și în cazul lui Ciorbea, pînă la urmă schimbarea lui Radu Vasile din funcția de prim-ministru a fost o realizare a coaliției. Dar problema care se pune aici este a responsabilității președintelui Emil Constantinescu în desemnarea ca premieri a unor personaje care nu se potriveau cu fișa aceluia post.

S-ar putea însă afirma, pe baza analizei felului în care au funcționat cabinetele de după noiembrie 1996, că acesta a fost domeniul de activitate în care coaliția a funcționat cel mai bine. Nu au fost demisii din Cabinetul Vasile, nici certuri violente sau puncte asupra cărora să nu se fi găsit pînă la urmă un consens. De altfel, numărul exagerat de ordonanțe de tot felul spune mult despre stilul de lucru în echipa de acolo. Iar cînd premierul Vasile a fost schimbat, echipa a rămas aceeași, cu două excepții (miniștrii de externe și ai muncii și protecției sociale, care nu au vrut să își mai continue activitatea, din motive diferite, fiind înlocuiți de oameni din același partid).

În 1999, activitatea legislativă din cele două

camere ale parlamentului a fost încununată de câteva succese ale actualei coaliții. Au fost înregistrate la cele două camere aproximativ 500 de acte normative, dintre care 170 de natură economică. Din 1997 și pînă în septembrie 1999, au fost finalizate 506 legi, între care și ordonanțele simple sau de urgență ale cabinetelor Ciorbea și Vasile. Doar 37 dintre legile votate în 1999 au fost publicate în *Monitorul Oficial*, promulgate sau în curs de promulgare sînt 7 legi. Se află în dezbaterile plenului Camerei Deputaților 53 de proiecte de legi, iar în dezbaterile plenului Senatului 35. În comisiile economice de specialitate ale Camerei se află 45 de proiecte legislative, iar în cele ale Senatului 22⁷. Dintre legile importante votate, unele legi au fost esențiale pentru reforma economică (Legea 133/1999 pentru stimularea întreprinzătorilor privați, pentru înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii⁸; Legea privind unele măsuri de accelerare a reformei; Legea de modificare a Legii 101/1998 privind Statutul BNR), reforma proprietății (Legea pentru reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole și a celor forestiere, cunoscută mai ales sub numele de “legea Lupu”), reforma morală (Legea privind accesul la propriul dosar și deconspirarea securității ca poliție politică), reforma educației (Legea privind modificarea și completarea Legii învățămîntului nr. 84/1995).

Felul în care s-a acționat pentru dezbaterile în comisii, iar apoi pentru votarea în cele două camere ale parlamentului a Legii pentru reconstituirea dreptului de proprietate în agricultură merită a fi cercetat ca un studiu de caz cu privire la felul în care funcționează coaliția CDR - USD - UDMR. În ciuda unor conflicte majore de interese, care nu erau în special interese de grup, ci mai ales între interesele personale ale unor reprezentanți ai partidelor coaliției (în special deputatul țărănist Vasile Lupu și senatorul pedist Triță Făniță), funcționarea la vîrf a coaliției, ca și negocierile care au avut loc la nivelul grupurilor parlamentare au condus după îndelungi

tensiuni, amănări, la votarea legii. Chiar și după promulgarea legii de către președintele României, dezbaterile furtunoase care au intervenit nu au făcut decît să dovedească deosebirile esențiale între reprezentanții coaliției și cei din opoziție. La fel s-a întîmplat și cu privire la Legea privind modificarea și completarea Legii învățămîntului, care a pus coaliția la grea încercare și care continuă și acum a fi contestată de opoziție și de voci din presă. În schimb, atunci cînd a venit vorba despre aplicarea legii privind accesul la propriul dosar s-a văzut cît de radicale sînt deosebirile între chiar partidele componente ale coaliției. A devenit astfel dificil de deosebit între interesele partidelor (sau mai bine zis ale unor lideri ai acestora) din coaliție și cele din opoziție.

Chiar dacă a fost promulgată de către președintele României, Legea privind accesul la propriul dosar și deconspirarea securității ca poliție politică continuă să provoace tensiuni în cadrul actualei coaliții, ba chiar reconfigurări de poziții care arată cît de fragilă este această alianță politică din anumite puncte de vedere. Nominalizarea de către PD a unor candidați prestigioși, foști disidenți sau oponenți (Mircea Dinescu, Andrei Pleșu), dar care au fost membri ai Partidului Comunist Român, a fost o încălcare a literei și spiritului legii. Legea prevede ca din Colegiul Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității ca poliție politică să nu facă parte persoane “care au făcut sau fac parte din partide politice.”⁹ PD a încălcat legea în mod deliberat, pornind de la considerentul că “să vedem cine va avea curajul să îi respingă” pe Dinescu și Pleșu. În mod paradoxal la comisiile juridice reunite ale celor două Camere nu au avut curajul să respingă aceste două candidaturi. În schimb, au respins candidatura lui H.R. Patapievici (propus de PNȚCD), fără a fi avut motive legale. Chiar și aliatul cel mai apropiat al PNȚCD din Convenția Democratică, anume PNL, prin președintele său, Mircea Ionescu Quintus, a votat împotriva candidatului PNȚCD¹⁰. Pe bună dreptate, cel respins pe

nedrept de comisiile respective, a putut să scrie că “de zece ani există o *mare coaliție* informală, peste capul partidelor și al ideologiilor, care, în forme diverse și cu o reprezentare variabilă, dar cu o prezență constantă, s-a aflat mereu la putere. Opțiunile acestei *mari coaliții* sînt cunoscute: *toate* exprimă dorința de a menține în centrul puterii oamenii, clienții, relațiile, complicitățile și alianțele strategice ale vechiului regim.”¹¹ Reacția de a te simți nedreptățit este firească, dar de aici și pînă la a expune o teorie conspiraționistă cu privire la putere este o cale lungă. În realitate, este vorba despre altceva. Iar legea deconspirării securității și a accesului la dosare tocmai acolo țintește. Anume, către posibilitatea ca foste cadre ale securității și grupuri de interese care dețin dosare să șantajeze politicieni din toate partidele, inclusiv din cele ale actualei coaliții, așa cum pot fi șantajate personalități intelectuale, culturale, diplomatice, militare, din puterea juridică. Dar a șantaja pe cineva aflat la putere și a deține puterea sînt lucruri diferite. *Marea coaliție* nu este altceva decît suma de indivizi particulari care sînt șantajabili, dar nu ceva care să fie mai puternic decît coaliția venită la putere în noiembrie 1996. Confuziile logice și politologice ale lui Patapievici nu sînt însă lipsite de o oarecare bază. Prin controlul sau șantajul exercitat asupra unor personalități cheie ale partidelor coaliției, coaliția este împiedicată să funcționeze cum trebuie. Comportamentul președintelui liberal Quintus este semnificativ în acest sens. Chiar și așa, dacă ar fi fost adevărat ce scrie eseistul de la 22, atunci legea deconspirării nu ar mai fi fost votată niciodată. Probabil că se va răzgîndi cînd plenul parlamentului va vota pentru includerea sa în Colegiul Consiliului de studiere a dosarelor securității.

Cu toate acestea, pe agenda nerealizărilor figurează o mulțime de legi importante care așteaptă a fi votate în Parlament¹². Dintr-un total de 449 de legi restante la parlament, 30 de proiecte se află acolo din 1997, 143 datează din 1998, iar 286 sînt din 1999. Dacă la începutul coaliției

CDR-USD-UDMR, media de zile la care apărea o lege a fost de 13-14 zile, pe măsură ce interesele divergente ale componentelor coaliției și-au spus cuvîntul, media a fost tot mai ridicată, iar procesul de vot tot mai greoi. În 1997, media zilelor de “stagi” petrecut de o lege în cele două camere a fost de 90-100 de zile. În 1998, media a fost de 150-170 de zile. S-au înregistrat chiar recorduri negative. Astfel, cu toate că pornise ca ordonanță de urgență a Cabinetului Ciorbea, Legea de modificare și completare a Legii învățămîntului a stat în parlament 750 de zile¹³. Legea privind reorganizarea CEC în societate bancară pe acțiuni a stat 569 de zile, în timp ce Legea pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor a avut de așteptat 536 de zile. Un alt record a fost cel de 644 de zile la Legea datoriei publice, pe cînd Legea privind facilități pentru dezvoltarea turismului rural a avut nevoie de (numai!) 411 zile.

Presă a sesizat diferențele de stagi petrecut în camere, în funcție de apartenența politică a președintelui uneia dintre ele (țărănistul Ion Diaconescu la Camera Deputaților, pedistul Petre Roman la Senat)¹⁴. Astfel, în timp ce Legea privind transportul pe CFR (propusă de Traian Basescu, ministrul PD al transporturilor) a stat în Senat doar 64 de zile, în Cameră a ținut-o 543 de zile. Dar asemenea divergențe între partidele coaliției au afectat adesea interesele categoriilor sociale și profesionale ale căror interese aceste partide pretind că le reprezintă în Parlamentul României. De pildă, Legea privind aprobarea Ordonanței Guvernului 9/1998 referitoare la instituirea sistemului de cupoane pentru agricultori, după ce a fost promovată de Cabinetul Ciorbea pe 30 ianuarie 1998, a fost finalizată la Cameră în numai 13 zile, dar la Senat a trebuit să aștepte 197 de zile, ceea ce a făcut-o aproape inutilă, pentru că “în vremea aceasta, s-a arat de primăvară, s-a semănat, s-a recoltat din nou și s-a reluat un nou ciclu de însămînțări de toamnă.” La fel s-a întîmplat cu procedurile “rapide” legate de aprobarea ordonanțelor de urgență privind

stimularea investițiilor directe, regularizarea datoriei fostei Companii Române de Petrol, taxa pe valoare adăugată, impunerea veniturilor realizate de persoanele fizice, care au avut nevoie de 349, 446, 377 și 363 de zile în Parlament.

Există o disproporție majoră între activitatea propriu-zisă a Parlamentului și inundatia de ordonanțe venite din partea executivului. Specialiștii din partea guvernului lucrează neglijent, ceea ce favorizează revenirea frecventă cu alte ordonanțe de urgență pentru a corecta ordonanțe de urgență defectuoase. Aici este o deficiență majoră a actualei coaliții guvernamentale și parlamentare, care pare a se organiza conform unor fracturi de competențe și atribuții între cele două puteri în stat, cea legislativă și cea executivă. Coaliția ar fi putut să valorifice avantajul de a fi fost nu a *government of "separated powers"*, ci - așa cum se discuta în politica modernă a lumii - a *government of separated institutions sharing powers*¹⁵. Nici instituția prezidențială nu a făcut prea mult pentru a corecta aceste neajunsuri ale coaliției. Singurele sale intervenții în coaliție au fost în momentele de criză. Ceea ce a lipsit la toate aceste nivele instituționale a fost preocuparea pentru *institutional building*. De aceea, se poate spune că - în ciuda faptului că a rezistat provocărilor și a continuat să funcționeze - de fapt **coaliția nu a fost o instituție a exercitării puterii** (în sens constructiv). De unde și crearea impresiei de improvizatie politică. Fenomenele absenteismului nemotivat¹⁶ și lipsei de cvorum în momentele dezbaterii unor legi esențiale pentru reformă nu sînt altceva decît reflectarea modului defectuos în care coaliția și părțile sale componente s-au organizat și mobilizat în momentele esențiale, ale lipsei de disciplină și de responsabilitate a aleșilor poporului. Iar fenomene precum votul în necunoștință de cauză sau fraudă votului, care s-au manifestat atît în cadrul partidelor de la putere, cît și al celor din opoziție, ies din cadrul unei analize a unei stări normale de fapte, necesitînd un alt tip de abordare¹⁷. Mult mai grav decît atît a

fost fenomenul fracturilor dintre deciziile luate de liderii politici ai partidelor coaliției și comportamentul, chiar votul celor din grupurile parlamentare ale coaliției. Asemenea discrepante s-au văzut tot timpul, dar cel mai deranjant au fost cînd interveneau în momentele cheie ale votării legilor restituirii proprietății sau ale accesului la dosarele Securității.

Multe din nerealizările din Parlament nici nu pot fi puse însă în mod direct pe seama coaliției de la putere sau pe seama moștenirii guvernării anterioare. Ele sînt expresia unor carențe majore ale Constituției din 1991 (cum ar fi mult discutata identitate dintre funcțiile celor două camere), ale regulamentelor de funcționare a camerelor (ceea ce a dus la propunerea înființării Comisiei ordinii de zi, formată din liderii partidelor politice, înființarea instituției primei citiri a proiectelor de lege și desființarea cvorumului, reducerea timpului de lucru total petrecut de parlamentari în plen și creșterea timpului în comisii, finalizarea rapoartelor comisiilor permanente în termen de 60 de zile de la înregistrarea inițiativei legislative, limitarea duratei luărilor de cuvînt, înființarea de noi subcomisii¹⁸). Cu toate acestea, faptul că actuala coaliție nu a făcut nimic în sensul amendamentelor constituționale și modificării regulamentelor celor două camere nu face decît să arate o viziune mediocră cu privire la rolul reformativ al coaliției.

Din multe puncte de vedere, coaliția funcționează cel mai deficitar la nivelul local (județean și al localităților urbane și rurale). De fapt, acolo de multe ori alianțele și interesele locale au ascultat de alte considerente decît cele înalte ale coaliției. La nivelul județelor și localităților au fost și cele mai spectaculoase treceri dintr-un partid într-altul, nu numai în interiorul coaliției, dar și din opoziție către putere, mai ales după pierderea de către PDSR și aliații săi a alegerilor din 1996, iar începînd cu mijlocul lui 1998, în sens invers, dinspre putere către opoziție. Dacă liderii politici au găsit la nivel înalt căile de a merge împreună, de a face alianțe, liderii

locali nu au uitat ușor umilințele de pe vremea FSN-ului, șicanele din campaniile electorale. Au fost numeroase cazurile când filialele diferitelor județe au presat asupra partidelor din care făceau parte pentru a ieși din coaliție (mai ales în cazul PD, dar și în acela al PNȚCD sau PNL) sau măcar de a governa singuri, fără anumiți parteneri de guvernare (în cazul PNȚCD). De fapt, unul dintre semnalele cele mai clare cu privire la accentuarea diferendelor la nivel local este că de vreo doi ani încoace PNL vrea să meargă pe liste separate de cele ale CDR în alegerile locale.

Actuala coaliție parlamentară și guvernamentală a ratat startul în îndeplinirea reformei. Apropierea anului electoral și faptul că a rezistat pînă în acest an creează premisele pentru a nu rata finalul mandatului. Sînt cîteva argumente în sensul posibilității recuperării timpului pierdut, pe ultima sută de metri:

- scadența (de multe ori depășită, mai ales dacă ne referim la datele limită fixate de diferiți lideri ai coaliției sau prim-miniștri) anumitor inițiative ale reformei, privatizării, restructurării (cum ar fi lichidarea în acest an a Fondului Proprietății de Stat);
- posibilitatea reală ca România să primească ajutoare substanțiale de la Uniunea Europeană, FMI, Banca Mondială;
- efectul hotărîrii de la Helsinki cu privire la începerea negocierilor de aderare a României la UE;
- previziunile cu privire la îmbunătățirea indicatorilor producției industriale, activității economice, îmbunătățirii nivelului de trai;
- posibilitatea de a lua măsuri economice de tip popular sau populist, care pot aduce voturi.

Nu se va putea finaliza analiza asupra actualei coaliții decît la sfîrșitul ei. Abia atunci se vor putea trage concluziile și abia atunci vom ști, în urma dezvăluirilor din campania electorală și de după,

o mulțime de informații inedite cu privire la coaliția CDR-USD-UDMR. Pînă atunci, ne mulțumim cu analize parțiale, incomplete, de etapă.

¹ Pentru o abordare largă a problemelor actualei coaliții în primii doi ani de guvernare, vezi studiul în două părți, Dan Pavel, "Performanța coaliției? Rămînerea împreună," *Sfera Politicii*, nr. 65, decembrie 1998, și 66, ianuarie 1999. De asemeni, vezi și Dan Pavel, *Leviathanul bizantin. Analize, atitudini și studii politice* (Iasi: Polirom, 1999).

² Dintr-o listă extrem de lungă, iată numai cîteva titluri: "O noapte de coșmar. Riscul ruperii coaliției sau al unei remanieri de fațadă, inutile, este major!", *Ziua*, 22 noiembrie 1997; "Coaliția în derivă," *România liberă*, 16 ianuarie 1998; "O coaliție bolnavă," *România liberă*, 11 iunie 1998; "Coaliția funcționează doar pe hîrtie," *Curentul*, 26 octombrie 1998; "Coaliția guvernamentală a încălcat ieri toate înțelegerile din seara precedentă. PNȚCD, PNL, PD, UDMR s-au războit și s-au călcat în picioare în Parlament. PD își pregătește ieșirea din coaliție la începutul lunii martie," *Cotidianul*, 30 octombrie 1998; "Cristian Dumitrescu anticipează începutul sfîrșitului disoluției CDR," *Ziua*, 16 noiembrie 1998; "Țărăniștii și liberalii demolează coaliția," *Curentul*, 14 octombrie 1999; "Mai șubredă ca oricînd. Coaliția a supraviețuit celei mai negre zile din viața sa: 13 octombrie '99," *Adevărul*, 14 octombrie 1999.

³ Vezi în acest sens, grupajul "Lovitura de stat eșuată. Societatea civilă în apărarea ordinii de drept," 22, nr.4, 26 ianuarie- 1 februarie 1999.

⁴ "Atacatorii au vrut să instaleze pe Prefectura vechea stemă de bronz cu secera și ciocanul," *Adevărul*, 6-7 noiembrie 1999.

⁵ Scorurile obținute de coaliție și de diferitele sale componente în cei trei ani și mai bine trebuie raportate în primul rînd la rezultatele alegerilor din noiembrie 1996. Atunci, cele trei coaliții au obținut în Camera Deputaților / Senat următoarele scoruri: CDR - 30,17% / 30,70%, USD- 12,93% / 13,15%, UDMR- 6,64% / 6,82%. Ca urmare a reîmpărțirii mandatelor, scorul în cele două camere a fost: CDR- 35,57% / 37,06%, USD- 15,45% / 16,08%, UDMR- 7,29% / 7,69%. Prin urmare, majoritatea parlamentară era de 58,31% în Camera Deputaților și de 60,83% în Senat. Un sondaj din martie 1997 al lui Metro Media Transilvania (în cadrul Barometrului de Opinie Publică, finanțat de Fundația Soros) indică următoarele rezultate: CDR- 51%, USD- 6%, UDMR - 4%. Totalul era de 61%. În noiembrie 1998, un sondaj făcut de aceeași agenție arăta următoarele scoruri: CDR- 31%, PD- 12%, UDMR- 4% (total pentru

coalitie 47%). În noiembrie 1999, în cadrul aceluiași Barometru de Opinie Publică, finanțat de Fundația Soros, sondajul făcut de CURS indica următoarele scoruri: CDR- 17%, PD- 6%, UDMR - 5% (total coalitie 28%).

⁶ O comparație între activitatea dinainte și cea de după 1996 este semnificativă, mai ales în ceea ce privește ordonanțele date în perioada vacanțelor parlamentare. Între noiembrie 1992 și noiembrie 1996, Cabinetul Văcăroiu a emis 19 ordonanțe de urgență și 213 ordonanțe simple, pe perioada vacanțelor parlamentare. În perioada decembrie 1996 - 1 septembrie 1999, Cabinetele Ciorbea și Vasile au emis 288 ordonanțe de urgență și 322 de ordonanțe simple, în vacanța parlamentară.

⁷ Pentru această situație a legilor economice, vezi articolul "Parlamentul rămîne o mașină de vot neperformantă," *Curentul*, 30 decembrie 1999.

⁸ Această importantă lege a reformei economice a fost practic decapitată de către cabinetul Vasile prin ordonanțe de urgență, nefiind de aceea funcțională.

⁹ *Lege privind accesul la propriul dosar și deconspirarea securității ca poliție politică*, Articolul 8, paragraful 8.

¹⁰ Pentru deconspirarea președintelui liberal Quintus, vezi dezbaterile de la GDS, la care chiar acesta a participat, reprodusă în "Am respectat legile Atenei cînd mi-a fost bine, le respect și cînd nu mi-e bine," 22, nr. 3, 18-24 ianuarie 2000.

¹¹ H.-R. Patapievici, "Marea coalitie," 22, nr. 2, 11-17 ianuarie 2000.

¹² De pildă, în domeniul legilor economice, își așteaptă rîndul următoarele proiecte de lege: reeșalonarea datoriilor societăților comerciale și ale companiilor naționale către bugetul de stat, scadente la data de 31.12.1998; aprobarea O.G. 23/1999 privind constituirea fondurilor de garantare; privatizarea societăților comerciale; elaborarea Legii patronatelor; statutul funcționarilor publici; stimularea plăților obligațiilor față de bugetul de stat; publicitatea; creșterea eficienței energetice.

¹³ Pentru toate aceste cifre, vezi Diana Pana, "750 de zile pentru adoptarea unei legi. Parlamentul indiferenței," *Curentul*, 21 septembrie 1999.

¹⁴ Vezi tot articolul "750 de zile" din *Curentul*.

¹⁵ Vezi în acest sens Richard E. Neustadt, *Presidential Power and the Modern Presidents. The Politics of Leadership from Roosevelt to Reagan* (New York: The Free Press, 1990), p. 29.

¹⁶ Dacă absenteismul la lucrările în plen este cauzat și de insistența prea mare pe cvorum, lipsa de la lucrările pe comisii nu mai are scuze, mai ales cînd este vorba despre

legi esențiale ale reformei, legi pe care actuala coalitie avea tot interesul de a le susține. Este ilustrativ în acest ultim sens scandalul din vara anului trecut, cînd comisiile juridică și pentru agricultură nu și-au putut ține ședințele din pricina lipsei cvorumului. Cu toate că era vorba de dezbaterile legii privatizării I.A.S.-urilor și de legea retrocedării din agricultură, tocmai senatorii coaliției lipseau. Pentru amănunte, vezi "Senatorii n-au chef să-și strice vacanța. Abonatul plătit din bani publici nu se afla în aria de acoperire a Senatului," *Adevărul*, 3 august 1999.

¹⁷ Este vorba despre felul în care s-a votat Ordonanța de Urgență nr. 16/1999 privind scutirea la plata taxei de reclamă și publicitate, precum și a majorărilor de întârziere aferente. În afara de faptul că votul a afectat presa independentă, precum și niște încercări de a repara anumite nedreptăți din trecut, ziariștii au descoperit că pe lista celor care votaseră împotriva erau o mulțime de senatori care lipseau din sală și chiar din localitate (Radu F. Alexandru, Teodor Meleșcanu, Viorel Cataramă, Elena Preda, Octavian Știreanu, etc.). Pentru amănunte, vezi "Ordonanța 16/1999 a căzut prin fraudă. Hoție pe față în Senatul României," *Ziua*, 24 septembrie 1999.

¹⁸ Amănunte despre aceasta în "Comisia de Regulament revoluționează sistemul de funcționare a Camerei Deputaților," *România liberă*, 1 iunie 1999, precum și în "Disensiunile dintre funcționari și aleșii poporului afectează activitatea Legislativului," *România liberă*, 2 octombrie 1999.

DAN PAVEL - Absolvent al Facultății de Filosofie, Universitatea București. Doctor în filosofie. A fost director de cercetare la Institutul de Studii Politice de Apărare și Istorie Militară. A fost redactor-șef adjunct la revistele 22 și Polis. Autor al lucrărilor Bibliopolis și Etica lui Adam. Sau de ce scriem istoria. Recent a publicat Cine și de ce? Interviuri despre politică și alte tabuuri.

Minoritățile naționale

DAN OPRESCU *

1. Generalități

Anul 1999 ar putea fi caracterizat drept unul de stagnare în ceea ce privește politicile față de minoritățile naționale din România, cu importanta excepție a minorității romilor, unde au fost făcuți însemnați pași înainte, mai cu seamă comparativ cu situația de dinainte de alegerile din Noiembrie 1996.

Întîi de toate, iată elementele de stagnare:

- sistemul protecției minorităților naționale, sistem actualmente în vigoare, a fost inițiat de feluritele guvernări iliesciene între 1990-1995, și a rămas practic neschimbat, deși el a fost alcătuit potrivit unei anumite “comenzi politice”, cea a momentului același, și doar din perspectiva grupării aflate atunci la conducerea treburilor publice (reamintesc și că din această grupare guvernantă au făcut parte partide nationaliste, xenofobe și izolaționiste, precum PRM sau PUNR);
- baza clientelară a actualului sistem de protecție a minorităților naționale este reprezentată în plan legislativ de articolul 4 din Legea Electorală (Legea nr. 65 din 15 Iunie 1992), prin care organizațiile non-guvernamentale ale respectivelor minorități

pot participa la alegeri, și devin reprezentate în Camera Deputaților dacă un candidat de-al lor adună cel puțin 5 la sută din media voturilor de care au nevoie reprezentanții partidelor politice;

- inițial, acest sistem a fost imaginat pentru a contracara influența UDMR, din punct de vedere, legislativ și electoral, dar și din pricini de propagandă internă și externă; după Noiembrie 1996, cînd UDMR a intrat în coaliția de guvernămînt, liderii maghiari au remarcat faptul că: (1) reformarea sistemului iliescian este ceva deosebit de dificil; (2) energia pe care o reformă semnificativă a sistemului de protecție a minorităților naționale din România ar implica-o ar fi întîrziat, probabil, realizarea obiectivelor “corporatiste” pentru realizarea carora UDMR a primit votul maghiarimii din țara noastră; (3) în definitiv, sistemul clientelar iliescian nu amenința în nici un fel îndeplinirea obiectivelor UDMR, avînd avantajul suplimentar că (4) întregul sistem costa destul de puțin — e.g.: pentru 1999, numai circa 40 de miliarde de lei, o mică picătură în oceanul bugetului de stat; este de prevăzut că acest sistem va continua și în perioada imediat următoare, în principal deoarece este “ieftin” și “dă bine”;
- subsidiile alocate, de la buget, organizațiilor membre în Consiliul Minorităților Naționale contribuie, printre altele, la coruperea eventualului spirit asociaționist de care astfel de organizații și asociații, ca parte a societății civile, s-ar cuveni să dea dovadă; deoarece paralele vin automat, sub formă de “pensie alimentară”, conducerile acestor organizații nu cheltuiesc banii

* *Avertisment:*: Aceste pagini reprezintă numai punctul de vedere al celui care le semnează, fiind o simplă continuare a articolului Politici publice pentru minoritățile naționale din România (1996-1998), publicat în revista “Sfera Politicii” nr. 66, Ianuarie 1999, pp. 13-18.

pentru proiecte și programe în vederea menținerii tezaurului cultural al minorităților, de pildă, ci în principal pentru întărirea lor organizatorică, în detrimentul altor organizații și asociații, care însă nu au avut norocul să-și trimită un reprezentant în Parlament;

- “truțer”-ismul și “hrebe”-nismul își continuă, aproape nestingherite, acțiunea lor dizolvantă; în 1999, numai în vară, presa centrală a semnalat cazuri de excursii ale copiilor “olimpici” la limba maternă în străinătate (în Italia, excursie la care au participat și copii ai parlamentarilor, inclusiv unii care nu obținuseră rezultate deosebite la respectivele olimpiade), în paralel cu prezeța, în Nordul Moldovei, a altor “olimpici” (de fapt, chiar a “olimpicilor”), cu profesorii lor cu tot;
- “festivalurile” de tip folcloric, poreclite “acțiuni”, prin care o minoritate națională sau alta ar urma să “se prezinte”, întâlniri urmate de consistente chiolhanuri, au continuat nesmițit;
- evident, o bună parte din așa-numita presă a minorităților naționale, presa ce apare pe banii contribuabilului, din alocațiile de la bugetul de stat, este la fel de terna și de neprofesionistă ca întotdeauna când se face un lucru ce evită competiția.

Cu toate nenumăratele ezitări și neîmpliniri, dacă se judecă în context Sud-Est-european, politicile publice pentru minoritățile naționale din România apar drept unele încununuate de succes; un articol, din 1 Iulie 1999, din “Washington Post”, semnat de James Rosapepe, ambasadorul Statelor Unite la București, dădea ca exemplu țara noastră pentru rezolvarea pașnică și democratică a “problemei naționale”. Chiar dacă acel articol (la fel ca și unele laude cam exagerate venite dinspre președintele Bill Clinton) se referea la situația din România în contextul tragediei iugoslave și al intervenției NATO în Kosovo, totuși se

poate spune că, din satelit, țara noastră apare realmente drept o zonă în care conflictele și tensiunile interetnice se află la un nivel sub-critic. Cinismul acestor evaluări nu a scăpat analiștilor din România, după cum evaluările respective au trezit revolta — probabil de circumstanță — a anumitor activiști UDMR.

2. Desfășurări legate de minoritatea maghiară

Desigur, responsabilitatea principală pentru stagnarea din sistemul protecției minorităților naționale revine actualei coaliții guvernamentale, cu unele circumstanțe agravante pentru UDMR. Dacă 1998 a fost anul în care UDMR a căutat să impună opiniei publice și clasei politice din România ideea unei universități de stat cu limba de predare maghiară, 1999 va rămîne, probabil, drept anul în care accentul s-a mutat pe restituirea bunurilor comunitare, mai cu seamă în zona transilvană.

Oricîte compromisuri tactice va fi avut de făcut UDMR pentru a mulțumi cît mai multă lume (inclusiv coaliția guvernamentală, cea atît de fragilă de la reuniunea NATO de la Madrid încoace), cred că nu există decît foarte puține scuze pentru neducerea la îndeplinire a unui obiectiv strategic, care privește nu doar viitorul ungarilor din România, ci pe al tuturor: proiectul Legii minorităților naționale. Lasînd totul pe ultima parte, inevitabil electorală, a actualei guvernări, supunerea la votul parlamentar a proiectului de Lege a minorităților naționale, UDMR și-a asumat riscul și, deci, și responsabilitatea previzibilului eșec. Numai dacă politicienii UDMR vor ști să folosească exceptional de favorabila conjunctură instituțională și internațională (e.g.: președinția OSCE în anul 2001 etc.) se va putea mișca acest bolovan politic de neclintit de vreo zece ani încoace.

Povestea altui proiect de lege, cea

împotriva tuturor formelor de discriminare, ar merita să fie spusă cândva, măcar pentru a pricepe înlănțuirile de elemente obiective, subiective și subiectiviste care, toate laolaltă, au făcut să intrăm în anul electoral 2000 fără ca măcar proiectul acestei legi să fi ajuns în fața Guvernului sau Parlamentului. Evident, cei care pierd cel mai mult din întârzierea votării Legii împotriva discriminării sînt tocmai romii (în vreme ce interesele corporatiste ale maghiarimii din România sînt practic indiferente față de existența sau inexistența unei asemenea legi). Probabil că îndrăzneța — pentru țara noastră — amestecare a felurilor tipuri de discriminare (de la cea rasială la cea întemeiată pe orientarea sexuală), ce caracterizează acest proiect de lege, va sorti eșecului, pe termen scurt, și această inițiativă nobilă, mai ales într-un an electoral ca 2000.

Anul 1999 a fost și anul în care UDMR a socotit de cuviință să-l înlocuiască pe ministrul delegat pe lângă Primul Ministru pentru minoritățile naționale; măsura în care această schimbare a fost determinată (ori doar influențată) de necesitatea unui compromis de putere între diferitele “aripi” ale UDMR nu constituie tema acestor rînduri. Fapt este că, din Februarie, în loc de Tokay Gyorgy, unul dintre cei 25 de deputați ai acestei formațiuni politice, a venit Eckstein-Kovacs Peter, unul dintre cei 11 senatori ai UDMR. Se pare că principala acuză — dacă a existat vreuna — la adresa ministrului Tokay a fost aceea că era “prea gentleman”. Dincolo de o evidentă schimbare a stilului de a aborda problematica minorităților, se va mai fi petrecut și o oarece modificare a personalului de concepție și execuție din DPMN (un nou consilier al ministrului, un director înlocuit cu un altul, o colaborare mai dificilă cu unii dintre directori, compensată însă de o colaborare mult mai facilă cu alții, modificări aduse regulamentului de ordine interioară etc.) Personal, cred că vor mai avea loc modificări de personal în cadrul

DPMN, iar unele dintre ele cred că vor putea fi calificate drept “dramatice” în articolul de bilanț ce va da seamă de anul 2000. Pe de altă parte, discreția mediatică a ministrului Tokay a fost din plin compensată de prezența aproape masivă a ministrului Eckstein-Kovacs la televiziune și în paginile ziarelor.

Mi se pare evident faptul că UDMR va subzista pe redutele guvernării și după alegerile generale din toamna anului 2000, întrucît toată lumea e de acord că așa ceva “dă bine” în străinătate (pînă și Bill Clinton ne-a lăudat pentru asta), iar în interior există actualmente o percepție potrivit căreia, în definitiv, politicienii udemerști sînt de o modestie exemplară, în sensul că, la nivelul Guvernului central de la București, se mulțumesc cu foarte puțin, votînd în schimb extrem de disciplinat în Parlament, pentru susținerea coaliției. Așa se face că semnalele dinspre PDSR (dar și dinspre ApR etc.), care s-ar putea să cîștige alegerile din 2000, sînt foarte favorabile referitor la prezența la guvernare a UDMR. Probabil că, pentru următorii cinci ani, UDMR se va afla în coaliția guvernamentală, indiferent cine va mai făcea parte din acea coaliție.

În același timp, pe măsură ce se vor apropia alegerile, întîi cele locale, apoi și cele generale, este de prevăzut o relativă înăsprire a retoricii folosite de linia “radicală” din UDMR, linie care este, în esență, în favoarea unei provincializări a politicii ungarilor din România, prin militarea în vederea obținerii autonomiei locale în regiunile unde minoritatea maghiară formează majoritatea populației. Linia “radicală” se opune, astfel, liniei “liberale”, care preconizează participarea la Guvernul central de la București în schimbul satisfacerii cererilor UDMR (în domeniul învățămîntului universitar, al administrației locale etc.). Este de așteptat ca linia “radicală” să susțină (cu cîtă credibilitate internă și externă, se știe) că ungurii din România ar fi

“persecutați”, că ar fi vremea să se cînte “prohodul” unghurimii din Transilvania, că actuala conducere a UDMR “a trădat” ț.a.m.d. Ceea ce a mers la electoratul din 1990, 1992 sau 1996 va merge și la electoratul din 2000, în principal deoarece componenta umană a acestui electorat a rămas neschimbată. Electoratul UDMR îl constituie, pînă acum, maghiarimea din România, care a dat dovadă, în repetate rînduri, de disciplină și unitate. Veritabila problemă “ontologică” a UDMR o reprezintă însă strategia de adoptat pentru perioada de după 2004-2005, cînd este posibil ca electoratul “captiv” să înceapă a vota mai împrăștiat, adică “normal”, pe o bază politică, iar nu doar etnică. Desigur, probleme comparabile vor fi întîmpinate de toate partidele și grupările politice din România, în forme specifice, însă asupra UDMR efectele ar putea fi devastatoare (de pildă, netrecerea pragului electoral pentru intrarea în Parlament). Ceea ce ar fi rău, pentru toată România și pentru toți locuitorii ei.

Pentru perioada următoare însă, lucrurile se vor petrece în liniște, adică: “baronii” își vor vedea în continuare de afaceri (și de realegerea în Parlament), “radicalii” vor continua să facă numai zgomot (în definitiv, “lupii tineri” nu mai sînt chiar așa de tineri, și nici chiar așa de “flămînzi” cum erau între 1990-1996). Anul 1999 este și anul în care “talibanii” din UDMR au fost extrem de dezamăgiți de proba moderației care a venit dinspre liderii FIDESZ de la Budapesta, de pildă cu ocazia acelei sărbători a maghiarimii care este cunoscută sub numele de “Școala de la Balványos”, și care în 1999 a avut loc la Tușnad. În compeșăție însă, tocmai acești “radicali liberi” din UDMR vor administra o bună parte din fondurile pe care Ungaria le va pune la dispoziția unghurimii transilvane pentru înființarea unei universități private cu predare în limba maghiara; personal, sînt

optimist în privința viitorului apropiat, pentru că toată lumea va avea parte de cîte ceva, fie acesta de ordin ideologic, politic sau material.

Avem un oarece răgaz (mai degrabă geopolitic decît economic) pînă prin anul 2010, să realizăm desprinderea decisivă de Răsăritul cel “gri” și să ne atîrnăm de Europa cea adevărată, de Europa-cea-nu-doa-cartografică. Probabil că apoi vor interveni doi factori majori, la scară internațională: (1) o anumită criză economică și (2) relansarea Rusiei în calitate de mare putere (cel de-al treilea factor, China, va exista și el, dar deocamdată nu-l pot desluși). Sîntem nepregătiți, pentru acea vreme, ce stă să vină.

Și în anul 1999 a continuat să funcționeze din plin “paradoxul Tokes”: președintele de onoare al UDMR, simbolul izbucnirii Revoluției din Decembrie 1989 și al eroismului Timișoarei etc., este totodată și cel mai acerb critic al actualei conduceri efective (adică executive) a UDMR. Tokes Laszlo demonstrează eficiența criticii din interiorul sistemului; el nu poate fi dat afară din partid, căci atunci partidul și-ar renega propria-i legitimitate disidentă anti-comunistă și revoluționară, iar criticile sale, defel discrete, țintesc extrem de precis (chiar dacă și extrem de slab: e.g.: cine să-l ia în serios pe episcopul Tokes atunci cînd el spune că, în România, unghurimea este persecutată sau că ea este chiar pe cale de dispariție etc. — din moment ce UDMR face parte din coaliția guvernamentală și, practic, și-a văzut obținute toate principalele revendicări :). Dar eficiența criticării sistemului din lăuntru său n-a fost pricepută de alți oameni politici, cum ar fi Victor Ciorbea, Adrian Severin sau Radu Vasile, iar aceștia au trebuit să plătească scump din punct de vedere politic ispita criticării “din afară”. Cine vrea să schimbe o structură, mai ales una de tip politico-ierarhic și administrativă cum e un partid, trebuie să rămînă în interiorul ei.

UDMR este pe o cale a “normalizării”, cu alte cuvinte a dez-etnicizării și a politizării; în jurul anului 2005, dacă nu se petrece vreo catastrofă în zona noastră geopolitică, procesul politizării UDMR se va fi apropiat de sfârșit. Actualmente este dificil de apreciat cam ce soi de partid va fi UDMR peste 5 ani, dar sînt serioase șanse să arate mai degrabă precum actualul PUNR, decît să semene cu actualul UDMR. Electoratul de acum al UDMR încă face dovada unui admirabil stoicism față de politicienii care-l reprezintă; e de prevăzut că devotamentul actual al maghiarimii din România pentru “cauză” va atinge un prag critic aproximativ tot în jurul anului 2005. În orice caz, calea spre “normalizare”, adică politizare, este inevitabilă, iar anul 1999 a avut cîteva semne în această direcție; penuria de personal calificat (penurie pe care o suportă toate partidele din țara noastră) nu a împiedicat actuala conducere a UDMR să se dispenseze de un om ca Toni Niculescu, și încă în niște condiții pe care, eufemistic, le-aș putea caracteriza drept lipsite de delicatețe.

La aspectele pozitive pe care le-a adus anul 1999 maghiarimii din România, la loc de frunte s-ar cuveni să fie pusă apariția noului cotidian “Kronika”.

3. Politici publice pentru romi

O bună parte a ceea ce se numește problematica romilor din România este comună cu cea a populației majoritare, indiferent de naționalitate. Dar în afară de dificultățile tranziției de la post-comunism la capitalismul ce va să fie, romii suferă de aditionale handicapuri, printre care, probabil, cel mai important este discriminarea, cu întreaga sa moștenire venită din adîncurile istoriei. Cînd întîlnești în ziarele “normale”, *main-stream*, anunțuri de tipul “Angajăm personal pază. Exclus romi” sau “Vînd garsonieră în bloc fără țigani pe scară”, acesta

nu poate să fie decît un semn sigur că, la noi în țară, ceva este în neregulă, și încă cu multă lume. Iar acest lucru ni l-a spus Uniunea Europeană: aveți grijă de romii voștri, pentru că și ei sînt cetățeni ai României, iar situația a destui dintre ei este inacceptabilă pînă și după standardele românești. Odată cu *Agenda 2000* (un raport al Comisiei Europene despre situația din țările ce candidează la intrarea în Uniunea Europeană), și apoi an de an, în rapoartele de evaluare a progreselor pe care țările-candidate le-au făcut pe calea aderării la structurile europene, s-a considerat că îmbunătățirea semnificativă a situației romilor din țara noastră este unul dintre puținele *criterii politice* pe care România trebuie să le îndeplinească pentru a-i fi luată în serios candidatura. Se vede treaba că trebuie să vină organisme internaționale să ne spună să avem grijă de cetățenii noștri, de copiii noștri etc.

După părerea mea, asupra necesității abordării curajoase și generoase a problematicii romilor nu poate exista, în România, decît un consens politic (la care, desigur, nu participă partidele și grupările extremiste, de felul PRM). Pe de o parte, în România, ca fel ca pretutindeni în Europa, romii au tendința de a vota mai curînd partide de stînga sau de centru-stînga, deoarece retorica acestor partide include protecția socială (eventual cea de tip etatist-paternalist, cum o preconizează la noi PDSR); romii ar fi, așadar, din punct de vedere electoral, un fel de electorat captiv, iar acest lucru a fost foarte bine înțeles de gruparea politică din jurul lui Ion Iliescu (fie că ea s-a chemat FSN, FSDR sau PDSR). Etatismul, clientelismul și, parțial, corupția (de pilda cea legată de încălcarea embargoului impus Iugoslaviei etc.) i-a îmbogățit pe destui romi, iar rezultatele se cam văd în bunăstarea afișată de aceștia. Mai nou, și ApR-ul lui Meleșcanu și-a dat seama de potențialul electoral al

romilor (potențial, totuși, marginal; la alegeri foarte strânse însă, voturile romilor pot face diferența dintre a câștiga sau a pierde alegerile), cultivând unele organizații ale romilor, organizații ce s-au aratat receptive și dispuse să se pună la remorca viitorilor câștigători ai alegerilor din toamna anului 2000.

Pe de altă parte, grupurile politice ale actualei coaliții guvernamentale se preocupă de problematica romilor deoarece ea este o condiționalitate în vederea îndeplinirii scopului strategic, integrarea României în structurile vest-europene și euro-atlantice. Din această pricină, cel mai bine ar fi dacă toată problematica romilor ar fi, pur și simplu, depolitizată în raport cu orice politică de partid; din această pricină, cred că forma cea mai potrivită de elaborare a unei strategii naționale pentru romi este aceea a unui program PHARE, care să oblige practic orice guvern să meargă înainte pe drumul îmbunătățirii situației romilor, inclusiv prin stîrpirea discriminărilor de tot felul.

Proiectul PHARE RO9803.01, prin care Guvernul României, prin DPMN, primește suma de 2 milioane de euro pentru dezvoltarea unei strategii naționale pentru romi, precum și pentru testarea acestei strategii prin programe-pilot, se află actualmente în faza decisivă a licitației managementului proiectului; probabil că pe la jumătatea lunii Martie 2000, acest proiect va deveni operațional, iar Guvernul va avea la dispoziție expertiza celor mai buni experți din România și din străinătate în domeniul politicilor publice și în cel al problematicei romilor. Probabil că pînă la sfîrșitul anului 2000 va putea să fie publicată și supusă dezbaterii publice o așa-numită Carte Albă, care să contină propunerea de strategie națională pentru romi a Guvernului și a Grupului de Lucru al Asociațiilor Romilor (GLAR).

Proiectul PHARE RO9803.01 este întîrziat cu mai multe luni față de planul inițial; partea bună a acestei întîrzieri o reprezintă faptul absolut remarcabil potrivit căruia, fără bani PHARE, acest proiect a demarat, de fapt, și a intrat chiar într-o fază destul de avansată. Ceea ce reprezintă originalitatea absolută a abordării din țara noastră este parteneriatul activ, direct, al elementelor guvernamentale cu societatea civilă, îndeosebi cu organizațiile și asociațiile romilor. Anul 1999 a înregistrat mai multe reuniuni ale asociațiilor romilor din România (Mangalia, Predeal, Sibiu, București etc.), unde s-au stabilit principiile parteneriatului cu Guvernul, parteneriat consfințit de Protocolul dintre GLAR și DPMN din 3 Mai 1999; potrivit acestuia, experții delegați de GLAR fac parte integrantă din Subcomisia Interministerială pentru Romi (SIR), la paritate cu reprezentanții diferitelor ministere, și avînd aceleași drepturi cu aceștia din urmă. Mai mult încă, există doi copreședinți ai SIR, unul desemnat de Guvern, iar celălalt de către GLAR. Ședintele SIR se desfășoară cu o periodicitate lunară, fiind dedicate atît analizării schițelor de strategie sectorială (în domeniile: educație, sănătate, cultură etc.), cît și discutării principiilor generale după care se va structura viitoarea strategie națională pentru romi.

Chiar mai importantă decît rezultatul lucrărilor propriu-zise ale SIR este atmosfera de încredere reciprocă instalată în interiorul acestui sub-comitet; "guvernamentalii" au avut prilejul să vadă că romii pot prezenta specialiști în domenii foarte variate, iar nu doar activiști cu revendicări maxime și unilaterale, iar, pe de altă parte, reprezentanții GLAR au putut pricepe *de visu* că nu toți funcționarii guvernamentali sînt niște rasiști corupți sau niște incompetenți răuvoitori.

Spre deosebire, poate, de alte țări din Europa Centrală și de Răsărit, în România, din pricini istorice, avem norocul să existe și să

activeze o remarcabilă elită a romilor; acest fapt a fost, în primăvara anului 1999, recunoscut pe plan internațional prin promovarea sociologului Nicolae Gheorghe în funcția de consilier pentru problematica romilor la Biroul OSCE de la Varșovia. Trebuie să mărturisesc aici că lipsa lui Nicolae Gheorghe din mișcarea romilor din România se simte, chiar dacă destui vor fi încercat să “umple vidul” lăsat de acesta. Remarcabil este însă faptul că liderii și activiștii romi de la noi din țară continuă parteneriatul cu Guvernul, sesizând ocazia istorică ce se oferă

sub forma elaborării apropiatului program național (altfel spus, a strategiei naționale) pentru romi. Este încă o dovadă a maturității politice la care a ajuns elita romilor.

Și alte țări din Europa Centrală și de Est posedă, sau sînt în curs să elaboreze, strategii naționale pentru romi; dar România este singura țară unde asemenea programe de amploare sînt elaborate cu participarea directă și *ab initio* a reprezentanților romilor. Iar în România acești reprezentanți posedă o netăgăduită legitimitate, fiind aleși în mod democratic la adunările naționale ale asociațiilor romilor.

DAN OPRESCU — Născut în 1953. Doctor în filosofie al Universității București (1992). Senior Associate Member la St Antony's College, Oxford University (1990-1991). În prezent este șeful Oficiului Național pentru Romi din cadrul Departamentului pentru Protecția Minorităților Naționale, Guvernul României.

Reforma Ministerului de Interne

OVIDIU MAICAN

De multe ori aflăm în mass - media sau vedem cu proprii noștri ochi unele aspecte negative ale activității autorităților publice implicate în asigurarea ordinii publice. Ne referim aici la Ministerul de Interne, cu diversele sale componente.

Aspectele negative se referă la incompetența, corupția, abuzurile, amatorismul, necorelarea acțiunilor “organelor” de ordine. Toate aceste aspecte negative se datorează în primul rând sistemului de organizare al organismelor cu atribuții în domeniul ordinii publice.

În primul rând, la noi nu se face o distincție clară între apărare, ordine publică și siguranță națională, toate fiind considerate părți componente ale “sistemului național de apărare”, denumire în contextul actual ridicolă, învechită și ineficientă, la fel ca și denumirea de “comandant suprem”, care nu există în țările NATO și UE.

În nici o țară civilizată, de exemplu, poliția sau pompierii (componente ale Ministerului de Interne în România) nu sunt considerate ca făcând parte din sistemul național de apărare.

În țările membre ale NATO și ale UE se face o deosebire clară între justiție, apărare, ordine publică și siguranță națională. Mai mult decât atât, structurile cu atribuții în domeniul justiției, ordinii publice și siguranței naționale sunt în cea mai mare parte demilitarizate, ceea ce nu este cazul la noi. În România, structurile ce aparțin justiției, ordinii publice și siguranței naționale au încă o organizare de inspirație sovietică, ceea ce împieteează asupra șanselor țării noastre de admitere în structurile euro - atlantice. Ca să fim mai preciși, ne referim la faptul că progresul indiscutabil realizat în reforma Ministerului

Apărării Naționale și a Ministerului de Interne contrastează cu reforma palidă existentă până acum la nivelul Ministerului de Justiție și a serviciilor secrete, creând un grav dezechilibru. Pentru mărirea atuurilor țării noastre în cursa pentru NATO trebuie să existe un nivel similar de reformă la nivelul tuturor structurilor ce țin de justiție, apărare, ordine publică și siguranță națională.

În România, actuala organizare a Ministerului de Interne este diferită deocamdată de situația existentă în țările civilizate, cât și de ceea ce a existat în țara noastră până în 1947.

În primul rând, Ministerul de Interne era o structură demilitarizată, care avea în subordinea sa și administrația locală, prefectii fiind numiți de către ministrul de interne.

În al doilea rând, de ordinea publică se mai ocupa și Jandarmeria, structură militară ce aparținea de Ministerul de Război (vechea denumire a Ministerului Apărării), cu atribuții mai ales în mediul rural.

Tot sistemul de asigurare a ordinii publice era copiat după modelul francez.

Acest model există în linii mari în Franța în aceeași configurație până astăzi, consacrand două instituții principale de asigurare a ordinii publice (Poliția, structură civilă aparținând de Ministerul de Interne și Jandarmeria, structură militară aparținând de Ministerul Apărării).

În lume există două modele de asigurare a ordinii publice.

Primul, cel monist, prezent în țările anglo - saxone și în Germania atribuie asigurarea ordinii și liniștii publice numai unei poliții civile, ai cărei membri sunt funcționari publici.

Al doilea model (francez), dualist, instituie două instituții cu atribuții în domeniu, o Poliție demilitarizată și o structură militară, cu atribuții similare cu ale Poliției și acționând în mediul rural sau în orașele mici și care are diverse denumiri (Gendarmerie în Franța, Olanda, Belgia, Austria, Jandarmeria în Turcia, Carabinieri în Italia și Chile, Guardia Civil în Spania, etc.).

În România, Ministerul de Interne este alcătuit din Poliție, Jandarmerie, Pompieri, precum și recent - înființatele Garda de Coastă, Poliție de Frontieră și noua UM 0215.

Până în 1947, panorama era cu totul diferită.

Asigurarea ordinii publice și a siguranței naționale cădea în seama Ministerului de Interne (prin Poliție și Siguranța Statului) și a Ministerului Apărării (sau de Război) prin Jandarmerie. Poliția era alcătuită din funcționari publici (deci era un organism fără caracter militar) iar Jandarmeria era o structură militară. Poliția își desfășura activitatea în mediul urban iar Jandarmeria mai ales în mediul rural, prin intermediul posturilor de jandarmi din fiecare comună. În mediul urban, Jandarmeria era reprezentată de formațiuni specializate (regimente de jandarmi călări și pedestri), iar în mediul rural mai avea unele atribuții pe linia asigurării siguranței naționale.

Siguranța Statului (creată în 1907), avea competențe în domeniul siguranței naționale (arestări, percheziții, etc), cooperând în acest sens cu structurile specializate ale Serviciului Secret de Informații și în sectorul tulburărilor și amenințărilor grave la adresa ordinii publice.

După 1947, Ministerul de Interne a fost organizat după model sovietic, situație care din păcate s - a perpetuat până în 1999.

Astfel, Ministerul a fost transformat într - o organizație militară, aflată sub controlul strict al Partidului Comunist.

În structura sa au fost incluse Miliția (noua denumire a Poliției), Direcția Generală a Securității Statului, Comandamentul Trupelor de Securitate (fosta Jandarmerie), Pompierii și penitenciarele. Era o copie fidelă a organismului

omolog din U.R.S.S (M.V.D).

Poliția a fost transformată în Miliție, după model sovietic și militarizată, iar Jandarmeria preluată de la Ministerul Apărării. Spre deosebire de Jandarmerie, care era cu adevărat o forță de menținere a ordinii publice, trupele de securitate au fost concepute ca o forță de represiune, având drept scop înăbușirea cu arma a oricărei opoziții împotriva regimului totalitar. Asigurarea ordinii publice în mediul rural a căzut tot în sarcina Miliției.

Poziția privilegiată în cadrul Ministerului de Interne o dețineau Securitatea Statului și Trupele de Securitate. Aceste trupe (copia fidelă a trupelor NKVD din URSS) erau garda pretoriană a regimului comunist, fiind mult mai bine dotate și plătite și considerate mult mai fidele decât armata regulată. Acest grad de fidelitate era asigurat printr - un număr dublu de comisari politici față de unitățile armatei și prin alte avantaje (de exemplu, unitățile de securitate nu erau scoase la munci agricole ca unitățile militare obișnuite). Trupele de Securitate aveau în principal ca atribuții paza obiectivelor importante (sedii ale partidului, poduri, aeroporturi, ministere, etc.) și represiunea armată a oricărei rezistențe împotriva sistemului politic. Aceste trupe au fost cele care au înfăptuit în cea mai mare măsură colectivizarea. Trupele de Securitate, Securitatea Statului și justiția militară au fost cei trei piloni ai puterii politice ai Partidului Comunist.

După 1989, situația a rămas în mare aceeași.

Miliția, deși s - a transformat în Poliție, din punct de vedere al structurii, organizării și mentalităților a rămas în unele privințe aceeași.

A fost creată din nou Jandarmeria, care acum face parte din Ministerul de Interne și nu mai îndeplinește rolul de poliție militară, existând în acest scop Poliția Militară din cadrul Ministerului Apărării Naționale.

Direcția Generală a Penitenciarelor (în prezent tot militarizată) a trecut în subordinea Ministerului Justiției.

A fost creată Unitatea Militară 0215, ale cărei

atribuții sunt neclare până astăzi și care până în 1999 a îndeplinit mai mult rolul de poliție politică. Trupele de Grăniceri au fost trecute în 1991 de la Ministerul Apărării Naționale la Ministerul de Interne.

Pompierii aparțin și ei de Ministerul de Interne, fiind în continuare un corp militarizat.

Pentru a vedea care ar fi în perspectivă direcțiile de reformare și modernizare ale Ministerului de Interne, trebuie să înfățișăm și situația din mai multe țări, cu îndelungi tradiții democratice.

Cel mai bine ar fi să începem cu Franța, din al cărei sistem de asigurare a ordinii publice România s – a inspirat.

Pe teritoriul francez ordinea publică este asigurată de Police Nationale (parte a Ministerului de Interne - Ministère de l'Intérieur) și Gendarmerie Nationale (parte a Ministerului Apărării - Ministère de la Defense).

Gendarmerie Nationale (Jandarmeria franceză) își desfășoară activitatea în mediul rural și în orasele mici (ceea ce înseamnă 95% din teritoriu și 50% din populație), fiind prezentă mai puțin în orașele mari. Cel mai înalt for al său este Direcția Generală a Jandarmeriei Naționale (Direction Generale de la Gendarmerie Nationale), condusă de un înalt funcționar civil.

Jandarmeria franceză este o forță cu mult mai specializată decât omoloaga ei română.

Aceasta este demonstrat de structura ei (2 subdiviziuni principale, formațiuni specializate și alte unități) :

- Jandarmeria Departamentală (Gendarmerie Departamentale) își desfășoară activitatea în toate cele 100 de departamente ale Franței și are ca misiune principală asigurarea siguranței publice, precum și alte misiuni militare, administrative și judiciare;

- Jandarmeria Mobilă (Gendarmerie Mobile) are ca atribuții menținerea ordinii în cursul manifestațiilor publice și al tulburărilor. Este echivalenta formațiunilor de scutieri din cadrul Jandarmeriei noastre.

Formațiunile specializate ale Jandarmeriei

cuprind :

- Garda Republicană (Garde republicaine) asigură protocolul vizitelor oficiale, precum și securitatea sediilor Președinției, Senatului și Adunării Naționale ;

- Jandarmeria Transporturilor Aeriene (Gendarmerie des transports aeriennes) asigură securitatea aeroporturilor civile, aplică reglementările în domeniul aeronautic și efectuează anchetele accidentelor aeriene ;

- Jandarmeria Armamentului (Gendarmerie de l'Armement) este responsabilă cu securitatea fabricilor de armament și a arsenalelor militare

- Grupul de Securitate și Intervenție al Jandarmeriei Naționale (Groupe de Securite et d'Intervention de la Gendarmerie Nationale - GSIGN) cuprinde unități cum ar fi Grupul de Intervenție al Jandarmeriei Naționale (Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale - GIGN), Escadronul de Parașutiști de Intervenție al Jandarmeriei Naționale (Escadron Parachutiste d'Intervention de la Gendarmerie Nationale - EPIGN) și Grupul de Securitate al Președintelui Republicii (Groupe de Securite du President de la Republique - GSPR).

În sfârșit, la capitolul alte unități, putem menționa următoarele :

- Jandarmeria Aeriană (Gendarmerie de l'air) care asigură paza bazelor aeriene militare ;

- Jandarmeria Maritimă (Gendarmerie Maritime) se ocupă cu paza porturilor și arsenalelor navale, etc.

Partea componentă a Jandarmeriei cea mai vizibilă publicului și care se află în contactul cel mai apropiat cu cetățeanul obișnuit este Jandarmeria Departamentală. Are ca atribuții asigurarea ordinii și liniștii publice, efectuarea de anchete judiciare, arestări, percheziții și alte dispoziții ale magistraților, constatarea accidentelor și a altor evenimente mai serioase, efectuarea de intervenții urgente, etc.

Jandarmeria Departamentală este organizată din punct de vedere ierarhic, la nivel național, (în ordine descrescătoare), în regiuni, circumscripții

(districte), legiuni, grupuri, companii, brigăzi și posturi de jandarmi.

În activitatea de efectuare a anchetelor penale, a arestărilor și perchezițiilor, jandarmii departamentali, ca și polițiștii, sunt subordonați și ascultă dispozițiile judecătorilor de instrucție.

În același timp, Jandarmeria departamentală este și ea specializată la rândul ei. Astfel, în afară de jandarmii departamentali obișnuiți, există echipe, brigăzi și secții de cercetare (corespunzătoare respectiv companiilor, grupurilor și legiunilor de jandarmi) a căror unică activitate este efectuarea misiunilor de poliție judiciară. Plutoanele de supraveghere și intervenție, existente pe lângă companii, supraveghează zonele cu o delincvență ridicată și pot acorda un ajutor rapid în caz de evenimente grave. Brigăzile de prevenire a delincvenței juvenile au ca misiune principală ajutorarea minorilor aflați în dificultate. Unitățile rutiere supraveghează șoselele și se ocupă în egală măsură atât cu prevenirea, cât și cu cercetarea, constatarea și reprimarea infracțiunilor grave generatoare de accidente. Unitățile de munte au misiuni de supraveghere și salvare, având rolul principal în operațiile de salvamont (salvamontiștii fiind în subordinea lor). Mai există și secții aeriene, dotate cu avioane și elicoptere, precum și brigăzi fluviale.

Cea de - a doua subdiviziune principală a Jandarmeriei este Jandarmeria Mobilă, alcătuită din escadroane (mobile, mixte sau blindate) și plutoane speciale de securitate. În cadrul escadroanelor există echipe ușoare de intervenție și plutoane ușoare de intervenție, special antrenate în arestarea persoanelor foarte periculoase, a conducătorilor de manifestații periculoase și în îndepărtarea baricadelor în timpul tulburărilor de stradă.

Alte 2 formațiuni se ocupă de asigurarea securității celor mai importante autorități și personalități în stat. Este vorba de Garda Republicană și Grupul de Securitate și Intervenție al Jandarmeriei Naționale.

Garda Republicană păzește sediile Președinției,

Senatului, Adunării Deputaților și a altor instituții, iar escadroanele sale de cavalerie asigură paza masivelor forestiere, uneori intervine și la restabilirea și asigurarea ordinii publice în Paris. Paza imediată a Președintelui Republicii este în competența Grupului de Securitate al Președintelui Republicii.

Cea mai cunoscută și poate cea mai importantă componentă a G.S.I.G.N. este G.I.G.N, una dintre cele mai cunoscute și mai eficiente forțe antiteroriste, având ca sarcină principală reprimarea actelor de terorism politic (dar nu numai).

Ultima componentă a G.S.I.G.N este E.P.I.G.N. Misiunea acestuia sunt operațiunile contra banditismului și terorismului, precum și căutarea persoanelor desfășurate în medii geografice dificile.

Jandarmeria Armamentului are drept atribuții paza arsenalelor militare și a întreprinderilor de stat producătoare de armament și protecția zonelor adiacente acestora.

Jandarmeria Transporturilor Aeriene, a cărei activitate curentă se află sub autoritatea directorului Aviației Civile, protejează aeroporturile civile, unele avioane cu încărcături speciale, veghează la respectarea reglementărilor în domeniul aeronautic și efectuează anchetele în caz de accidente în domeniul aviației civile.

Jandarmeria Maritimă are atribuții similare cu cele ale Pazei de Coastă (Coast Guard) din Statele Unite ale Americii. Astfel, pe lângă paza arsenalelor navale și a porturilor militare, supraveghează apele teritoriale franceze, asigură operațiile de salvare maritimă, prevenirea și combaterea poluării și protecția mediului marin, respectarea legilor în domeniul maritim și al pescuitului, precum și anchetarea (sub autoritatea judecătorilor de instrucție) tuturor încălcărilor legii sau a accidentelor în apele teritoriale franceze.

Cea de - a doua principală instituție cu atribuții în domeniul ordinii publice este Poliția Națională (parte componentă a Ministerului de Interne - Ministère de l'Intérieur).

Acest minister, pe lângă alte componente, are ca elemente principale 3 direcții generale (Direcția Generală a Administrației - Direction Generale de l' Administration, Direcția generală a Colectivităților Locale, echivalenta D.A.P.L. de la noi - Direction Generale des Collectivites Locales și Direcția Generală a Poliției Naționale - Direction Generale de la Police Nationale) și 4 direcții, cea mai importantă fiind Direcția Apărării și Securității Civile (Direction de la Defense et de la Securite Civiles).

Ministerul de Interne francez are ca misiuni principale administrarea teritoriului (cum se întâmpla și în România până în 1947, dar nu se întâmplă în prezent, ceea ce este mai bine, pentru că nu poți încredința administrarea teritoriului național unei structuri încă militarizate) și garantarea securității cetățenilor și a proprietății. Poliția franceză este condusă de Directorul General al Poliției Naționale, numit de Consiliul de Miniștri.

Poliția Națională este alcătuită dintr - o direcție administrativă, 5 direcții (Direcția Centrală a Poliției Judiciare - Direction Generale de la Police Judiciaire, Direcția Centrală a Securității Publice - Direction Generale de la Securite Publique, Direcția Supravegherii Teritoriului - Direction de la Surveillance du Territoire, Direcția Generală de Control a Imigrației și de luptă contra angajării clandestinilor - Direction Generale du Control du l' Immigration et de la Lutte contre l'Emploi des clandestins și Direcția Centrală a Informațiilor Generale - Direction Generale des Renseignements Generaux), Inspectoratul General al Poliției Naționale, precum și unele servicii active și unități subordonate direct directorului general.

Cea mai importantă dintre aceste direcții, Direcția Generală a Poliției Judiciare cuprinde atât servicii centrale, cât și teritoriale. Serviciile centrale sunt reprezentate de 4 sub - direcții.

Prima sub - direcție, cea a afacerilor criminale (având drept atribuții lupta contra criminalității organizate, cu excepția celei economico -

financiare), cuprinde mai multe servicii (divizia de logistică operațională, oficiul central de represiune a banditismului, oficiul central de represiune a traficului cu ființe umane, divizia a 5 - a, care se ocupa de combaterea infracțiunilor împotriva vieții și a bunurilor, divizia a 6 - a, care luptă contra atentatelor la siguranța statului și a amenințărilor subversive sau teroriste, a traficului cu arme, muniții, materiale explozive, nucleare, biologice și chimice și divizia a 7 - a, care combate traficul de stupefiante).

A doua sub - direcție este cea a afacerilor economice și financiare, având 4 divizii în componența sa (divizia de logistică operațională, a 8 - a divizie, care se ocupă de combaterea infracțiunilor din domeniul dreptului afacerilor, a fraudelor fiscale și a corupției publice, divizia a 9 - a, numită și Oficiul Central pentru reprimarea marii criminalități financiare, reprimă spălarea banilor murdari, escrocheriile și fraudele informatice și divizia a 10 - a, care luptă împotriva falsificărilor, în special de bani).

A 3 - a sub - direcție este cea a poliției tehnico - științifice, care în afară de divizia de logistică operațională, are 3 servicii centrale și un Centru Național de Cercetări, Documentare și Formare. Serviciile teritoriale ale Poliției Judiciare sunt reprezentate de Direcția Regională a Poliției Judiciare din Paris și Serviciile Regionale de Poliție Judiciară, în număr de 19 (fiecare având în aria sa de competență de la 2 la cel mult 8 departamente). Fiecare serviciu regional are 3 secții (tehnic, criminal, economic și financiar), corespunzătoare sub - direcțiilor de la nivel central.

Direcția Centrală a Securității (Siguranței) Publice are atribuții similare cu Poliția de Pază și Ordine de la noi. Acoperă prin activitatea sa zonele cele mai urbanizate, adică Parisul și 1628 de localități. Unitatea de bază este circumscripția de siguranță publică, cu o largă autonomie, iar subordonate acestor circumscripții, comisariate sub - divizionare, birouri de poliție și posturi de poliție. În structura acestei Direcții intră mai multe unități,

cele mai interesante de amintit fiind Grupurile de Intervenție ale Poliției Naționale (în număr de 9, în marile orașe franceze), având ca atribuții lupta împotriva criminalității violente și intervenția în situații excepționale (terorismul criminal, luarea de ostatici, revoltele în închisori, etc).

Direcția Supravegherii Teritoriului (sau DST) este un serviciu de securitate care dispune de atribuții specializate de poliție criminală (ceea ce înseamnă că poate efectua arestări, percheziții și alte operațiuni de poliție criminală, numai în cazuri ce țin de siguranța statului și numai pe teritoriul francez). D.S.T. - ul îndeplinește 3 tipuri de misiuni. Acestea sunt contra - spionajul, contra - terorismul și protecția patrimoniului economic și științific. Pe lângă acestea, în ultima vreme, trebuie luate în considerare și alte amenințări, cum ar fi (proliferarea armelor nucleare, chimice și bacteriologice, criminalitatea organizată, etc.). La nivel central D.S.T are 5 sub - direcții (contraspionaj, siguranță națională, terorism internațional, relații internaționale și administrativ), iar teritorial are 7 direcții regionale și 4 birouri de legătură în alte țări.

Direcția Generală a Informațiilor Generale (Renseignements Generaux - RG) este însărcinată cu centralizarea informațiilor destinate Guvernului, apărarea intereselor fundamentale ale statului, colaborând și la misiuni de siguranță internă și supraveghează jocurile de noroc și a cursele de cai. Are în componența sa 4 directoare. Directoratul de analiză sau de sinteză se ocupă de prevenirea și combaterea terorismului, precum și de supravegherea grupurilor periculoase pentru siguranța națională. Al doilea directorat, cel de analiză, este responsabil cu sinteza și analiza informațiilor din domeniile economic, social și corporatist. Directoratul al treilea are ca atribuții observarea grupurilor rasiale și a celor extremiste. Al patrulea directorat este cel de resurse și metode, având competențe în problemele de personal, logistică, administrative și de buget.

O altă Direcție Generală a Poliției este

D.I.C.C.I.L.E.C., care veghează la respectarea reglementărilor franceze și comunitare cu privire la circulația transfrontieră, prevenirea și combaterea imigrației clandestine, fiind prezentă în aeroporturi, porturi, gări și autogări.

Serviciile active ale Poliției Naționale sunt 3 (Serviciul Central al Companiilor Republicane de Securitate, Serviciul de Cooperare Tehnică Internațională al Poliției și Serviciul de Protecție al Înaltelor Personalități).

Companiile Republicane de Securitate sunt “ unități mobile, formând rezerva generală a Poliției Naționale “, iar Serviciul de Protecție al Înaltelor Personalități are ca obiectiv protecția înaltelor oficialități franceze și străine.

Mai există și unele servicii și unități subordonate direct Directorului General al Poliției Naționale. Unitatea de Coordonare a Luptei Anti - Teroriste (U.C.L.A.T.) este însărcinată cu coordonarea eforturilor anti - teroriste ale poliției, colaborând cu alte instituții specializate. Unitatea de Coordonare și de Cercetări Anti - Mafia (U.C.R.A.M.) este similara UCLAT - ului în domeniul luptei anti - Mafia.

Misiunea de Luptă Anti - Drog (M.I.L.A.D.) coordonează activitatea tuturor componentelor Poliției angrenate în lupta împotriva drogurilor și a spălării banilor. Unitatea de Cercetări, Asistență, Intervenție și Reprimare (R.A.I.D) este o unitate specială a Poliției Naționale care intervine împotriva tuturor formelor de banditism sau alte evenimente grave, fiind omoloaga națională a celor 9 G.I.P.N. - uri locale.

În sfârșit, altă direcție a Ministerului de Interne francez este Direcția Apărării și Securității Civile (DDSC). Misiunea sa este apărarea oamenilor și a bunurilor contra accidentelor și dezastrelor naturale sau tehnologice. Cuprinde sub-direcția de prevenire și protecție a populației, cea de administrare și modernizare (dezvoltare), cea a serviciilor de salvare și de pompieri, cea a serviciilor de salvare și a securității civile, misiunea de apărare și de continuitate a vieții naționale și inspecția securității și apărării civile,

etc.

La nivel local, apărarea civilă revine prefectilor, primarilor și pompierilor (voluntari, profesioniști civili și militari). Circa 80% dintre pompieri sunt voluntari. Singurele formațiuni de pompieri militari sunt batalionul de pompieri maritimi de la Marsilia și Brigada de pompieri din Paris (ambele subordonate Ministerului Apărării).

La nivel de departament există un Serviciu Departamental de Incendii și Salvare (Service Departamental d'Incendie et de Secours - S.D.I.S), condus de un ales local. Alte ministere cu competențe în domeniul apărării civile sunt Ministerul Apărării, Ministerul Mediului și Amenajării Teritoriului, Ministerul Sănătății, Industriei, Agriculturii, etc.

O altă țară al carei sistem de asigurare a ordinii publice este foarte similar cu al nostru este Italia. Aici există o forță de ordine demilitarizată, acționând în marile orașe (Polizia di Stato) și o forță militară, cu atribuții în mediul rural și urban (Arma dei Carabinieri, Carabinieri în limba română, echivalentul Jandarmeriei noastre).

Spre deosebire de Franța sau de România, Carabinieri au o dublă subordonare, față de Ministerul de Interne și de Ministerul Apărării. Dependența față de Ministerul Apărării există numai în probleme de personal (recrutare, avansare, regim disciplinar, etc), Ministerul de Interne ocupându - se de dotare, plată, activitate curentă.

Dintre acestea două, este mult mai interesant de studiat Corpul Carabinieri, la fel de profesionist și de specializat ca și omologul său francez, fiind organizat în mai multe divizii, Divizia Administrativă, Teritorială, Poliție Militară, Mobilă și Specială.

Divizia Teritorială a fost organizată potrivit structurii administrativ - teritoriale a statului, în comandamente interregionale, regionale, provinciale, companii și stații (unitatea de bază), situate mai ales în mediul rural și în unele districte ale marilor orașe. Și în cadrul Diviziei Teritoriale există unități specializate. Este vorba aici despre

unitățile operaționale și unitățile de informații existente la nivelul comandamentelor provinciale. Mai există și detașamente de pe lângă tribunalele provinciale, aflate sub autoritatea judecătorilor de instrucție din punctul de vedere al atribuțiilor de poliție judiciară.

În cadrul posturilor de frontieră exista unități de carabinieri care veghează la aplicarea reglementărilor privind imigrația. În Sardinia și Sicilia sunt plasate câte un escadron de infanterie ușoară helipurtată al Carabinieriilor.

Divizia de Poliție Militară acționează în cadrul unităților Armatei de Uscat, al Marinei și Aviației. Divizia Mobilă are atribuții în materia apărării naționale, precum și acțiuni de combatere a crimei organizate, menținerea ordinii și intervenția în caz de calamități naturale. Acestei divizii îi este subordonată Brigada de parașutiști "Folgore" (care include și Batalionul de carabinieri – parașutiști "Tuscania"). Batalionul cuprinde "Gruppo di Interventio Speciale - GIS" formațiune antiteroristă ce combate mai ales terorismul politic. De combaterea terorismului criminal se ocupă "Nucleo Operativo Centrale di Sicurezza - NOCS", (formațiune componentă a Poliziei di Stato).

În sfârșit, Divizia Specială cuprinde un număr de unități foarte specializate (regimentele de cavalerie și de cuirasieri, secția de luptă anti - drog, cea de asigurare a sănătății publice, grupul de pe lângă Banca Italiei, Centrul de investigații științifice, unitatea ecologică, detașamentele de pază ale Președinției, Senatului, Camerei Deputaților și Curții Constituționale, grupul executiv special, serviciul aerian, cel naval și centrul canin).

Secția de luptă anti - drog (existentă în Roma, Milano și Napoli) se ocupă de reprimarea traficului de droguri. Secția de asigurare a sănătății publice, localizată în aceleași orașe ca și cea anti - drog și lucrând sub autoritatea Ministerului Sănătății, supraveghează calitatea alimentelor, medicamentelor de uz uman și animal, insecticidelor, iar unitatea ecologică lucrează în

cadrul Ministerului Mediului, având drept scop prevenirea și combaterea infracțiunilor împotriva mediului.

Grupul de carabinieri de pe lângă Banca Italiei asigură escortarea transporturilor bancare și combate falsificarea de bani, valori, instrumente de credit, timbre. Centrul de investigații științifice este în realitate un laborator de poliție științifică, susținând activitatea de anchete a Corpului Carabinierilor.

Regimentul de cuirasieri al Carabinierilor și detașamentele de pază ale Senatului, Camerei Deputaților și Curții Constituționale păzește clădirile instituțiilor mai sus - menționate. Detașamentul de pază al Președinției asigură paza persoanei Președintelui Republicii în timpul deplasărilor și în interiorul palatului prezidențial, la fel ca și omologul său francez (GSPR). Regimentul de cavalerie al carabinierilor are numai atribuții ceremoniale.

Grupul Executiv Special combate criminalitatea organizată la nivel național, fiind organizat în 3 secții (terorism, criminalitate organizată și răpiri de persoane). Serviciul Aerian asigură sprijinul aerian. Serviciul Naval are aceleași atribuții ca și Jandarmeria Maritimă franceză.

Omologul spaniol al Jandarmeriei franceze și al Carabinierilor italieni este Guardia Civil.

În principal are aceeași dublă subordonare ca și Arma dei Carabinieri italiană (Ministerul Apărării și Ministerul de Interne), existând și o anumită subordonare din punctul de vedere al activității curente și față de Ministerul de Finanțe, în ceea ce privește atribuțiile fiscale.

Guardia Civil face parte din Secretariatul de Stat al Securității, la rândul său element component al Ministerului de Interne, fiind structurată atât teritorial, cât și pe specialități.

Serviciul Aerian desfășoară activități în mai multe domenii (operații de salvamont, combaterea traficului de droguri, a contrabandei și a imigrației ilegale, paza aeroporturilor, etc.). Serviciul Montan se ocupă cu operațiunile de salvare, supravegherea activităților de vânătoare și pescuit

în mediul montan, asigurarea ordinii publice în stațiunile de schi, etc. Serviciul Maritim are aceleași atribuții ca și Jandarmeria Maritimă franceză.

Grupurile de Securitate Rurale furnizează ajutor în caz de calamități, participă la prevenirea și combaterea incendiilor, asigură paza temporară a unor clădiri și reprimă manifestațiile de stradă sau din închisori. Detașamentul de Cavalerie contribuie la înlăturarea urmărilor calamităților naturale, prevenirea și combaterea incendiilor, asigurarea securității clădirilor publice și a personalităților foarte importante și participă la parade și alte acte comemorative.

Serviciul Judiciar are atribuții de poliție judiciară (la fel ca și în cazul Jandarmeriei Departamentale franceze), fiind structurat într - o divizie de delincvență, una de investigații și criminalistică și o unitate centrală operativă. În același timp, are grupuri specializate pe diferite tipuri de infracțiuni, iar pe plan teritorial este reprezentată prin companii. Serviciul Fiscal are ca misiuni combaterea contrabandei, fraudele, falsificările de orice fel (falsificarea de bani, pirateria pe computer, etc.), a traficului de droguri și alte substanțe periculoase, etc.

În cadrul structurii Guardiei Civil este prezent și un Serviciu de Deminări (sau Pirotehnic), iar Serviciul de Arme (Armament) asigură procesul de omologare, control, inspectare, circulație, conservare și întreținere a armamentului și a materialelor speciale.

La sfârșit, merită menționată și unitatea antiteroristă a Guardiei Civil, Unidad Especial d'Intervencion – UEI, (având o omologă în Poliția spaniolă, Grupo Especial d'Operaciones – GEO).

După analiza țărilor de mai sus, cu un sistem dualist de asigurare a ordinii publice, vom trece și la analiza situației din țările cu un sistem monist. Este vorba aici despre Germania.

În Germania, datorită caracterului federal al statului, activitatea poliției este foarte descentralizată în comparație cu alte țări europene,

existând o poliție descentralizată, coordonată de guvernele landurilor și o poliție centralizată, condusă de guvernul federal, asigurarea ordinii și liniștii publice fiind o competență împărțită între guvernul federal de la Bonn și guvernele celor 16 landuri. Ca o consecință, există un ministru federal de interne și 16 miniștri de interne ai landurilor.

Poliția descentralizată este condusă de către guvernele landurilor numai din punctul de vedere al activității curente, iar guvernul federal este responsabil în ceea ce privește dotarea, plata și regimul disciplinar. Guvernele landurilor suportă din punct de vedere financiar instruirea și cazarea. Poliția descentralizată este structurată pe mai multe componente specializate :

- Schutzpolizei, corespunzătoare secțiilor pază și ordine și evidența populației de la noi ;
- Bereitschaftspolizei, echivalenta Jandarmeriei Mobile franceze ;
- Kriminalpolizei, egală cu serviciile cercetări penale, judiciar și criminalistic ale poliției de la noi ;
- Poliția de Trafic sau Circulație (Autobahnpolizei) ;
- Poliția Maritimă și Fluvială (Wasserschutzpolizei).

Schutzpolizei (prescurtat Schupo) are ca atribuții menținerea ordinii și liniștii publice, evidența populației, precum și investigarea infracțiunilor mai puțin grave sau încălcarea regulilor de trafic. Infracțiunile mai grave cad în sarcina Kriminalpolizei (Kripo în limbajul obișnuit).

Kriminalpolizei - ul din fiecare land sau oraș mai mare este împărțit în mai multe grupuri. Fiecare grup, la rândul său, este divizat în unități separate, intitulate KK :

- Grupul 1 (crime violente și foarte periculoase, cuprinzând KK 11 - cercetarea crimelor, KK 12 - infracțiuni referitoare la viața sexuală și persoane dispărute, KK 13 - explozivi, incendii, arme de foc și infracțiuni contra mediului, KK 14 - șantaje și răpiri) ;
- Grupul 2 (crima organizată, incluzând KK 21 -

infracțiuni legate de droguri, KK 22 - furt organizat și ascunderea organizată a mărfurilor furate, KK 23 - infracțiuni în lumea afacerilor și infracțiuni pe computer, KK 24 - alte cazuri de crimă organizată, corupție) ;

- Grupul 3 (infracțiuni contra proprietății și combaterea traficului de droguri, ceea ce înseamnă KK 31 - tâlhării și jafuri, KK 32 - furturi și tănuirea de bunuri furate, KK 33 - înșelăciuni, jocuri de noroc, falsificare de bani, KK 34 - trafic de droguri) ;

- Grupul 4 (cercetări și cazier judiciar, etc, adică KK 41 - protecția martorilor, KK 42 - infracțiuni împotriva legilor străine, KK 43 - cazier judiciar). Bereitschaftspolizei (sau Bepo) acționează în caz de demonstrații, adunări publice, vizite oficiale, reuniuni sportive, protecția persoanelor și a proprietății, căutarea criminalilor periculoși și a persoanelor dispărute, etc.

În sprijinul Bepo și Kripo mai acționează și unele unități specializate ale poliției (SEK și MEK).Speziale Einsatz Kommando (SEK) se ocupă cu terorismul criminal (eliberarea ostaticilor și arestarea teroriștilor), arestarea criminalilor foarte periculoși și alte misiuni specifice.Mobile Einsatz Kommando (MEK) sunt unități care lucrează sub acoperire, misiunea lor fiind aceea de a observa și urmări persoanele suspectate de comiterea unor infracțiuni foarte grave.

Poliția Maritimă și Fluvială supraveghează traficul maritim și fluvial și aplicarea reglementărilor referitoare la acestea. Poliția Rutieră se ocupă de investigarea accidentelor auto, de aplicarea legislației rutiere.

La nivelul întregii Germanii acționează două agenții federale (poliția centralizată), având competențe pe întregul teritoriu federal (spre deosebire de poliția descentralizată, care acționează numai pe teritoriul fiecărui land federal în parte). Este vorba aici despre Oficiul Federal al Poliției Criminale (Bundes Kriminal Amt - BKA) și Poliția de Frontieră (Bundesgrenzschutz - BGS).

BKA - ul are competențe în ceea ce privește

falsificarea de bani, traficul de droguri între landuri, jafurile bancare, răpiri, contraspionaj și alte infracțiuni foarte grave. Pentru ca o infracțiune să fie investigată de BKA, trebuie ca aceasta să se producă pe teritoriul mai multor landuri federale și în afara teritoriului federal. În același timp, centralizează și sintetizează datele privitoare la situația infracțională, ține legătura cu instituțiile similare străine și sprijină polițiile landurilor la cerere.

Unitatea sa de securitate se ocupă de asigurarea protecției Președintelui federal, a Cancelarului, a miniștrilor federali și a înalțelor personalități străine care vizitează Germania precum și a sediilor Președinției, Cancelariei federale, a ministerelor federale și a Curții Constituționale de la Karlsruhe.

BGS - ul are o arie de preocupări mult mai largă decât îi arată denumirea.

În primul rând, supraveghează granițele Germaniei, împiedicând pătrunderea ilegală a străinilor, a crimei organizate și a drogurilor. În apele teritoriale germane se ocupă cu aplicarea legislației mediului.

În interiorul teritoriului federal, are competențe și în ce privește siguranța transportului aerian și feroviar.

Cea mai cunoscută parte componentă a BGS este Grupul 9 de asigurare a pazei de frontieră (Grenschutzgruppe - 9 sau GSG - 9, cum este cunoscută de toți), care se ocupă de combaterea terorismului politic, fiind una din cele mai cunoscute, mai eficiente și mai respectate formații antiteroriste.

Recent, conducerea Ministerului de Interne român a anunțat în cadrul unei conferințe de presă atât schimbările efectuate, precum și noile direcții și măsuri de reformare și restructurare a ministerului. Măsurile intenționate în viitor se materializează în mare măsură în diverse proiecte de acte normative înaintate Parlamentului. Aceste proiecte redau o viziune modernă asupra problemelor ce trebuie rezolvate. Din păcate, aceste proiecte vor fi analizate de Parlament, a cărui eficacitate lasă

foarte mult de dorit, apărând riscul ca ineficacitatea parlamentară să compromită pachetul de reforme necesare într - un domeniu atât de important și de sensibil al vieții publice. Proiectele tind să transforme Ministerul de Interne într - o structură modernă, în mare parte demilitarizată, care să fie capabilă cu adevărat să asigure apărarea ordinii publice.

Astfel, ca o dovadă a descentralizării, Brigada de Combatere a Crimei Organizate și Corupției a trecut din subordinea Ministerului de Interne în cea a Inspectoratului General al Poliției.

Direcția Generală de Investigare a Criminalității a fost desființată și contopită cu Direcția Generală de Informații și Protecție Internă (aceste două direcții, acum una singură, erau urmașele UM 0215), parte a structurii Inspectoratului General al Poliției. Tot din aceeași structură (I.G.P) face parte și Detașamentul pentru Intervenții și Acțiuni Speciale (cunoscut sub prescurtarea D.I.A.S).

Au fost înființate atât Serviciul de Poliție pentru Intervenție Rapidă al Direcției Generale de Poliție a Municipiului București, cât și Detașamente de Poliție pentru Intervenție Rapidă în cadrul a 13 inspectorate județene de poliție (similar celor 9 GIPN ale poliției franceze), intenționându - se în viitor existența unor astfel de detașamente în fiecare județ.

La nivelul Jandarmeriei au fost înființate Brigada Specială de Intervenție a Jandarmeriei (fosta BAOLP - Brigada de Asigurare a Ordinii și Liniștii Publice, care s - a aflat în structura Inspectoratului General al Poliției), precum și formațiuni de pază ale aeroporturilor internaționale și ale obiectivelor diplomatice. În același timp, au fost create opt batalioane mobile de jandarmi (alcătuite numai din profesioniști) în opt municipii reședință de județ (în perspectivă proiectându - se alcătuirea unor astfel de batalioane în fiecare județ). De asemenea, și Brigada Mobilă de Jandarmi București este formată numai din profesioniști.

A fost restructurată Poliția de Frontieră, prin contopirea fostei Direcții a Poliției de Frontieră,

a Comandamentului Național al Grănicerilor și a unor servicii ale Poliției de Transporturi Navale. De altfel, în țările NATO și UE de vreo 20 – 30 de ani nu mai există trupe de grăniceri.

De asemenea, a fost creată Garda de Coastă (parte componentă a Poliției de Frontieră), prin însumarea Marinei Grănicerești și a unor unități de transporturi navale. Denumirea de Gardă de Coastă mai există de exemplu și în SUA, dar denumirea este singura asemănare cu modelul american.

Au mai fost de asemenea reorganizate Inspectoratul General al Corpului Pompierilor Militari, Direcția Generală de Pașapoarte, Străini și Probleme de Migrări, și sistemul de învățământ al Ministerului.

Având în vedere toată această panoramă a situației din mai multe țări europene precum și reformele deja înfăptuite, trebuie continuată reforma Ministerului de Interne, începută cu adevărat abia din ianuarie 1999.

Ministerul ar trebui să fie demilitarizat în cea mai mare parte și să se ocupe și de administrația locală. Ministrul de Interne ar trebui să numească prefectii, iar DAPL - ul să fie desființat sau trecut în structura Ministerului de Interne (cum era și până în 1947 în țara noastră și cum este și în prezent în Franța).

Poliția trebuie să fie demilitarizată (cum se intenționează în proiectul de lege cu privire la Statutul Polițistului) și trecută parțial sub autoritatea consiliilor locale și județene. Serviciile de evidența populației, pază și ordine și circulație ar trebui trecute din punctul de vedere al activității lor curente la autoritățile locale, potrivit exemplului britanic. În structura Poliției ar trebui desființate anumite servicii inutile în contextul actual (poliția economică și serviciul cercetări penale). Poliția economică este indicată numai în cazul unei țări cu o economie de stat și planificată. Mai mult, în actualul context, atribuțiile poliției economice se suprapun într - o mare măsură cu cele ale Gărzii Financiare, ceea ce provoacă tensiuni și ineficiență. Denumirea de Gardă

Financiară este preluată din Italia (Guardia di Finanza). Și în Italia Guardia di Finanza este o structură militară, numai că în sistemul italian nu există poliție economică.

Serviciile judiciar și de cercetări penale ar trebui contopite. Separarea activității lor, existentă în prezent, conduce la distorsionarea, fragmentarea și pierderea informațiilor necesare în anchetele penale. Această separare nu a existat în poliția română până în 1947 și nu este prezentă nici acum în polițiile moderne.

Activitatea Jandarmeriei are nevoie de un grad mai ridicat de specializare și de extindere, luând ca model Jandarmeria franceză, Carabinierii italieni și Guardia Civil spaniolă. Atribuțiile sale de pază și ordine în domeniul urban ar trebui restrânse, concomitent cu lărgirea atribuțiilor sale în mediul rural (în prezent aproape inexistente). Ar fi foarte indicată reînființarea posturilor de jandarmi în mediul rural, coroborată cu concentrarea întregii activități a poliției în mediul urban. Este foarte necesară și creșterea numărului profesioniștilor din Jandarmerie și reducerea numărului militarilor în termen. O altă posibilă soluție ar fi încadrarea posturilor de jandarmi din mediul rural mai ales cu militari în termen. Specificul problemelor din mediul rural nu reclamă prezența unor profesioniști. Activitatea profesioniștilor din Jandarmerie ar trebui concentrată în mediul urban și pe misiuni de restabilire a ordinii publice (scutieri), antiteroriste, paza unor obiective deosebit de importante, etc. Ar fi necesară extinderea atribuțiilor Jandarmeriei și în domeniul transporturilor aeriene civile, ceea ce înseamnă competențe de investigare a accidentelor și incidentelor aeriene, precum și asigurarea pazei de către jandarmi la toate cele 17 aeroporturi civile, nu numai la cele 4 aeroporturi internaționale.

Iar în ceea ce privește altă extindere a specializării Jandarmeriei, ar fi probabil cazul ca jandarmii să coordoneze activitatea salvamontiştilor (cazul francez), precum și să contribuie la combaterea infrafracționalității în domeniul silvic. Ca argumente

putem menționa numeroasele accidente montane încheiate tragic, precum și imposibilitatea de a stopa infracțiunile din domeniul silvic. În același timp, ar fi indicată și crearea unor formațiuni aeropurtate sau helipurtate de jandarmi, care să intervină rapid în caz de pericole grave și în condiții de mediu dificile (similar EPIGN - ului francez sau carabinieriilor italieni).

Este necesară clarificarea și delimitarea precisă a atribuțiilor BAOLP și DIAS, deoarece, potrivit afirmațiilor oficiale și a articolelor din presă, ambele formațiuni au participat la capturarea lui Miron Cozma la Florești, în februarie 1999. BAOLP ar trebui să rămână o formațiune mobilă de intervenție, iar DIAS să se ocupe de cazurile grave de terorism criminal, cazurile mai puțin grave de terorism criminal rămânând în aria de activitate a detașamentelor locale de poliție pentru intervenție rapidă. Aceasta cu atât mai mult cu cât în statele europene înfățișate mai sus, o astfel de delimitare este foarte clară și foarte riguroasă, existând formațiuni specializate pentru ambele genuri de activități. De altfel, mai există și Brigada Antiteroristă a SRI, care ar trebui să se ocupe de prevenirea și combaterea terorismului politic (până acum nefiind foarte clar, cel puțin din punct de vedere oficial cu ce se ocupă această formațiune), precum și structurile specializate ale Ministerului Apărării Naționale (Subunitatea pentru Misiuni Speciale, unele unități ale Poliției Militare), ale SPP. Până la momentul actual, nu se face o distincție în țara noastră între terorismul politic și cel criminal.

Tot în structura Ministerului de Interne ar fi indicată și includerea unui serviciu de contraspionaj, urmând ca o parte a Poliției să se ocupe de arestările și perchezițiile în cazuri ce țin de siguranța națională, potrivit tandemului existent în țările NATO și UE (SUA - CIA și FBI, Marea Britanie - MI 5 și Special Branch din Scotland Yard, Germania - BFV și BKA, etc.). Bineînțeles că acestea trebuie corelate cu reformele necesare la nivelul organizării serviciilor secrete.

Pompierii trebuie demilitarizați în cea mai mare parte și profesionalizați (prin eliminarea din corpul pompierilor a militarilor în termen), iar controlul ministerului să fie mult mai mic față de situația actuală. În același timp, este indicată includerea pompierilor în structurile Apărării Civile, concomitent cu transferarea Apărării Civile de la Ministerul Apărării Naționale la Ministerul de Interne (ceea se și intenționează de către conducerea ministerului).

Ca o concluzie, se poate afirma că reforma din Ministerul de Interne este una din cele mai avansate, putând servi drept exemplu pentru multe alte ministere, bilanțul Ministerului pe 1999 fiind unul din puținele puncte luminoase (probabil una dintre vestitele “ luminițe “) ale reformei gerontocrate, impotente, paralizate și schioape din anul trecut.

Ovidiu Maican - a absolvit Facultatea de Drept, Universitatea București. Lector universitar la Catedra de Drept a Academiei de Studii Economice din București. Este doctorand în drept la Facultatea de Drept a Universității București.

Amintiri cu Emil Bodnăraș (II)

Urmare din numărul trecut

Tov. N. GOLDBERGER

Ne-a predat...

Tov. E. BODNARAȘ

Acesta a fost în trei exemplare făcut. El a avut un exemplar. Acesta este deci documentul original. Aici sunt consemnate pe scurt rezultatele primei consultări de la 13 iunie, hotărârile și imediat, ca urmare a hotărârii de la 13 iunie, un prim bilanț a situației forțelor, cum stăm. Asta privește hotărârile lui 13 iunie, renunțarea la formula g. Hotărât acțiune deschisă. Maniu cu toți; generalii cu toți; generalii plus reprezentanții partidelor, pentru că noi știam că Maniu are rezerve.

Comitetul militar; lupta împotriva armatelor, privind generalii, legătura telegrafică cifrată.

Ședința de joi 15 iunie. Și aici vedeti situația forțelor militare și a efectivelor muncitorești la Malaxa, la CFR, la STN, la Lemetru, la Gaz și electricitate.

Pe urmă niște puncte care privesc indicația de a studia situația forțelor proprii.

Criterii generale, formații patriotice, arestarea aparatului de stat, acțiuni, mobilizarea formațiilor patriotice, înarmare, eliberarea internațiilor politici, capturare de la nemți. Asta a servit și la o discuție într-o ședință. S-a pus ipoteza dacă refuză invitația.

Legalizarea întregii acțiuni. Recrutare, pregătire premilitară
Asigurarea ordinii interne. Situația într-un sector al frontului.

Situația forțelor germane la data de 15 iunie.
La 15 iunie noi am avut prevăzută o ședință.
Situația forțelor germane, în zona interioară 674.000 nemți în total. În zona frontului 16 divizii de infanterie, 3 divizii blindate, o divizie moto.

În Moldova 4 divizii plus 5 divizii blindate.
În zona etapelor uite câte avem la Ialomița, Călărași, Buzău, în Capitală avem 5.000. În imediata apropiere a Capitalei 11000.

Forțe proprii militare, uite ce avem noi : 5.500 la 15 iunie plus un batalion de grăniceri, 1 batalion de parașutiști, 12 care de luptă plus 8 tunari la centrul de instrucțiuni M.Bravu. Pe urmă Dămăceanu a mai adus din alte părți.

Asta este de la ședința din 24 iunie 1944. Noi de obicei veneam pregătiți la ședințe. Acuma nu știu dacă punctele au fost dinainte stabilite sau după ședință. Stabilirea guvernului, desemnarea titularilor, la război, la interne, aviație....

Participarea lor la lucrările pregătitoare. Ne-am gândit să-i alegem din timp, care să ne ajute pe noi.

Date fiind efectivele astea slabe și cum în București erau două obiective de jandarmi cu efective complete, adică 4.000 oameni, pe

generalul Anton 1-am recrutat și am reușit și omul a lucrat.

Documentul acesta era înainte de ședință pentru că spune Majestatea Sa regele, pentru că dacă era numai pentru noi mai era nevoie de acest M.S.

Probleme cu caracter general și acuma practic de execuție.

Sînt înșirate probleme cu caracter special militar.

Urmează planul de detaliu. După consultare a rezultat acest plan. Acțiunea politică. Echipe de patrioți 200 de echipe.

Tărăniștii începuseră și ei să - și pregătească anumite formații pe care noi nu le-am admis.

Efectivul necesar pe bază de calcul, acțiunea interioară, acțiunea exterioară, acțiunea aliațiilor lor. Ce le-am cerut lor să facă. La o zi după declanșare, acțiunea noastră. Noi nu știam că ei vor porni la 20 august.

Realitatea este că s-a produs la Z - 2, în loc de Z + 1.

Soluții pentru rezolvarea acțiunii militare; soluția întâia, normală; soluția doua, minimală. Anexe la asta.

La partea doua acțiunea militară, cu toate detaliile, cum trebuie să se desfășoare acțiunea militară și așa s-a executat.

Noi ne-am camuflat în acțiune după alarma de exerciții. Planu ăsta îl știu și nemții și nu li se pare suspect cînd autoritățile române apar cu trupe pe o stradă, spuneau că fac repetiții și noi în spatele acestuia am putut să ne dezvoltăm planul nostru insurecțional.

Aici vor trebui explicate și le vom putea da, Dămăceanu și eu.

Repartizarea forțelor pe sectoare. Obiectivele germane, iată și cu indicarea armatei și patrioților. Obiectivele germane în continuare cu indicativele

lor.

Obiective române acum. La fel cum vor trebui ocupate, armata și patrioții. Erau acțiuni combinate.

Aici situația forțelor în Oltenia. Probabil tot în legătură cu asigurare zonei în cazul unor evadări. Acolo eram tari în Oltenia. Aveam 6500 oameni acolo. Noi acolo ne gîndeam la o eventuală retragere, retriere, în munți.

Persoanele care urmau să fie arestate, respectiv de care să ne ocupăm atent. Toți cu axa.

Aici sunt însemnări se vede de la unul din ședințele comitetului militar în legătură cu situația pe front și zona interioară, situația forțelor și modul de acțiune. La început atac prin surprindere sau prin capturare.

Aici am mai găsit un șir de tipărituri din ilegalitate, probabil că le aveți, nu este sigur că pe toate.

Aici ne-au rămas acte pentru un prizonier sovietic, făcute în tiparnița noastră, dar n-a mai fost nevoie. Tot așa imprimare, prelucrate, documente false.

Știți că primele decrete regale au apărut tot cu sigiliu fals făcut de noi.

Aici sînt un șir de buletine și note informative. Aici este și Mirel în continuare și serviciul secret cu care aveam legătura.

Documentele din primele zile după 23 August. Ele nu au nevoie de explicații. pentru că fiecare vorbește. Trebuie să mai căutăm noi, pentru că trebuie să fie în arhiva Ministerului de Interne un șir de materiale care interesează.

Aici sînt fotografiile, diferite acte de teroare fasciste. Asta este pădurea Jilava. Sînt fie luate de la prizonieri nemți, fie le-am găsit la Gestapo. Unele sînt din Belgrad. Aici sînt documente cu trenul morții din Iași.

Nu știu dacă aveți asemenea documente, dar trebuie adunate, pentru că se descoperă și câte un porc de câine cu asemenea ocazii.

În notele lui Mirel sînt asemenea referiri, trebuie identificate, văzute.

Asta este caseta care 4 luni n-am putut s-o descuiem, că nu i-am găsit cheia. Asta era a comandamentului nostru militar. Asta am făcut-o în 1943 cu Filipescu.

Cînd Rădescu a pornit acțiunea lui îndreptată împotriva partidului și se gîndea la o lovitură, noi am ascuns - o în casa unde locuiam pe strada H. nr.5, unde locuiește acuma Gaston, în pod între niște grinzi, a fost acoperită cu cărămidă și a tencuit - o, și noi am uitat de ea. Atunci venise Ana Pauker, venise Luca, și era puțină fierbere. Pe urmă mi - am, amintit de ea și i - am spus lui Gaston s - o caute, și mai tîrziu a găsit - o. La cîțiva ani s - a găsit caseta asta.

Acuma puneți mîna serios să vedeți aceste documente.

Tov. NICULESCU—MIZIL

Cred că primul lucru care trebui să - 1 facem este să întocmim un inventar. După aceea cred să dactilografiem, pentru ca să nu lucrăm cu ele.

Tov. N. GOLDBEGHER

Noi avem o experiență mai bună în această privință, fotografiem și lucrăm cu fotocopii. Avem două rînduri de fotocopii, putem lucră în două echipe și atunci lucrările merg mai ușor, noi aceste foite nu le ținem așa, le lipim pe o hîrtie, pentru ca ele să poată fi tratate.

Tov. E. BODNARAS

Eu nu știu unde sînt scrisorile care le - am primit de la tov. Gh.Gheorghiu—Dej și care

nu au fost în arhiva. Militară, ci în arhiva Comitetului Central. Știu că le - am predat lui Pintilie, la dispoziția tovarășului Gh.Gheorghiu - Dej.

Tov. N. GOLDBERGER

Noi nici o scrisoare originală nu avem. Există la noi copii.

Ele s - au făcut prin tov. Pîrvulescu, cînd el era directorul Institutului de Istorie a Partidului. Unde pot fi aceste scrisori ? În două locuri, ori sînt la Comisia Controlului, ori sînt în Arhiva Biroului. Politic, care s - a creat mai tîrziu, dar și acolo există o serie de documente care nu ni s—au predat.

Acuma să sperăm că pe baza hotărîrii Birouului Politic se organizează Arhiva Comitetului Central și că. toate aceste documente o să ajungă într - un singur loc, pentru că nu se poate ca documente de o asemenea importanță pentru istoria partidului să fie la Comisia Controlului. Originalele să fie la un singur loc și să existe fotocopii cu care după aceasta să se lucreze, pentru că. aici sînt 90% documente istorice și astea sînt foarte importante.

Noi avem o scrisoare de la Moscova, pentru septembrie, cu participarea României la război, unde pun chestiunea să se dea stenograme. Noi cînd am auzit am zîmbit, dar acuma numai zîmbesc deboc. Acuma putem pune la dispoziție fotocopii.

Tov. E. BODNARAS

Mie acuma îmi pare bine că caseta asta s - a rătăcit și nu s - a găsit, pentru că altfel am fi predat - o.

Tov. N. GOLDBERGER

Nu de mult vine la mine un tovarăș de la Craiova și îmi spune că are actele tov. Gh.Gheorghiu - Dej, când era la Craiova. Îi spun dă - mi - le. El spune, le - am predat lui Voicu. Imediat îl întreb pe Voicu, el spune că nu le - am primit. Discutând cu acest om el spune dar trebuie să le fi dat lui Roșianu. Omul spune foarte probabil, pentru că a doua zi a dus actele în mașină la tov. Roșianu și el a spus, foarte bine că mi - ai adus, pentru că mai am și altele la mine.

Acuma nu puteam merge după Roșianu la Sofia, dar a venit plenara și atunci am luat pe Voicu, pe Roșianu și totuși pînă în momentul de față n - am dat de aceste acte. La regiunea Craiova nu sînt, pentru că toate documentele sînt aici, ei păstrează numai arhiva curentă.

Tov. E. BODNARAS

Eu cred că trebuie să creem o echipă de 2 - 3 oameni care să cerceteze.

Tov. Coliu a ridicat problema într - o ședință a Biroului Politic că tov.Pîrvulescu are un seif întreg cu documente, de care nimeni nu știa.

Noi am păstrat toate scrisorile tovarășului Gh.Gheorghiu - Dej din lagăr.

Tov N. GOLDBERGER

Noi am publicat în "Scînteia" ultima scrisoare, dar este cu totul altceva cind pui în muzeu un mulaj sau pui un articol din "Scînteia".

Tov. BODNARAS

Sînt documente, chiar și o fițuică.

Tov. N.GOLBERGER

Ceea ce ne - ați predat este o mare avere. Să vedem ce folosim deja de aici pentru expoziția de 23 August.

Tov. E. BODNARAS

Organizarea militară. se poate folosi foarte bine, pentru că este acțiunea partidului. Eventual vremelnic expuse origina lele, sub sticlă.

Tov. NICULESCU MIZIL

Noi nu expunem originalele, ori confecționăm mulaje, care au valoarea originalului, ori fotocopii scoatem. Avem un atelier care confecționează la fel ca și aceste materiale, pentru expoziție.

Tov. E. BODNARAS

Studiați documentele

Tov. N. GOLBERGER:

O să luăm documentul, o să punem întrebări, care interesează, și așa o să ușurăm situația.

Tov. NICULESCU MIZIL

Trebuie luat pe grupe și fiecare document exploatat, ce reprezintă și ce este legat de el.

Tov. E. BODNARAS

Ce reprezintă, ce este legat de el și trebuie o explicare întreagă, care o face vie, legată. de oameni.

33.VII. 1959
GE. 2 ex.

Societate de consum și dreptul consumatorilor

CĂTĂLIN CIUBOTĂ

Dezvoltarea economiei de piață în secolele XIX și XX, a adus mutații importante în structura vieții economice și sociale. Progresul tehnologic precum și creșterea capacității de procesare a informației au generat fenomene deosebit de complexe, uneori contradictorii. Astfel, în societatea occidentală, pe fondul abundenței, diversității bunurilor și serviciilor, precum și a liberei concurențe a apărut o categorie socială nouă, necunoscută până atunci în istorie, categorie care se definea nu prin apartenența la un grup etnic, profesional sau de altă natură ci prin plasarea sa în stadiul final al ciclului productiv și anume: *consumul*.

La o analiză empirică, acest final de secol pare a prezenta ca numitori comuni: informația, rețelele, globalizarea și **consumerismul**.

Cel puțin la suprafață, în noile condiții, consumatorul – definit generic drept *persoana care utilizează un bun sau un serviciu într-un scop neprofesional* - apare ca un mic rege, un răsfățat al sistemului liberal. Consumatorul, în calitatea sa de purtător al cererii de mărfuri, joacă un rol important în mecanismul de piață, constituind, în același timp, elementul de referință al tuturor acțiunilor întreprinse atât de producător cât și de distribuitor. Mai mult, pe măsură ce o țară sau alta se dezvoltă, cunoscând o anumită stare de prosperitate, rolul consumatorului devine din ce în ce mai complex și un număr din ce în ce mai mare de entități publice sau private sunt afectate de comportamentul acestuia.

Problemele ivite s-au dovedit însă mult mai complexe, astfel încât, economiști de talia lui Charles Gide au arătat faptul că “ departe

de a fi un rege al sistemului liberal, consumatorul riscă să devină o victimă”. Luându-se în considerare interesele obiective ale consumatorilor s-a putut constata că aceștia sunt confrunțați cu multiple probleme, dezechilibre, ce se pot repercuta, uneori cu consecințe imprevizibile asupra întregului corpus social.

S-a arătat că bunurile și serviciile obținute sau prestate consumatorului sunt întotdeauna rezultatul intrării într-un raport cu un agent economic specializat, agent care, chiar dacă este onest, nu are întotdeauna aceleași interese cu clientul său. În plus, explozia tehnologică și informațională specifică celui de-al cincilea ciclu industrial, început în anii 1970, genera un raport net dezechilibrat sub aspectul informațional, agentul economic prin competența sa profesională prezumată, puterea financiară putând abuza de poziția sa dominantă în cadrul acestui raport. Noțiunile de consum și consumator aparțin științei economice, studii și teorii în acest vast domeniu fiind realizate de reprezentanții școlii « utilității marginale » (Menger, Pareto, Walras etc) școală ce aborda cu precădere probleme de microeconomie. Iar dacă abordările doctrinare nu au lipsit, în viața socială începând cu anii 1960, consumatorii devin o adevărată problemă. Pericolele așa-zisei societăți de consum au fost invederate încă de la începutul deceniului 7 în lucrări precum *Omul Unidimensional* (Marcuse), *Era Opulenței* (Galbraith), sau *Persuasiunea Clandestină* (Vance Packard).

Într-un mesaj adresat națiunii în 1962,

președintele Kennedy vorbind de acest grup economic important dar puțin ascultat, arată necesitatea fundamentării unei legislații de natură să protejeze drepturile și interesele legitime ale consumatorilor precum : dreptul la securitate, dreptul de a fi ascultat, dreptul la informare și dreptul de a alege. Se nășteau principiile-drepturi fundamentale ce stau la baza legislației în domeniu. Pentru prima oară în istorie, în Statele Unite consumatorii s-au grupat – mai mult sau mai puțin intenționat – pentru a-și apăra interesele. Apare tot pentru prima oară prototipul avocatului militant pentru drepturile colective ale consumatorilor în persoana lui Ralph Nader.

Urmând exemplul american, țările Europei Occidentale, au acordat o atenție sporită problemelor consumatorilor, atât la nivel național, cât și la nivelul comunităților europene, existând chiar o cvasi-competiție în acest sens. În acest context, pentru a se asigura consumatorilor o veritabilă protecție, era necesar un sistem de norme juridice noi, adecvate sistemului european de drept majoritar romano-german. Astfel dacă în țările anglo-saxone, reforma se realiza în principal pe cale jurisprudențială, în Europa a fost necesară edictarea unor norme cadru ce priveau regimul juridic al produselor defectuoase sau periculoase, reguli referitoare la prețuri, echilibru contractual, publicitate și domeniul metodelor comerciale agresive. Acest ansamblu de norme aveau în principal un caracter macro-juridic în sensul că ele luau în considerare fenomenul de masă al consumului, socializarea lui. În acest fel, interesele colective ale consumatorilor erau protejate prin norme de natură preventivă, ce s-au structurat într-un corpus coerent ce tinde în mod constant a deveni o ramură distinctă de drept, dreptul consumatorului. Deși, în ansamblu utile, aceste reguli protective au fost supuse unor numeroase critici dintre care reținem :

- multitudinea de texte, ce creează

adevărate sarcini, « servituți » în dauna agenților economici, de natură să paralizeze activitatea economică ;

- crearea în opinia consumatorilor a unei atitudini, mentalități pasive de « asistați » (s-a evidențiat faptul că mult mai importantă ar fi crearea unei mentalități noi a consumatorilor, decât crearea unor norme cu caracter protectiv, care sporește birocrăția).

Disputele doctrinare din domeniul juridic au pus în discuție înțelesurile noi, pe care în condițiile date, noțiuni pylon precum *ordinea publică, autonomia de voință, libertate contractuală*, ar trebui să le aibă. Astfel, atât în sistemele de drept romano-german cât și în sistemele anglo-saxone de common law, au apărut preocupări ale juriștilor în domeniul protecției consumatorilor. Drepturile și interesele consumatorilor, drepturi fundamentale conform aprecierii unanime, s-au obiectivat în abordări diferite. În dreptul francez principala preocupare a fost aceea a găsirii unor pârghii juridice pentru *asigurarea unui echilibru contractual*, de natură să adapteze dreptul comun la exigențele noii viziuni asupra statului de drept și economiei de piață. De importanță deosebită, era și crearea unui cadru administrativ-instituțional care să pună în valoare normele existente. În principal acesta are o structură ce implică voința statală (un organism de regulă public ce coordonează problemele consumatorilor) și societatea civilă (o rețea de ONG-uri structurate după criterii de audiență și reprezentativitate, a căror principal scop este apărarea drepturilor și intereselor consumatorilor).

În zilele noastre, din perspectiva globalizării se tinde spre o anumită uniformizare, apropiere a concepțiilor, independentă de sistemul de drept căreia îi aparțin. Un exemplu bun este evoluția politicii UE în domeniu.

Conform Tratatului de la Roma din 1957 politica privind consumatorii nu a făcut obiectul

unei politici aparte pentru Comunitățile Europene. Întâlnirea Europeană la vârf din 1972 a decis că îmbunătățirea condițiilor de viață și a nivelului de trai comunitar, unul din obiectivele fundamentale (înscris în preambulul Tratatului CE) implică protecția sănătății și securității consumatorilor. Această întâlnire la vârf a constituit punctul de plecare a inițiativelor UE, având ca orientare specifică promovarea intereselor consumatorilor.

Recunoașterea drepturilor specifice ale consumatorilor la nivelul CEE a fost făcută pentru prima oară printr-o rezoluție a Consiliului din 14 aprilie 1975, folosindu-se printr-o interpretare extensivă dispozițiile generale ale Tratatului de la Roma. Acest program preliminar enunță cele cinci drepturi fundamentale ale consumatorului: dreptul la protecția sănătății și securității, dreptul la protecția intereselor economice, dreptul la repararea daunelor, dreptul la informare și educare, dreptul la reprezentare.

Pentru realizarea măsurilor descrise în programul preliminar, dată fiind absența unor reglementări precise la o politică privind consumatorii, de-a lungul timpului s-au folosit

două prevederi ale Tratatului de la Roma ca bază legală pentru o acțiune specifică în domeniul protecției consumatorilor : art 100 și 235.

Prin Tratatul de la Maastrich(1992), art 129 A, politica privind consumatorii a devenit o politică de sine stătătoare, cu obiective proprii, priorități proprii, instrumente proprii. După modificările intervenite prin Tratatul de la Amsterdam(1998), intrat în vigoare anul trecut, cele cinci drepturi sunt consacrate *expresis verbis*.

În România nu se poate vorbi de o inexistență a protecției consumatorului, ci doar de un sistem protectiv diferit, existent înainte de 1989, bazat pe un control administrativ specific economiei planificate. Totuși având în vedere situația economică actuală, precum și cerințele de armonizare cu legislația comunitară, legiuitorul se află într-o evidentă dificultate generată de faptul transpunerii unei legislații specifice unei economii de piață mature la realitățile românești post 1990. Eforturile de preluare a aquis-ului comunitar sunt notabile, realizările României în domeniu, situând-o într-o poziție avantajoasă din perspectiva integrării.

Cătălin Ciubotă - Avocat, cercetător la Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române, asistent universitar la Facultatea de Drept a Universității Ecologice.

Bulgaria, zece ani mai buni

DANIEL CAIN

În deceniul scurs de la înlăturarea regimului totalitar de tip comunist, Bulgaria a cunoscut o tumultuoasă efervescență politică. O simplă analiză a realităților survenite în societatea bulgară și cea românească, de exemplu, scoate în evidență existența multor similitudini dar și, în același timp, a unei discrepanțe între vitezele cu care s-au derulat procesele democratice din cele două țări vecine. În doar zece ani, Bulgaria a devenit din cel mai supus aliat al Moscovei un pion al diplomației americane în Balcani iar independența afișată cu ostentație de Sofia a “înflamat”, la un moment dat, relațiile diplomatice cu Federația Rusă. Evoluția politică a avut un curs sinuos iar societatea bulgară s-a aflat chiar în pragul declanșării unui război civil care a fost evitat, în ultimul moment, într-o rară clipă de luciditate a clasei politice de la Sofia.

Declanșarea, după 1987, de către Mihail Gorbaciov, a unui complex proces de restructurare a regimului comunist din URSS și, automat, a celor din statele din blocul socialist din Europa Centrală și de Răsărit a marcat începutul unor transformări radicale în interiorul societăților din acest spațiu. În Bulgaria, suflul nou al politicii Kremlinului a făcut posibilă articularea unei mișcări disidente, destul de firave, totuși, care milita pentru necesitatea aplicării unor reforme în sînul societății și în interiorul structurilor de putere. Moscova i-a sprijinit pe acei reformatori din cadrul Partidului Comunist Bulgar care au decis că este nevoie de o schimbare și că Todor Jivkov – ce se afla în fruntea partidului de 35 de ani – trebuia să

renunțe la prerogativele sale. Este adevărat, organizatorii loviturii de palat din 10 noiembrie 1989 nu și-au închipuit că înlăturarea lui Jivkov va însemna sfîrșitul regimului comunist din Bulgaria. Ei au fost surprinși de rapiditatea cu care s-au derulat evenimentele iar acest merit revine forțelor de opoziție care au știut să-și coaguleze eforturile.

Inițial, noul lider comunist bulgar, Petar Mladenov, s-a orientat imediat spre o politică de “restructurare” de tip gorbaciovist, deci fără repunerea în discuție a socialismului. În primele declarații ale lui Mladenov nu se vorbea nicăieri despre renunțarea la rolul conducător al PCB, nici despre schimbarea formelor de proprietate său a sistemului, în întregime. Comuniștii au fost obligați la presiunea străzii să-și reformuleze pozițiile iar acest merit revine fragilei societăți civile bulgare pe care o mână de intelectuali au încercat de câteva luni să o trezească din amotie, prin diferite forme de acțiune. Cîteva sute de mii de oameni au ieșit în stradă la sfîrșitul lui 1989, stimulați de apariția a numeroase formațiuni politice de opoziție, pentru a cere alegeri libere. Partidul Comunist Bulgar (PCB) va ceda la presiunile societății civile și va renunța la rolul său conducător. Comuniștii se pronunță pentru introducerea unui sistem pluripartid, pentru o economie de piață și pentru un dialog imediat cu opoziția. La sfîrșitul lui ianuarie 1990, un congres extraordinar al PCB decide rebotezarea acestui partid, care devine Socialist, precum și separarea funcțiilor de stat și de partid,

care se împart între principalii actori ai loviturii de palat prin care Jivkov a fost înlăturat. Petar Mladenov preia prerogativele de șef al statului iar Andrei Lukanov devine premier.

În ianuarie și februarie au fost organizate discuții la masa rotundă între reprezentanții Partidului Socialist Bulgar (PSB) și opoziție. Că rezultat al acestor negocieri, PSB și grupările de opoziție au semnat declarații comune privind tranziția la un regim democratic, precum și natura și viitorul acestui sistem. Mesele rotunde au dus la semnarea, în martie, a unei înțelegeri privind proiectul de lege asupra schimbărilor din constituție, sistemul electoral și partidele politice. Practic, timp de două luni, în Bulgaria au existat două structuri paralele – Adunarea Națională și “masa rotundă” – care au funcționat precum două vase comunicante: deciziile luate în timpul dezbaterilor din cadrul “mesei rotunde” capatau putere de lege prin votul Adunării Naționale.

Cel mai semnificativ eveniment din Bulgaria din prima jumătate a lui 1990 au fost alegerile din iunie pentru Adunarea Constituantă, în timpul cărora polarizarea electoratului a devenit evidentă. Comuniștii au făcut tot ce le stătea în putință pentru a-și îmbunătăți imaginea și a convinge populația că o rupseseră definitiv cu trecutul totalitar. Opoziția s-a raliat în jurul Uniunii Forțelor Democratice, o organizație-cadru constituită din mișcări și asociații fidele pluralismului și democrației. Datorită lipsei timpului necesar formării unor structuri regionale puternice, conducerea acestei coaliții a fost nevoită, fără succes, să apeleze la imitarea unor modele străine. Campania electorală concentrată asupra terorii trecutului s-a dovedit a fi inacceptabilă pentru mulți dintre bulgari.

Alegerile parlamentare din iunie 1990

au fost câștigate de Partidul socialist, care obține 52,7% din voturi, în timp ce opoziția câștiga 36,2%. Victoria stângii s-a înregistrat mai ales în zone rurale, în timp ce Opoziția a câștigat în marile orase, inclusiv Sofia. Primele alegeri libere și democratice nu au dus la calmarea situației în Bulgaria, deoarece nu s-au obținut acele rezultate dorite de simpatizanții UFD și de o parte a populației. Respingerea rezultatelor acestui scrutin, recunoscute de observatorii internaționali, are ca rezultat apariția unor noi surse de tensiuni sociale. Studenții declanșează greva generală și ocupă, inițial, clădirea Universității din Sofia. Gestul lor este urmat de colegii lor din țară și de simpatizanții UFD care organizează acțiuni de protest în mai multe orașe. Sindromul Piața Universității apare și în Bulgaria, în iulie 1990, sub forma “unui oraș al adevărului”, construit din corturi, amplasate în jurul Președinției și al altor clădiri administrative. Ulterior, în noaptea de 26 august este incendiat, în condiții încă neelucidate, sediul Partidului Socialist din centrul Sofiei.

Pe acest fond al nemulțumirilor sociale, în viața politică din Bulgaria apare un semn de intrare în normalitate. Președintele Petar Mladenov este obligat să-și prezinte demisia în urma difuzării unei casete filmate în timpul unor demonstrații în decembrie 1989, în care cerea intervenția tancurilor pentru calmarea situației. După lungi negocieri în Marea Adunare Națională (Constituantă), noul președinte al țării este desemnat în persoana liderului Opoziției, Jeliu Jeleu. Acesta își respectă angajamentele luate și îl propune în funcția de vicepreședinte al Bulgariei pe candidatul PSB. Jeleu a devenit primul șef de stat necomunist al Bulgariei după abdicarea țarului Simeon al II-lea, în 1946 iar alegerea sa a fost interpretată că o modalitate de calmare a tensiunilor sociale.

Alegerea noului președinte al țării nu a

fost în măsură să domolească patima politică a populației, bulgarii fiind cunoscuți prin înverșunarea cu care se avântă pe scena politică, trăsătură, ce explică, poate, lungul șir de asasinate care marchează istoria modernă și contemporană a acestei țări. Mișcările de stradă au continuat pe fondul unei puternice crize economice și al incapacității guvernului socialist de a governa. A doua jumătate a anului 1990 este marcată de mitinguri, acțiuni sindicale de protest, greve ale studenților, de dispariția produselor de primă necesitate din magazine și de o primă liberalizare a prețurilor.

Instabilitatea politică este, de asemenea, vizibilă. Doua guverne socialiste, ambele conduse de premierul Andrei Lukanov, au avut o scurtă existență. La sfârșitul lunii decembrie este format primul guvern de coaliție de după înlăturarea lui Jivkov, în frunte cu independentul Dimitar Popov. În componența cabinetului au intrat reprezentanți ai PSB, UFD, Uniunii Populare Agrariene, precum și câțiva independenți. Ministerele cheie au fost împărțite între socialisti și Uniunea Forțelor Democratice. Prin formarea primului guvern de coaliție de la începutul perioadei de tranziție, distribuția celor trei principale funcții în stat capătă o nouă formulă: președinte (UFD) – premier (independent) – președintele Parlamentului (PSB). Noul cabinet a moștenit o situație economică dezastruoasă, cu lipsuri fără precedent și un declin rapid al producției industriale. Mandatul său era, de asemenea, limitat de rapiditatea cu care se vota noua lege fundamentală a țării, care urma să reglementeze noile raporturi dintre stat și cetățean într-o societate democratică.

Discuțiile iscate în parlament în jurul redactării noii Constituții au declanșat un scandal politic de proporții care a dus la declanșarea unei greve parlamentare și la scindarea Uniunii Forțelor Democratice.

Fenomenul de scindare al UFD, în vara lui 1991, vine pe fondul unor speculații conform cărora exista un plan secret potrivit căruia opoziția era infiltrată de agenți comuniști care aveau drept țintă provocarea unor tulburări în rândul acesteia. Aceste frământări interne au avut drept efect principal scăderea încrederii electoratului în timp ce, în plan secundar, au reușit să curețe și să consolideze rândurile UFD. Deși slăbită de aceste lupte interne, UFD reușește să câștige, la un scor strâns, alegerile parlamentare din octombrie 1991, scrutin ce a schimbat harta politică a Bulgariei post-comuniste. Victoria la limită a opoziției în alegerile parlamentare și locale din octombrie 1991 reprezintă un punct de răscruce în istoria contemporană a Bulgariei. Foștii comuniști nu numai că pierd majoritatea absolută pe care au avut-o în Marea Adunare Națională dar sunt nevoiți să se împace cu rolul de principală forță de opoziție.

Deoarece UFD dispunea de numai 110 locuri din cele 240 ale noului parlament s-a impus găsirea unei forme de colaborare cu reprezentanții partidului minorității turce – Mișcarea pentru Drepturi și Libertăți (MDL). Noul guvern condus de președintele UFD, Filip Dimitrov, s-a bucurat, inițial, de sprijinul tacit al MDL, partid care a evitat să participe la guvernare. Guvernul și grupul parlamentar al UFD au încercat să transpună imediat în practică programul electoral, mai exact cea parte referitoare la decomunizarea structurilor de stat. Au fost operate schimbări de personal în principalele instituții ale statului, precum Ministerul de Interne și cel de Externe. De asemenea, au fost adoptate o serie de legi prin care foștilor nomenclaturiști li se interziceau, pe o anumită perioadă, anumite drepturi civile.

Victoria UFD în alegerile generale din toamna lui 1991 a fost urmată, la doar trei luni, și de reușita în primele alegeri

prezidențiale desfășurate într-un cadru legislativ nou, cel al unui regim parlamentar funcțional. Reprezentantul UFD, Jeliu Jelev, a reușit să ciștige, la balotaj, scrutinul prezidențial și să devină primul președinte ales din istoria țării.

Odată încheiat ciclul alegerilor, guvernul avea cale liberă pentru a pune în practică programul de reforme anunțat. Premierul Filip Dimitrov știa că soarta cabinetului său depindea de reușita sau de eșecul politicii economice. Noii guvernanți nu dispuneau de date economice suficiente care să le dea o imagine clară a economiei Bulgariei și, în cadrul UFD, nu exista o poziție comună în privința chestiunilor economice. Grupul parlamentar al UFD era constituit din numeroase grupuri și grupări de diferite culori politice care blocau sau se împotriveau realizării unor inițiative legislative. Tranziția spre economia de piață a avut ca efect scăderea nivelului de trai, situație care s-a dovedit a fi catastrofală pentru o țară săracă precum Bulgaria. Politicienii bulgari se găseau într-o mare dilemă. Pe de o parte, Fondul Monetar Internațional insista pentru accelerarea privatizării, care putea face Bulgaria mult mai atractivă pentru creditorii străini, în timp ce, pe de alta parte, aplicarea unui program de reforme le crea guvernanților mari neplăceri. Aproape de la început, guvernul s-a aflat sub amenințarea grevelor, manifestanții considerând că unii miniștri sint principalii vinovați de scăderea economică și, implicit, de cea a nivelului de trai al populației. În Bulgaria, primii pași ai reformei au fost aspru criticați. Comunismul a provocat un adevărat haos în mințile oamenilor și în sistemul economic. Privatizarea marilor unități industriale nu a putut fi realizată iar reforma agrară din primavara lui 1992 nu dădea roade, în acest an înregistrându-se o serioasă scădere a producției economice.

Aceste nemulțumiri au dus, în cele din urmă, la pierderea sprijinului parlamentar și la o ruptură definitivă între președintele Jelev și guvern. Într-o conferință de presă, susținută la sfârșitul lunii august 1992, la reședința sa de lângă Sofia, Jelev a acuzat guvernul că a declarat război confederațiilor sindicale, mass-mediei, opoziției din afara parlamentului și că este pe cale să declanșeze un război între instituțiile statului. Acuzațiile președintelui Jelev au dus la accentuarea vizibilă a stării de tensiune din parlament, în special între premierul Filip Dimitrov și liderul MDL, Ahmed Dogan. Guvernul bulgar nu a reușit să supraviețuiască unui vot de neîncredere solicitat parlamentului. Jocul de culise al președintelui Jelev, al lui Ahmed Dogan, al foștilor comuniști și al oamenilor acestora infiltrați în UFD a răsturnat calculele premierului. La 28 octombrie 1992, 120 de deputați au votat împotriva guvernului, care a primit numai 111 voturi "pentru". Astfel a fost înlăturat primul guvern anticomunist de după 1989, act care a marcat începutul unor negocieri și târguiești între diferitele grupări parlamentare pentru desemnarea noului cabinet.

Pentru formarea unui nou guvern cu majoritate parlamentară a fost nevoie de două luni de negocieri. În cele din urmă, la 30 decembrie este desemnat un cabinet condus de independentul Liuben Berov, fost consilier al președintelui Jelev. Guvernul Berov a fost format cu sprijinul MDL, PSB și al unui grup de deputați UFD. În momentul în care Berov a preluat puterea, multă lume se aștepta că el să facă față greutăților cu mai mare succes decât predecesorul său. Fragilitatea sprijinului parlamentar, pregătirile partidelor politice pentru alegerile anticipate, precum și frământările din sânul partidelor din coaliția de guvernare au pecetluit, încă de la început, soarta guvernului Berov. Liuben Berov și-a petrecut

o mare parte din mandatul său prin spitale unde și-a tratat diferite afecțiuni cardiace. În timpul guvernării sale, crima organizată a cuprins aproape toate sferele societății bulgare. Atunci când Berov a fost nevoit, în septembrie 1994, să înainteze demisia cabinetului său, situația în care se găsea țara se înrăutățise vizibil în comparație cu sfârșitul lui 1992. Negocierile inițiate de președintele Jeleu pentru formarea unui nou cabinet au eșuat. Pur și simplu, nu mai exista posibilitatea formării unei coaliții de guvernământ în acea formulă a parlamentului și, de aceea, liderii partidelor parlamentare au considerat că este binevenită organizarea unor alegeri anticipate.

Alegerile parlamentare din decembrie 1994 au fost câștigate de socialiști care au obținut, după redistribuirea voturilor, un neașteptat 51% din fotoliile noului parlament. Cabinetul condus de tânărul premier Jan Videnov s-a bucurat, timp de câteva luni, de înțelegerea electoratului și a comunității internaționale. Curând a devenit însă clar că Videnov, în ciuda vârstei sale, era adeptul unei politici conservatoare, punând mai presus de orice idealurile Partidului Socialist. Videnov a evitat să adopte măsuri nepopulare și să aplice o politică coerentă de reforme în economie, de teama să nu piardă sprijinul populației. În curând, a devenit clar că guvernul socialist nu are de gând și nici nu are o strategie clară de reformare a societății bulgare. Pretinsa politică de reforme promovate de cabinetul Videnov i-a nemulțumit pe investitorii străini și a obligat marile instituții financiare internaționale să afișeze mult mai multă circumspecție în contactele cu Sofia. Videnov a devenit din ce în ce mai izolat și în ultimele luni ale guvernării sale nici nu a mai ieșit din țară. Marii creditori internaționali au refuzat să mai finanțeze cabinetul de la Sofia, care a fost, astfel, lipsit

de lichiditățile indispensabile supraviețuirii unei economii în agonie. Inflația a crescut galopant iar nivelul de trai al populației a scăzut simțitor. Pierderea suportului electoral a devenit vizibilă în timpul alegerilor prezidențiale, din noiembrie 1996, câștigate de candidatul UFD, Petar Stoianov.

Instabilitatea economică duce, inevitabil, la instabilitate politică. Înrăutățirea nivelului de trai și lipsa oricărei perspective i-a scos pe bulgari în stradă. Pâinea a dispărut de pe piață iar pensionarii erau nevoiți să se plimbe cu tramvaiul pentru a nu îngheța de frig în apartamente. Videnov a demisionat, în decembrie 1996, însă aproape toți miniștrii săi urmau să-și păstreze portofoliile în viitorul cabinet socialist. Ideea unui nou guvern socialist i-a nemulțumit profund pe bulgari care au declanșat o serie de acțiuni de protest împotriva politicii guvernărilor. UFD, care a trecut printr-un proces complex de restructurare în perioada în care s-a aflat în opoziție, a știut să canalizeze nemulțumirile populației. Timp de o lună, zilnic, sute de mii de oameni au ieșit în stradă pentru a cere alegeri anticipate. În întreaga Bulgarie s-au desfășurat acțiuni de protest asemănătoare celor din Iugoslavia împotriva regimului Milosevic. Întreaga țară a fost paralizată de mitinguri și acțiuni de nesupunere civică a populației. Situația s-a agravat. În noaptea de 10/11 ianuarie 1997 au loc ciocniri între forțele de ordine și demonstrații care au pătruns în sediul parlamentului. La 4 februarie situația din întreaga țară scăpase complet de sub control. Drumurile din țară erau blocate, în Sofia erau amplasate baricade în intersecții iar aproape toată populația se afla pe stradă. Liderii politici bulgari au decis atunci, într-un moment de luciditate, să cedeze la presiunea străzii, că singura soluție de dezamorsare a situației. Meritul revine noului președinte al țării, Petar Stoianov și candidatului socialist

însărcinat cu formarea unui nou guvern, Nikolai Dobrev. Dobrev a preferat să renunțe la mandatul său, în ciuda opoziției liderilor săi de partid. Liderii partidelor parlamentare, convocați de președintele Stoianov, au decis organizarea de alegeri anticipate și formarea unui cabinet interimar. Primarul Sofiei, Stefan Sofianski, a fost însărcinat cu formarea unui guvern care să organizeze alegerile parlamentare și, mai ales, să întreprindă primele măsuri de restabilire a situației. În mai puțin de o lună moneda națională, leva, s-a devalorizat fără precedent, dolarul ajungând de la 500 la 3000 de leva. Salariile populației ajunseseră la mai puțin de 10 dolari. Sofianski s-a achitat, fără cusur, de aceste obligații și a beneficiat și de sprijinul financiar necondiționat al Occidentului. Sofianski a fost primul premier interimar care a încheiat un acord stand-by cu FMI. Iar acest fapt demonstrează, încă o dată, că declanșarea unei crize economice fără precedent în Bulgaria a avut o motivație de ordin politic.

Alegerile din aprilie 1997 nu au adus nici un fel de surprize. Coaliția formată din UFD și două mici partide a obținut o majoritate liniștitoare, de 60% din voturi, în timp ce socialiștii au înregistrat cea mai grea înfrângere de după 1989. Noul guvern a trebuit să aplice un program de reforme sub atenta supraveghere a FMI, care a instituit în Bulgaria un consiliu monetar. Acesta este un organism financiar care substituie, în bună măsură, prerogativele Băncii Naționale și care nu mai da posibilitate guvernantilor de a emite masa monetară suplimentară pe piață, fără acoperire. Noul premier, Ivan Kostov, liderul UFD, a preferat să guverneze cu mână forte, chiar dacă această manieră de guvernare a fost criticată de opoziție. Kostov a controlat atent atât activitatea majorității parlamentare, cit și situația din interiorul propriului partid, pentru a evita apariția unor

surprize neplăcute.

Majoritatea bulgarilor au realizat că nu exista nici o alternativă mai “blândă” la “radicalismul” cuprins în programul Uniunii Forțelor Democratice. Experimentele încercate de premierii Liuben Berov și Jan Videnov nu au dus la nimic concret. Pentru a conștientiza acest adevăr bulgarii au plătit un preț ridicat – patru ani pierduți, întârziere care s-a dovedit a fi fatală pentru bunul mers al tranziției din Bulgaria. De aceea, guvernul UFD s-a bucurat de sprijinul necondiționat al populației și al marilor finanțatori internaționali. Kostov s-a dovedit receptiv la solicitările Occidentului și a știut să folosească majoritatea parlamentară pentru a declanșa un amplu proces de armonizare a legislației interne cu cea europeană. În cei trei ani de la preluarea puterii, Kostov a reorientat politica externă a țării, Bulgaria devenind un instrument al politicii americane în Balcani și un candidat care a făcut pași semnificativi în cursa de aderare în structurile europene. Guvernul de la Sofia a știut să joace corect cartea Kosovo, în ciuda opoziției interne față de sprijinul necondiționat acordat operațiunii militare a NATO în Iugoslavia.

Inevitabil, în guvernarea fără probleme majore a cabinetului Kostov au aparut și semne de blazare și de auto-suficiență. Privatizarea obiectivelor industriale și revigorarea economiei naționale lăsa încă de dorit. Corupția generalizată în rândul administrației publice și implicarea unor miniștri în unele acorduri dubioase de privatizare a unor obiective industriale importante au provocat nemulțumirea populației și a investitorilor străini. Guvernării au fost sancționați la alegerile locale din toamna lui 1999, când UFD a pierdut în unele mari orașe care, în mod tradițional, se aflau sub controlul său. Eșecul în alegerile locale și invitația adresată Bulgariei de a începe negocierile de aderare

la Uniunea Europeană i-au oferit lui Kostov prilejul efectuării unei remanieri de substanță a cabinetului său. La sfârșitul lunii decembrie 1999, zece miniștri importanți din guvern au fost nevoiți să renunțe la portofolii.

Kostov a început să relanseze dialogul cu partidele din opoziție și să stabilească, în linii mari, structura unei coaliții de guvernământ care să vină la putere după alegerile din 2001. Kostov este perfect conștient că UFD nu are nici o șansă de a-și păstra majoritatea lejeră din parlament și după 2001 și știe, de asemenea, că socialiștii încă nu și-au revenit din șocul eșuării guvernării Videnov. În acest moment, din afară se fac presiuni pentru formarea unui cabinet de coaliție în care să intre și partidul minorității turce. Liderii UFD și MDL par

să fi uitat de controversele pe care le-au avut în trecut și de atacurile dure la adresa unora sau altora și se pregătesc, în tăcere, pentru preluarea puterii în vara lui 2001. Singura problemă o poate constitui doar numele viitorului premier, existând șanse mici ca Ivan Kostov să fie acceptat în această funcție și după 2001. Cea mai plauzibilă variantă o poate constitui candidatura primarului Sofiei, Stefan Sofianski, unul dintre puținii lideri UFD acceptați fără rezerve și de celelalte partide guvernamentale.

În doar trei ani, Bulgaria a reușit să recupereze un handicap major în cursa pentru integrarea în structurile europene și euro-atlantice și să dea o nouă semnificație “modelului bulgăresc”, atât de evocat, într-o perioadă, de autoritățile române.

Daniel Cain -Absolvent al Facultății de Istorie Universitatea București. Masterand în cadrul Catedrei UNESCO de Studii Sud-Est Europene de pe lângă Universitatea de Arte București. Între 1995 - 1999, student al Facultății de Istorie a Universității de Stat “Sveti Kliment Ohridski” din Sofia. Corespondent al Agenției MEDIAFAX și al PRO TV în Bulgaria și Macedonia.

Paradigma conspiraționistă (VII)

GEORGE VOICU

Prin manipulare ideologică

O altă armă pe care conspiratorii ar folosi-o sistematic, cel puțin la fel de subtilă și de eficientă precum cea a travestirii politice, cu care dealtfel se înrudește profund, câteodată pînă la indistinție, ar fi cea *ideologică*. Este vorba de mijloacele de îndoctrinare politică a populației, de teoriile false concepute pentru a seduce și pentru a abolii discernămîntul oamenilor, de un fel de hipnoză colectivă cu ajutorul unui *Weltanschauung* diabolic și impus social. Răzvan Codrescu definește cu exactitate acest presupus truc prin care lumea este dominată în chip pervers: “Lumea contemporană ni se înfățișează, în devenirea ei, sub aspect moral-spiritual, ca o *ruină premeditată*. Ea este victima unor ideologii dizolvante, ce urmăresc o manipulare mondialistă și al căror succes este condiționat de transformarea omenirii într-o masă [sic!] amorfă și dezrădăcinată, fără memorie și fără transcendență, care să răspundă neproblematic la comenzi și să nu-și dorească decît ceea ce i se sugerează.”¹ Diminuarea tradiției în lumea modernă ar avea astfel o “explicație” profundă

Ilie Neacșu, fostul ofițer de securitate, animator în prima parte a anilor '90 al săptămînalului xenofob și antisemit *Europa*, actualmente deputat PRM, a dat și el o “explicație”, mult mai brutală, acestui redutabil mijloc manipulatoriu: “Termeni ca democrație, pace, respect reciproc, tratative diplomatice sînt vorbe în vînt, fluturate doar pentru amăgirea celor săraci cu duhul.”² Altfel spus, cine ia în serios aceste cuvinte se dovedește ori un naiv, adică un

descalificat intelectual, ori, dimpotrivă, un ins ipocrit, care joacă mefistofelic teatrul, care se prefăce că crede în ele pentru a atrage astfel în nădăd alți oameni, așadar un ins care cu știință propagă aceste idei pentru ca oamenii creduli să fie duși pe calea pierzaniei. Experți în ticluirea unor asemenea idei politice, ademenitoare precum cîntecele de sirenă, au fost și sînt occidentalii și, îndeosebi, evreii. (Să nu uităm că, pentru cele mai radicale discursuri conspiraționiste, chiar și creștinismul este prezentat ca un asemenea cîntec de sirenă prin care evreii au adormit multe popoare în scop dominator³.)

Tehnica aceasta de sugestie în masă ar fi început să fie folosită odată cu revoluția franceză de la 1789. *Protocoalele înțelepților Sionului*, falsul grosolan și de notorietate pus la cale de Ohrana țaristă spre sfîrșitul secolului trecut pentru a da argumente antisemitismului, sînt invocate adesea ca o probă incontestabilă în acreditarea ideilor conspiraționiste. Radu Theodoru este un pasionat inegalabil al acestor teze, pe care le devorează cu o plăcere izbitoare, în ciuda condimentelor marxiste în care sînt preparate și care răzbat strident: “Conjurația mondială a plutocrației iudaice a aplicat cu iscusință strategia *Protocoalelor* manipulînd în numele unor idei abstracte, profitabile doar pentru vîrfurile acestei plutocrații. Revoluția franceză în numele libertății, fraternității, egalității a subjugat Franța evreimii, adîncind spectaculos diferența între bogăția financiarilor evrei și masele care au făcut revoluția și care[,] manipulate abil, au lichidat parțial marea proprietate funciară autohtonă în folosul noilor latifundiați evrei.”⁴ Evreii deci ar fi imaginat mereu teorii de pe urma cărora ei ar fi cîștigat

întotdeauna. Radu Theodoru oferă în acest sens exemple ce se vor zdrobitoare: “imediat după primul război mondial, spre a putea interveni și ține în frâu noile state naționale, sionismul a lansat lozinca: *drepturile minorităților*. Beneficiarii au fost evreii. După al doilea război mondial, sionismul a lansat lozinca: *drepturile omului*. Beneficiarii au fost evreii din fostul lagăr socialist.”⁵

Și autorul *Nazismului sionist* nu este singurul care gîndește așa. Opinii de acest gen se întîlnesc în diverse publicații, cum ar fi, de pildă, *Puncte Cardinale*. În acest lunar legionaroid sînt prezentate teze cărora li se acordă un prestigiu filosofic... occidental. Demostene Andronescu prezintă pe larg ultima carte a lui Roger Garaudy, *Les Etats-Unis – avant-garde de la décadence*, unde un capitol este consacrat – se arată cu degetul – “postulatelor ipocrit-umanitare ale lumii occidentale (democrația, drepturile omului, libertatea) în numele cărora își arogă dreptul de a interveni oriunde și oricînd”⁶.

Ideea aceasta, chiar dacă nu exprimată atît de abrupt, e extrem de răspîndită în cultura română, unde multe “explicații” ale fenomenelor politice sau istorice pornesc de la axiomele perfidei manipulări. “Manipularea”, științifică de multe ori, alteori doar extrem de abilă, ar fi arma cu ajutorul căreia se creează – nu numai în reprezentările colective – o supra-realitate, care ascunde realitatea adevărată. Așa gîndește, de pildă, Ioan Buduca, pentru care “rasa negustorească”, dominînd financiar și politic lumea, impune o percepție deformată a Istoriei, falsul fiind, evident, în avantajul ei: “Istoria o scriu învingătorii, știm prea bine. Dar ce ascund ei prin propaganda lor? [...] Surprizele sînt năucitoare, uneori. [...] Au trecut mai bine de 60 de ani de la izbucnirea celui de-al doilea război mondial și abia acum se află că Hitler a făcut demersuri diplomatice stăruitoare ca să-l evite.”⁷ Iată deci cum mai bine de o jumătate de secol Istoria a mințit, construind un alt adevăr decît cel real și intoxicînd astfel mințile oamenilor, căci,

după cum constată Ioan Buduca, Hitler iubea pacea, nu războiul. Și acest exemplu de mistificare ideologică a Istoriei nu-i singurul: antisemitismul Führer-ului a fost un efect provocat de evreii înșiși, care, în 1934, declaraseră, prin Congresul Mondial Evreiesc, un fel de embargou împotriva Germaniei, răzbunîndu-se astfel pentru că această țară ieșise, sub oblăduirea nazistă, din sistemul financiar internațional și, se înțelege, de sub dominația evreiască. Hitler n-a făcut deci, prin politicile sale antisemite, care aveau să culmineze cu Holocaustul, decît să reacționeze la o provocare și la un pericol major. Citind eseul lui Ioan Buduca, cititorul poate deduce că ideea Führer-ului despre “complotul mondial evreiesc” nu era deloc eronată. Altfel spus, tot ceea ce s-a întîmplat cu evreii sub regimul nazist ar ține de justiție, de aplicarea corectă a codului penal în cazul infractorilor. Or, spune morala ce se desprinde din textul lui Ioan Buduca, istoricii, după cum știm cu toții, s-au străduit, timp de 60 de ani, să-i prezinte pe evrei ca pe victime...

S-ar părea deci că o concluzie precum “Singura certitudine este manipularea! Manipularea maselor!”⁸ exprimă bine filosofia conspiraționistă. Cum reușesc însă acești conspiratori, evrei(-sioniști) sau occidentali sau unguri, să răspîndească în lume ideile lor – s-ar zice – maladive? Ion Cristoiu are un răspuns la această întrebare, care i s-a revelat în urma a ceea ce s-a petrecut în anii '90 în Iugoslavia: “marile trusturi de presă și televiziune îl țin închis pe cetățeanul obișnuit într-o lume paralelă cu lumea reală”⁹. Mediile de informare occidentale cunosc, s-ar părea, “adevărul”, dar livrează societății informații contrafăcute, pentru că astfel s-ar apăra în ochii opiniei publice “interesul occidental”.

Cultura occidentală ar fi, din acest punct de vedere, o cultură a falsului. Lucrul acesta îl crede și îl afirmă, între mulți alții, dar într-un mod mai răspicat, Radu Theodoru. El oferă o “explicație” acestei mașinațiuni planetare: dacă se are în vedere că “mass-media [este] condusă de finanța iudaică”¹⁰, atunci mistificarea aceasta

incomensurabilă devine o consecință logică ușor de extras.

Lobby-ul joacă și el un rol major în această amplă operație falsificatorie, clamează conspiraționiștii. N-ar fi vorba numai de *lobby*-ul evreiesc internațional, mult prea cunoscut de toată lumea pentru a mai stăruia asupra lui, ci și de cel unguresc, perceput de unii conspiraționiști ca fiind cel mai periculos, cel puțin pentru România actuală. Gh. Dumitrașcu, senator PDSR și colaborator constant la *România Mare*, e convins că ungerii practică peste tot în lume un *lobby* exacerbant, maniacal, fără egal, a cărui orientare este predominant anti-românească: “Refuz să cred că există în lumea vreun stat, vreo etnie care să cheltuiască atîta băneț, imaginație și uriașe cantități de minciuni pentru a-și denigra vecinii din toate punctele cardinale, așa cum o fac ungerii. Aflu din presă, chiar înainte de 1989, că acționau cu diabolică perseverență chiar și prin America de Sud sau prin Australia.”¹¹ Și cum “posturile de Televiziune [sic] apusene sînt invadate de ungeri”, acestea difuzează incontinent emisiuni în care “românii ar fi o națiune formată din niște țigani slavi, aduși de la Roma, și din niște țigani autohtoni”¹².

Dar dezinformarea profesionistă a propriilor cetățeni și, implicit, a lumii de către mediile occidentale nu este suficientă pentru triumful sociologic al unei eronate reprezentări a realității. Cei cu adevărat păgubiți nu sînt, la rigoare, cetățenii occidentali, ci aceia est-europeni. Or, pentru a le suci mințile acestora din urma, conspiratorii trebuie să știe totul, adică “adevărul adevărat” despre ei. Pentru aceasta, ei recurg la “a monitoriza” societățile foste socialiste, “verb care traduce – susține Sorin Dumitrescu – spionarea legală, chipurile, perfecționată”¹³. Alți jurnaliști vorbesc chiar de “spionaj sociologic”, pe care Occidentul (și mai ales SUA) l-ar practica în societățile post-comuniste. Dezvăluirea aceasta ar fi fost făcută de “doctorul în științe istorice Karen Hacıaturev”, care ar fi pus în evidență tîlcul (subversiv) al anchetelor sociologice întreprinse

de americani în Rusia. Indiscreția acestor preținși sociologi de peste ocean întrece – susține și un jurnalist român – măsura: “Pe autorii anchetelor îi interesează [...] cine a fost ales în Sovietul Suprem al URSS în martie 1989, cine în sovietele locale și regionale, cine a avut contacte cu organizații din străinătate, cine a lucrat în aparatul CC al PCUS, în comitete orașenești, raionale și regionale, cine a fost disident.”¹⁴ Toate acestea – s-ar zice – atentează grav la siguranța statului rus.

Prin genocid sui-generis

Și dacă toate acestea n-au efectele scontate, conspiratorii – afirmă conspiraționiștii – nu se sfîiesc să recurgă la *genocid*, chiar dacă acesta este drapat și ia forma unor procese așa-zicînd obiective, accidentale, incontrolabile etc. Între acestea, homosexualitatea, pornografia, drogurile și, mai ales, bolile reprezintă pîrghiile prin care societățile sănătoase sînt slăbite, parțial distruse, spre a fi apoi controlate de conspiratori. Homosexualitatea, de pildă, îi apare unui autor ca fiind “încă o metodă de a distruge, programat, România”¹⁵, acesta fiind scopul real al presiunilor făcute de diverse organizații internaționale pentru ca fapta în cauză să fie decriminalizată. Acest mijloc distructiv este însă mai degrabă benign, dacă îl vom compara cu altele...

Scenariile închipuite de conspirologi în această privință întrec, uneori, imaginația convențională. Autorii unei cărți susțin că toate “lojile și grupările masonice sînt conduse la vîrf de elita mișcării Sioniste într-un mod atît de diabolic încît nimeni din aceste loji masonice nu cunoaște adevăratul plan satanic al celor care-i conduc din umbră.”¹⁶ Planul acesta e totuși cunoscut, în chip miraculos, de autori: “Scopul ascuns cunoscut doar de liderii mișcării Sioniste este de a omorî 5 miliarde de oameni pentru a-i putea controla pe cei care mai rămîn și pentru a-i exploata după cum doresc acești lideri Sioniști. Asta înseamnă de fapt sloganul «Noua Ordine Mondială»!”¹⁷ Autorii nu observă postura în care

se pun prin asemenea afirmații: din moment ce numai liderii sioniști cunosc planul diabolic, rezultă logic că autorii acestui ultim citat sînt printre aceștia. Dincoace de paradoxul involuntar, se află, inventariate, mijloacele prin care “planul diabolic” urmează să se realizeze: “drogurile, alcoolul, tutunul, pornografia, prostituția, homosexualitatea, desfrîul, virusii mortali (SIDA, Ebola), violența, crimele, terorismul, conflictele interetnice.”¹⁸

Aceste considerații rămîn totuși mai degrabă abstracte, căci nu spun mare lucru despre felul în care aceste mijloace sînt utilizate de conspiratori. O imagine în acest sens se poate desprinde din unele **texte publicate în *România Mare***. “NATO – stă scris într-un articol, semnat Violeta Durdan, din acest săptămînal – trimite soldații bolnavi de SIDA în Congo. Omoară, nu omoară, dar au misiunea să violeze femei.”¹⁹ E limpede de ce: pentru a răspîdi în acest fel SIDA. Dar nu numai Africa este expusă acestui flagel, ci și România, pentru care însă este folosit un alt mijloc de inoculare a cumplitei maladii: “Copiii noștri, transformați în cobai în urma unei campanii de vaccinare împotriva rujeolei, rubeolei, vaccinuri cerute de Ministerul Sănătății, netestate, neverificate de nimeni. Ce conțin aceste vaccinuri? Cînd se vor vedea urmările? Cine va fi beneficiarul acestor monstruoziități? Am de pe acum sentimentul că nu mai este timp.”²⁰

Arsenalul criminal folosit de conspiratori pe tot mapamondul este de o varietate parcă inepuizabilă: “Se va acționa în așa fel încît la alegeri să iasă președinți oameni ușor de corupt, care să poată fi lesne transformați în agenți de încredere, păpuși de cîrpă în mîinile marilor regizori. [...] Umanitatea trebuie epuizată prin disensiuni, ură, invidie, folosind mijloace de tortură cum ar fi *înfometarea* și *inocularea anumitor boli*. [...] Se vor crea și multiplica, în întreaga lume, loje masonice libere, în care vor fi absorbite toate persoanele care au devenit sau sînt pe cale să devină proeminente în activitatea publică, deoarece aceste loje vor reprezenta baza

informatică și cel mai bun mijloc de influență. Apoi lojele vor fi subordonate unei administrații centrale, cunoscută numai de inițiați.”²¹ Și toate acestea se vor întreprinde, se vor comite în scopul obținerii puterii mondiale absolute de către un misterios “rege al Israelului”: “În momentul în care regele Israelului își va așeza pe capu-i «sacru» coroana ce-i va fi oferită de întreaga Europă, atunci va deveni patriarhul lumii. Pentru ca acest moment să devină realitate, se vor face multe victime.”²²

Ideea că obținerea puterii planetare absolute necesită un astronomic număr de victime este reiterată și în alte articole semnate Violeta Durdan, care furnizează totodată amănunte suplimentare despre felul în care se desfășoară planul de exterminare: “Cei puternici SE PREFAC că acordă ajutor celor slabi, dar, de fapt, nu iau nici o măsură, ba chiar încurajează războaiele civile. Pur și simplu, sînt prea mulți oameni. Au avut loc investigații, în urma cărora s-a ajuns la concluzia că scurgerile radioactive din anumite zone nu au fost accidentale. În diferite state, apa potabilă este contaminată cu dioxină.”²³ În același sens, susține articolul, americanii au creat “boala secolului”, o armă absolut cumplită aflată în mîinile ucigașilor: “Prin eliberarea diferiților germeni și virusi, se testa capacitatea biologică de rezistență a organismului și stabilirea NOII ORDINI MONDIALE”²⁴ [majusculele aparțin autoarei – n.m.].

Se poate deja constata că, între armele genocidare, SIDA ocupă – în cadrul unor discursuri conspiraționiste – un loc certamente privilegiat. “Boala secolului” ar fi – se susține, nu numai în *România Mare*, ci și în publicații care se pretind pro-occidentale, pro-americane, precum *Ziua* – o creație a “laboratoarelor americane”, un răspuns – socotit, de unii lideri de opinie, ingenios, compatibil chiar și cu valorile democrației – la problemele grave ale suprapopulării planetei. Totul ar fi pomit – pretinde Vladimir Alexe – de la “Raportul Global 2000”, un document – se spune – al Clubului

de la Roma în care s-ar fi ajuns la concluzia că e necesar un “agent sintetic” cu ajutorul căruia să se stopeze maltusiana, catastrofală creștere demografică. “Doctorul Aurelio Peccei și savanții din «Clubul de la Roma» sînt autorii așa-numitului «Raport Global 2000», în care propun un plan de scădere a demografiei [sic!] mondiale. [...] Prima recomandare «strict secretă» a doctorului Peccei se referea la inocularea controlată a unui «agent sintetic» care să atace sistemul imunologic uman. [...] Agentul urma să fie creat în laborator, împreună cu antidotul său. Numai după o reducere drastică a demografiei [sic!] mondiale (pînă la un maxim 2 miliarde de locuitori pe Terra), tratamentul urma să fie și el administrat supraviețuitorilor, prezentat însă drept o «descoperire bombă», de ultimă oră.”²⁵ Proiectul acesta ar fi fost încredințat autorităților americane, care, prompt, i-au sesizat miza și l-au făcut operațional, dar în strașnic secret, în laboratoarele de la Fort Detrick, în statul Maryland. “Obiectivul său era acela de a găsi un mijloc de a preîntîmpina suprapopularea planetei. Fabricarea în laborator a sindromului imunodeficienței dobîndite nu poate fi judecată decît prin raportare la catastrofele consecințe, după anul 2000, ale exploziei demografice, și nu ca un experiment în sine.”²⁶ Experimentul acesta – pe care bunul simț n-ar ezita să-l catalogheze ca absolut sinistru – capătă așadar aprecieri pozitive din partea lui Vladimir Alexe, căruia îi apare – oricît ar părea de uimitor – ca fiind ceva “bun”. Dincolo de aceste aprecieri, ziaristul de la *Ziua* afirmă că, odată obținut în laborator, virusul HIV a fost inoculat deliberat mai întîi unor africani (în cursul unei campanii de vaccinare contra variolei) și apoi unor homosexuali americani, în această ultimă operație fiind implicat – pare-se – chiar Papa Ioan Paul al II-lea. Din cele două focare, boala s-a răspîndit irezistibil în întreaga lume. “Noua Ordine Mondială” preconizată constă, între altele, – susține același ziarist – și într-o reducere cu 2 miliarde de oameni a populației globului, îndeosebi în țările sărace.

Această diminuare severă a populației – susține Vladimir Alexe, intrînd cu aceasta în acord cu ceilalți conspiraționiști – se face nu numai pe calea infectării cu HIV, care mărește rata mortalității, ci și prin alte mijloace, mai subtile, care vizează reducerea ratei natalității, efectul, în ambele cazuri, fiind același: “Agentul HIV face parte din mijloacele biologice de dirijare a ratei mortalității, alături de războaiele locale sau de foamete. Pentru limitarea ratei natalității, s-au dezvoltat o serie de mijloace ale controlului sarcinii. «Mișcarea de Eliberare a Femeii» urmărește, printre altele, legalizarea avortului. «Mișcarea homosexualilor» - care a luat o mare amploare în ultimele decenii – este «ajutată» din umbră deoarece homosexualii nu fac copii: natalitate zero. De aceea sînt încurajate așa-zisele «căsătorii» între homosexuali. Potrivit unor informații, «Noua ordine mondială» va impune un sistem sever de control al demografiei [sic!], asemănător celui practicat în China.”²⁷ Faptul că scontatul efect (diminuarea populației) nu se produce, dimpotrivă, nu-l intimidează cîtuși de puțin pe cel ce face asemenea afirmații. Așa cum nu-l intimidează nici faptul că toată această poveste a producerii virusului HIV în laboratoarele americane a fost lămurită exemplar²⁸ și că reluarea ei astăzi nu e numai iresponsabilă ci și ridicolă. Există, s-ar părea, o teribilă seducție “estetică” a ideilor de acest fel, izvorîta, pesemne, din gustul pentru spectaculosul SF sau pentru misterul politic. Faptul că sînt chiar americani, unii celebri, precum regizorul Spike Lee, care cred că “SIDA este o maladie fabricată de guvern”²⁹, ar putea fi un argument în acest sens.

După unii conspiraționiști, există însă și alte mijloace de a omorî, mai perverse încă, pentru că ele nu se adresează corpului, ci sufletului. Ființele umane nu-și vor mai aparține deloc, devenind pur și simplu mașini programate să facă ceva. E, după toate indiciile, un univers SF 100%, ceea ce nu-i împiedică totuși pe conspiraționiști să-l crediteze ca atare, fără să-l chestioneze în vreun fel oarecare, cu atît mai puțin să introducă

vreo îndoială. Este cazul, de pildă, al lui Cristian Negureanu, care ia drept științifice trăznăile apărute într-o carte³⁰ și pe care le comentează astfel: “Evenimentul care va conduce la marcarea oamenilor sub semnul Bestiei (implementarea unui microcip care să-i conecteze la computerul de la Bruxelles, numit chiar Bestia) va fi, conform previziunilor CIA, o criză cumplită care va lovi lumea pe 1 ianuarie 2000. Este vorba de faptul că programatorii computerelor au folosit, din economie de spațiu, doar ultimele două cifre ale anului pentru înregistrarea datei în memoria calculatoarelor. Acest argument este valabil pentru naivi. Totul a fost premeditat.”³¹ Cristian Negureanu nu e, desigur, naiv. El știe tîlcul “imprudenței” din lumea computerelor: în fapt, totul a fost programat. “Scopul final, după luni de haos, foamete, criminalitate crescîndă etc., va fi acceptarea microcipului și recunoașterea Antichristului. Va fi proba supremă prin care Dumnezeu lui Avram, Isaac și Iacov va testa pe credincioșii săi.”³² Acestea ar fi planurile, aflate deocamdată în testare, în faza – s-ar zice – a studiului de fezabilitate, ale “Elitei Noii Ordini Mondiale”, sau ale celor ce urmăresc “ocuparea globală”³³.

Pentru alții, însă, toate aceste scenarii SF au deja trecut. Pentru unii, ele au chiar un trecut considerabil, adică istoric, suprapunîndu-se istoriei însăși. De exemplu, Toni Victor Moldovan, medic anestezist de formație, crede că omenirea e supusă de mii de ani unui soi de experiment (program) de inginerie genetică de către ființe extraterestre. Biblia ar fi o mărturie în acest sens (care, deși încifrată, poate fi totuși decodificată). Așa se face că Dumnezeu din Biblie ar fi de fapt “Inginerul-Șef”³⁴ al acestui program.

Și medicul acesta anestezist nu e singurul care crede în experimente pe care tereștrii le-ar îndura – cînd cu stoicism ignar, cînd cu revoltă cunoscătoare – din partea extraterestrilor. Povestea (politică) a extraterestrilor e crezută și de oameni de litere. Nu e vorba de autorii de

literatură *science fiction* în exercițiul funcției lor, ci, de exemplu, de critici literari deveniți critici politici. Ioan Buduca, de pildă, pară să creadă – aflat sub inspirația și vraja unui american (Philip J. Corso) – în asemenea stranii povești, din moment ce își informează cititorii, într-un editorial, că prăbușirea comunismului a fost un aranjament americano-sovietic (cu ocazia întîlnirii dintre Reagan și Gorbaciov de la Reykjavik) de apărare a Terrei contra extraterestrilor³⁵. Altfel spus, în fața apocalipticei amenințări a Pămîntului de către OZN-uri militare, omenirea a trecut peste neînțelegerile ideologice – devenite, în această situație dramatică pentru soarta ei, complet irelevante – și s-a unit monolitic, invadatorii cosmici urmînd să primească o ripostă considerabil mai puternică, cu un plus de șansă. Despre existența ființelor extraterestre care bîntuie amenințător Terra se știa demult în sferele înalte ale puterii americane și sovietice, dar, din motive obscure, totul a fost pus sub un strașnic secret, pînă la zguduitoarele dezvoltări ale lui Philip J. Corso. E totuși, s-ar putea spune, o poveste frumoasă, în care binele (unirea planetară) triumfă (în intenție, cel puțin) în lupta cu conspiratorii cosmici, spre deosebire de celelalte versiuni, în care principiul conspirațional al răului este – cum am văzut – suveran. Ioan Buduca nu ne spune însă dacă între invadatorii extraterestri amenințatori și cei ce alcătuiesc “rasa negustorească” năvălitoare în fapt există vreo relație. Dar timpul nu e trecut...

Cam acestea ar fi ipostazele mai importante ori mai frecvente în cultura română ale – se cuvine o asemenea ortografiere – Conspirației. Metamorfozele pe care Conspirația, unică totuși, le cunoaște în practicile politice sînt, orice s-ar spune, bogate, și cantitativ și calitativ. Cu toate acestea, imaginația aceasta proiectivă este prea puțin autohtonă. Există o bogată literatură “universală” pe tema Conspirației, începînd cu Barruel sau Lucien de la Hodde, trecînd prin *Protocoalele înțelepților Sionului* și ajungînd la Pat Robertson și Roger Garaudy, care

încheagă în cele din urmă o veritabilă cultură conspiraționistă. Că este mai mult o sub-cultură, poate chiar o contra-cultură, nu o cultură, contează aici mai puțin. Autorii români nu aduc, practic, în ciuda prolificității lor, nici o “idee originală” în “filosofia conspirației”, mărginindu-se de cele mai multe ori să compileze idei de-a gata, nu fără aproximații îngrijorătoare și șarje aiuritoare. Ceea ce ei aduc “nou” este de ordin stilistic: o teribilă, nestăpînită febră a exprimării, care atrage frecvent după sine imprecizia, trivialitatea, anacolutul, neglijența gramaticală, comedia involuntară, sensul pervers etc. etc. Nu e mult, dar e suficient – s-ar zice – pentru a trage concluzia, ca bilanț de etapă, că “patrimoniul culturii universale a conspirației” s-a “îmbogățit” totuși prin contribuția românească.

IV. “Virtuțile” sau mizele conspiraționismului

Miza epistemică – o miză falsă

Conspiraționismul se prezintă în primul rînd, se poate constata acum, la capătul acestei lungi incursiuni prin labirintul său de idei, ca o paradigmă apropiată și folosită, nu fără pasiune, de un grup numeros de autori și lideri de opinie. Paradigmă vrea să însemne, în acest caz, un set de principii și de reguli, bine articulate sau doar congruente, prin intermediul cărora lumea se revelează “comprehensiv” sau se face cunoscută “rațional” unei comunități – să-i zicem așa - intelectuale. Paradigmă înseamnă, ca de obicei, asumarea de rigori, disciplină, norme, procedee, referințe etc. de către un grup profesional sau cultural relativ extins, nu doar de un individ izolat. Nu putem avea de-a face cu o paradigmă în afara unui minimal consens al unui grup anume asupra principalelor ipoteze, axiome, principii, metode, “legi” etc. Dacă lucrurile stau așa, atunci, pentru a concretiza, s-ar părea că, așa cum se poate vorbi de “paradigma marxistă” sau de “paradigma structuralistă”, s-ar putea vorbi – așa cum am și

făcut-o pînă acum – și de “paradigma conspirației”. Într-o asemenea accepțiune, paradigmele sînt, pentru comunitățile științifice sau intelectuale, ceea ce sînt ideologiile pentru comunitățile politice: axiome, reguli, norme, valori, principii etc. împărtășite social. Și chiar dacă în primul caz angajamentul pasional e mult mai șters, uneori chiar insesizabil, iar prejudecata mai atractiv ambalată, mai estompată, în vreme ce în conspiraționism credința și atașamentul afectiv sînt izbitoare, ambele tipuri de demersuri au, la o adică, aceleași vulnerabilități, izvorîte din failibilitatea umană, din inevitabilele prejudecăți al oricărui subiect cunoscător, din relativismul inerent oricărei cunoașteri. Constatarea aceasta n-are nici o legătură cu faptul că partizanii paradigmei conspiraționale rareori, doar în mod excepțional, acceptă eroarea, incertitudinea sau relativizarea. Ea ține exclusiv de epistemologie și spune doar că nici o paradigmă nu este, cognitiv, imbatabilă. Din punctul acesta de vedere, al erorii, toate paradigmele sînt vulnerabile și, deci, asemănătoare. Nu același lucru se poate însă afirma și în privința virtuților sau capacităților propriu-zis epistemice (fie ele și numai potențiale) și praxiologice ale tuturor paradigmelor. Demersul conspiraționist este, epistemic, nul, ceea ce nu se poate spune despre demersul de tip științific.

Dar cineva care adoptă “serios” paradigma conspirației se va strădui mereu să arate că demersurile sale sînt de același tip precum cercetările științifice, că au aceeași “natură”, că sînt (cel puțin) la fel de virtuozitate epistemologică. Pentru a face această demonstrație, el recurge, cînd e “serios”, la un mimetism formal uneori bine pus la punct, susținut. Astfel, autorul care uzează de paradigma aceasta creează adesea toate aparențele menite să acrediteze, în mintea cititorului, caracterul științific al demersurilor sale. Textele în cauză folosesc uneori stilul cărturăresc, manierele și procedeele academice (ceea ce nu le scutește, în toate cazurile, de trivialitate), citînd, făcînd trimiteri bibliografice, note lămuritoare etc.

Cîteodată, ele chiar sînt – sau țin să pară a fi – produsul unui efort intelectual copleșitor, care solicită – prin simpla sa afirmare – respectul, onorabilitatea de tip științific. “Documentația folosită de autor – stă scris în introducerea unei cărți din această serie – însumează peste 15.000 de pagini.”³⁶ O asemenea declarație e menită să stîrnească admirația cititorului, căci atîta erudiție și atîta energie consumate pe altarul cunoașterii sînt calități ieșite mult din comun. Ele devin astfel, adică prin sugestie, garanții ale “Adevărului” ce stă scris între cele două coperte. Amănuntul că, între multele mii de pagini în care autorul a căutat neostoit marele adevăr, află cititorul imediat, la loc de frunte stau cele care alcătuiesc falsul notoriu intitulat *Protocoloalele înțelepților Sionului* e de natură, vai, să submineze efortul declarat cu atîta ostentație. Aceasta însă e valabil pentru un cititor prevenit. Pentru celălalt, intimidarea ar putea continua, căci poate fi indusă și cu alte “argumente”. De exemplu, la sfîrșitul cărții, este oferită, pentru cititorul deja complexat, și o “bibliografie selectivă”, numărînd vreo 150 de titluri. Dacă se adaugă și cele 172 de note, se va putea constata că sînt create aparențele unui respectabil produs științific. S-ar părea că, într-adevăr, e vorba, în asemenea cazuri, de ceea ce un cercetător a numit, expresiv, “înalta erudiție paranoidă”³⁷.

Totul e însă o pseudo-erudiție. Pentru că, dincolo de simularea formală a erudiției, ideile în cauză nu se disting calitativ, circulă într-un fel de devălmășie și într-un tipar sintactic exasperant, avînd pretutindeni – și cînd sînt semnate de “doctori” ori de reputați senatori și cînd sînt semnate de iluștri anonimi ori autori patent ignari – cam aceeași expresie. Există așadar un fel de ubicuitate, chiar la scară mondială, a ideilor conspiraționiste – ele se plimbă ca norii pe cer, dintr-o țară într-alta, paternitatea lor fiind de cele mai multe ori incertă. Sînt, din perspectivă intelectuală, “idei bastarde” sau, din perspectiva popularității, “idei folclorice internaționale”.

Spectacular și evazionist, aventuros și pasional, conspiraționismul are o considerabilă

putere de seducție, oriunde pe glob, și încă demult, așa că s-a creat în timp o bibliotecă de mărime impresionantă. “Numeroasele cărți – observa Daniel Pipes – le dau posibilitatea teoreticienilor conspirației să-și citeze reciproc lucrările, construind astfel un edificiu impozant de pseudoerudiție autoreferențială.”³⁸ “Maimuțăreala” aceasta academică, cum califica același cercetător mimetismul de acest tip, nu este lipsită de un anume succes, ceea ce conferă scrierilor de acest gen, în ochii unora, o notă de oportunism și, prin derivare, de onorabilitate, cîteodată chiar de validitate. Și cînd se întîmplă ca între cei convinși de raționamente conspiraționiste să se numere și personalități ale vieții publice, culturale sau politice, și – după cum am văzut – se întîmplă (nu numai în România, ci și pe plan internațional; bunăoară, nume ca Oswald Spengler sau Noam Chomsky cauzionează, prin prestigiul lor simbolic, gogorițele conspiraționiste), atunci șansele de persuasiune sînt mai mari. La această judecată concură și faptul că discursul conspiraționist conține cîteodată ceva adevăr, ceea ce-i mărește credibilitatea.

Dacă paradigmele sînt ochelarii (colorați) prin care privim realitatea, atunci paradigma conspirației – văzînd totul în negru – poartă ochelari cu lentile fumurii. A vedea totul în negru sau a nu vedea nimic par, în acest caz, lucruri similare. Dramul de veracitate care poate fi uneori depistat într-un discurs conspiraționist se dizolvă într-o imaginație acaparatoare, care nu cunoaște decît limitele (regulile) sale interioare. Proiecția asupra realității a unei imagini suprarealiste are capcanele ei psihologice. Lucrurile se petrec cam așa cum le descrie un personaj dintr-un roman: “Consecință, noi am inventat un plan inexistent și Ei nu numai că l-au luat de bun, dar s-au și convins că sînt cuprinși în el de mult timp, sau și-au identificat fragmentele proiectelor lor dezordonate și confuze ca fiind momente ale Planului nostru, detaliat potrivit unei logici inconfundabile a analogiei, a aparenței, a

presupunerii. Dar dacă inventînd un plan ceilalți îl realizează, e ca și cum Planul ar exista, ba mai mult, acum chiar există.”³⁹ Totul se rezumă la a stabili strînse determinări sau univoce legături cauzale de la imaginație la realitate (și aceasta, desigur, nu poate fi decît imaginată).

Paradigma conspiraționistă constă nu doar în aserțiunea că există conspirație în istorie, ci în reducerea istoriei la conspirație. Conjurația apare deci ca singura locomotivă a istoriei. Conspirația este mai mereu infailibilă (cel puțin în cazul evenimentelor istorice semnificative). Eroarea provine nu atît din exagerare (pardonabilă, la urma urmei), cît din absolutizare. Pentru că uneltirile sînt familiare istoriei, dar ele rareori se bucură de succesul scontat de autorii lor. Constatarea aceasta s-a făcut demult. “Experiența ne arată – scria Machiavelli – că au fost multe comploturi, dar că prea puține au izbutit.”⁴⁰

Nu conjurațiile hotărăsc istoria, se poate spune, nu fără – acum, după atîta presiune conspiraționistă – un sentiment reconfortant. Mai mult, părintele științei politice susținea mai departe – vai, cu cîtă îndreptățire! – că “un principe nu trebuie să țină prea mult seama de uneltirile împotriva sa atunci cînd poporul e de partea lui. Dar dacă îi e dușman și îl urăște, el trebuie să se teamă de orice și de oricine.”⁴¹

Critica conspiraționismului nu înseamnă deci negarea conspirației ca fapt istoric sau ca fapt politic, ci negarea rolului fabulos care i se atribuie. “*Conspirația* se referă la un act, *teoria conspirației* la o percepție a realității.”⁴² Constatarea aceasta, aparent banală, este însă plină de urmări atunci cînd conspiraționismul ajunge – cum vom arăta mai departe – ideologie politică.

În plus, conspirațiile sînt policentrice, uneori concurente, adverse, intrînd în interdependențe strînse. Alteori – și poate de cele mai multe ori – conspirațiile suportă pe durata derulării lor ample modificări teleologice, împrejurări impredictibile obligîndu-le la adaptare. Iată de ce consecințele lor finale sînt

frecvent altele decît cele anticipate de autorii lor. Or, paradigma în cauză exclude pluralitatea conspirațională, stipulînd un agent conspirațional unic, filosofia ei fiind – cum bine observa Adrian Miroiu într-un pătrunzător studiu consacrat “marilor scenarii” – “monistă”⁴³.

Ideea, pentru a lua un exemplu, că evreii ar reprezenta un monolit fără fisură stă la baza celor ce clamează, în spațiul european, nu numai românesc, un “teribil lobby evreiesc”. Spre deosebire de America, unde orice lobby, inclusiv cel evreiesc, are statut legal și legitimitate, cuvîntul neavînd în el nimic peiorativ, culturile europene par să-l demonizeze. Nicolas Weill a scris un pătrunzător articol pe această temă, arătînd cum încărcătură semantică a expresiei “lobby evreiesc” în cultura franceză se rezumă la a vedea în evreime un corp disciplinat și influent la modul irezistibil-ocult. “Tudaismul, în lumea de astăzi, este – arată Nicolas Weill – o civilizație plurală, divizată, zguduită de forțe antagoniste, încercată de catastrofe și de constante mișcări migratorii.” Nici mișcarea sionistă nu a fost lipsită de contradicții, liderii israelieni intrînd adesea în conflicte cu diaspora evreiască. Concluzia e memorabilă: “Scurt, nu este nimic în istoria contemporană a evreilor care să corespundă conținutului expresiei de «lobby evreiesc» așa cum este ea folosită în context francez.”⁴⁴

Exemplul acesta e în măsură să arate că în orice acțiune socială există, chiar și atunci cînd pare a fi vorba de reușită, și efecte neașteptate, paradoxale, indezirabile sau – poate, de ce nu? – dezirabile, dar neanticipate, etc., care, finalmente, o abat substanțial de la “conceptul” care, să presupunem, a generat-o. Din această ilustrare se poate vedea care este valoarea epistemică a paradigmei conspiraționale. Pe cît de atrăgătoare, prin forma spectaculară și prin caracterul unitar pe care-l afirmă, ideea că devenirea lumii este întotdeauna premeditată și produsă de un același agent omnipotent (și, de regulă, malefic) face din omenire o existență de grad secund, inventată discreționar, fără autonomie, lipsită de consistență.

Căci dacă istoria, înainte de a se produce în act, s-ar produce *ad litteram* în imaginația conspiratoare, sub suveranitatea strictă a acesteia, atunci realității i se atribuie o plasticitate totală, pe care nu o are, pe care nu o poate avea.

Dar, după paradigma aceasta, tot ceea ce se întâmplă semnificativ în istorie (cu deosebire în cea contemporană) ar fi mai întâi voit și făurit (adică prevăzut prin calcul sofisticat, în esență și – de multe ori - în amănunte, ceea ce ia forma “scenariului”) de o inteligență pe cât de redutabilă pe atât de rea. Operația aceasta, susține discursul conspiraționist, este departe de a fi evidentă sau observabilă; ea e prin definiție ascunsă, criptică, dificil de sesizat. Strategia ei se definește prin secret. Pentru a folosi expresia lui Daniel Pipes, o “mână ascunsă”,⁴⁵ apasă butoanele sofisticatei, infernalei mașinării conspiraționale. “Scenariul” după care mădularul invizibil operează ar fi așadar inaccesibil oamenilor de rând, care îl îndură fără a avea habar. Fiecare își îndeplinește rolul predestinat și are totodată iluzia că acționează potrivit propriei voințe. S-ar părea deci că acționează o lege perversă, care ar putea fi formulată astfel: cu cât omul are impresia că este mai liber, că se bucură de mai multă libertate, cu atât el este mai determinat, cu atât el se dovedește mai obedient în raport cu o voință exterioară și adversă. Omenirea în ansamblul ei s-ar afla deci în mâinile unui păpușar planetar, ea supunându-se fără replică – pentru că nu e conștientă de condiția sa – comenzilor lui. Acțiunea umană – îndeosebi cea semnificativă politic – ar fi deci mereu efectul unei hipnoze irezistibile și insesizabile care l-ar poseda pe actorul social.

Se poate acum vedea cu ochiul liber că, epistemic, paradigma reprezentată de conspiraționism e o izbitoare paradigmă a erorii. Nu în sensul absolut (adică în acela că n-ar fi verificată de nici un fapt istoric). Conspirația – așa cum am mai spus – nu lipsește din istorie, dar eficacitatea ei e totuși accidentală. Insuccesul e regula statistică a conspirațiilor. Or, astfel stînd lucrurile, nu există nici un motiv de a concepe

conspirația ca pe un – pentru a-l parafraza pe Lucien Goldmann – “Dumnezeu ascuns” al istoriei. Dacă vom fi de acord cu Karl R. Popper că nu se poate prezice, rațional sau științific, mersul istoriei, că istoria rămîne întotdeauna deschisă (ceea ce nu înseamnă că nu poate exista predicție)⁴⁶, atunci nu va fi principial nici o dificultate de a concluziona că o asemenea “știință” profetico-aplicativă precum cea reprezentată de conspiraționism nu există și nu poate exista. Parada de “erudiție” pe care o face câte un conspiraționist ține mai degrabă de impostură sau de exhibiționism, căci o asemenea “știință” sau “învățătură” pur și simplu nu există și nu poate exista. Este și motivul pentru care cei ce cultivă paradigma conspirației sînt “autodidacti amatori care nu au afiliere instituțională și sînt excluși de instituțiile de autoritate”⁴⁷ științifică.

Adrian Miroiu, în remarcabilul său studiu din care am citat mai sus (“Marile scenarii”), arată că ipotezele conspiraționale se bazează nu numai pe un tip de cunoaștere teoretică închipuită, excesivă, ci și pe o praxiologie idealizată, utopică depășind astfel considerabil condiția cunoașterii și acțiunii umane. “În știința de tip academic (sociologie, psihosociologie) – constată Adrian Miroiu mai departe – sigur atare modele nu există; și chiar de-ar exista, sigur că nimeni nu ar fi atât de optimist încît să sugereze că ele pot fi puse în lucru.” Filosoful român nu crede nici că ar putea fi vorba de o știință a “serviciilor speciale”. Cunoașterea presupusă de teoriile conspiraționiste nu ar fi diferită doar în privința “gradului de perfecționare”, ci ar presupune o “natură” diferită, ceea ce lui Adrian Miroiu îi pare, pe bună dreptate, inacceptabil, demn de a fi respins în mod categoric. În fața stăruinței conspiraționiste de a acredita o cunoaștere imposibilă, filosoful român mărturisește ceea ce-l încearcă: “reacția mea în fața freneziei scenariilor și conspirațiilor e mai curînd una de umilire: mă simt pus mai jos, în opinia generală, decît cred că în mod rezonabil ar fi să fiu plasat”⁴⁸. E un sentiment pe care îl încearcă, desigur, orice om liber, care n-are cum

să nu se simtă disprețuit, desființat, anulat în fața judecăților conspiraționiste. În acest sens cred că trebuie înțeleasă și constatarea lui Daniel Pipes potrivit căreia modul acesta de a vedea lumea, lăsat fără replică, “te face să te îndoiești de toate, punînd sub semnul întrebării însăși viața.”⁴⁹ Căci, dacă ea este un fals sau ceva inautentic, ce preț ar putea avea?!

(va urma)

NOTE

¹ Răzvan Codrescu, *Exerciții de «reacționarism»* (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1999), p. 41.

² Ilie Neacșu, “Lumea trebuie adusă la realitate (I)”, *România Mare*, nr. 441, 25 decembrie 1998.

³ Alexandru Soare are asemenea convingeri (v. articolul său “Țapul. Porcul și măgarul (3)”, *România Mare*, nr. 437, 27 noiembrie 1998) (text reprodus din *The New Right*, nr. 70, New York). Dar nici Constantin Burlacu nu-i departe de acest punct de vedere atunci cînd susține că “Biblia sau «Sfinta Scriptură» este o istorie și o legendă a jidanilor de adormit naivi, iar Isus Cristos a fost jidan ca toți jidanii” (v. *România Mare*, nr. 247, 31 martie 1995).

⁴ Radu Theodoru, *Nazismul sionist*, p. 138.

⁵ Ibid.

⁶ *Puncte Cardinale*, nr. 11/95, noiembrie 1998. Cartea ultimă a lui Roger Garaudy, *Les Etats-Unis, avant-garde de la décadence*, este prezentată extensiv și în numerele anterioare ale *Punctelor Cardinale* (nr. 1, 2-3, 6, 7 din 1998).

⁷ Ioan Buduca, “Vișelul de aur”, *Contemporanul – Ideea europeană*, nr. 37, 30.09.1999.

⁸ Ion Coja, *op. cit.*, p. 121.

⁹ Ion Cristoiu, “Niște terchea-berchea sau niște trădători?”, *Cotidianul*, 18 iunie 1998.

¹⁰ Radu Theodoru, *Nazismul sionist*, p. 39.

¹¹ Gh. Dumitrașcu, “Lobby-ul unguresc pe pămînt, în aer și în apă. Mai ales cînd este antiromânesc”, *România Mare*, nr. 439, 11 decembrie 1998.

¹² Ibid.

¹³ Sorin Dumitrescu, “România Profundă versus România Oficială”, *Adevărul literar și artistic*, nr. 468, 18 mai 1999.

¹⁴ Daniel Capatos, “O nouă găselniță a serviciilor secrete: spionajul sociologic”, în *Evenimentul zilei*, 1

decembrie 1995.

¹⁵ Virgil Mazilu, “Amor la colon!”, *România Mare*, nr. 487, 12 noiembrie 1999.

¹⁶ Ing. Viorel Roșu, dr. Camelia Roșu, *op. cit.*, p. 9.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid., p. 22.

¹⁹ Violeta Durdan, “Pe marginea prăpastiei”, *România Mare*, nr. 441, 25 decembrie 1998.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Ibid.

²³ Violeta Durdan, “Războiul economic, cel mai periculos război...”, *România Mare*, nr. 436, 20 noiembrie 1998.

²⁴ Ibid.

²⁵ Vladimir Alexe, “SIDA a fost creată în laborator. Virusul HIV a fost conceput ca un mijloc de a preveni o catastrofală suprapopulare a planetei, anticipată de specialiști”, *Ziua* (pagina *Dosare ultrasecrete*), 17 iulie 1999.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Jean-François Revel a făcut magistral anatomia acestei povești într-o carte apărută și în versiune românească – *Cunoașterea inutilă* (București, Editura Humanitas, 1993). Povestea, “un model de manipulare”, are ca autor NKVD-ul. Istoricul ei ar fi, pe scurt, următorul: la 30 octombrie 1984, *Literaturnaia Gazeta* a publicat o informație potrivit căreia virusul SIDA ar fi fost produs în laboratoarele de inginerie genetică de la Fort Detrick (Maryland) ale armatei americane, de unde s-ar fi propagat mai întîi în America și apoi în lumea a treia. *Literaturnaia Gazeta* pretindea că informația aceasta a fost “reluată” după un articol apărut în *The Patriot*, o publicație indiană, dar pro-sovietică într-un mod aparte, căci, pare-se, Moscova nu era străină nici de sumarul acesteia. Articolul respectiv – comandat după toate indiciile de Moscova – n-a mai apărut însă, ceea ce, desigur, revista sovietică n-a știut. Mai mult, după vreun an, un ziar indian (*The Times of India*) a arătat că în *The Patriot* n-a apărut niciodată o asemenea știre. Cu toate acestea, “informația” a continuat să se bucure de credibilitate. E motivul pentru care Jean-François Revel consideră minciuna aceasta “un model de manipulare”. Cîteva întîmplări sînt semnificative. În 1986, la un congres al țărilor nealiniat (la Harare) s-a difuzat un raport în care scria negru pe alb: “SIDA este un virus creat în laboratoarele de la Fort Detrick, Maryland”. Raportul în cauză avea semnăturile a doi cercetători de la Institutul Pasteur din Paris: soții Jakob și Lilli Segal.

Dar acești cercetători, a arătat apoi Institutul Pasteur, n-au existat... Ziarul londonez *The Sunday Express* cade apoi în capcană și relansează informația așa cum o concepute NKVD-ul... Ulterior presa sovietică (chiar *Literaturnaia Gazeta*) a pretins că ea n-a făcut altceva decât să reproducă informații furnizate de Occident...

²⁹ Daniel Pipes, *op. cit.*, p. 12.

³⁰ John Hages, *Anul 2000 – a început sfârșitul* (Ed. Aurelia, 1998).

³¹ Cristian Negureanu, “Lumea în pragul mileniului trei (7)”, *România Mare*, nr. 445, 22 ianuarie 1999.

³² Ibid.

³³ Ideile de acest soi vin – cum se vede și din acest exemplu – din lumea occidentală. Gary Kah, bunăoară, crede că “nu va fi decât o chestiune de timp înainte ca întreaga specie umană să fie tatuată cu un semn” asemenea mărfurilor din magazine, orice ieșire din “rol” a cuiwa declanșând alarma și mobilizarea necesară pentru a-l neutraliza. [V. Gary Kah, *En route to Global Occupation* (Lafayette, La: Huntington House, 1991), p. 12] Alții sînt de părere că “microfoane minuscule vor fi inserate în fesele americanilor pentru a ține sub ochi mișcările și activitățile fiecărei persoane”. (V. Daniel Pipes, *op. cit.*, p. 18)

³⁴ V. Toni Victor Moldovan, *Programul Terra* (Sibiu, Editura Conexiuni, 1998).

³⁵ Ioan Buduca, “Cel mai mare secret al Războiului

Rece”, *Cuvîntul*, nr. 1 (261), ianuarie 1999.

³⁶ Radu Theodoru, *România ca o pradă*, p. 6.

³⁷ Richard Hofstadter, *The Paranoid Style in American Politics and Other Essays* (New York, Vintage, 1967) p. 36.

³⁸ Daniel Pipes, *op. cit.*, p. 53.

³⁹ Umberto Eco, *Pendulul lui Foucault* (Constanța, Editura Pontica, 1991), vol. II, p. 291 (traducere de Ștefania Mincu și Marin Mincu).

⁴⁰ Niccolo Machiavelli, *Principele* (București, Ed. Minerva, 1994) (traducere de Nicolae Luca), p. 94.

⁴¹ Ibid., p. 96.

⁴² Daniel Pipes, *op. cit.*, p. 37.

⁴³ Adrian Miroiu, “Marile scenarii”, *Revista de cercetări sociale*, nr. 2, 1995, p. 122.

⁴⁴ Nicolas Weill, “Le fantasme pervers du «lobby juif»”, *Le Monde*, 5 septembre 1999.

⁴⁵ V. Daniel Pipes: *The Hidden Hand: Middle East Fears of Conspiracy* (New York: St. Martin's, 1996).

⁴⁶ V. Karl R. Popper, *Mizeria istoricismului* (Ed. All & CEU Press, 1996).

⁴⁷ Daniel Pipes, *Paranoia conspirației*, p. 52.

⁴⁸ Adrian Miroiu, “Marile scenarii”, *Revista de cercetări sociale*, p. 130.

⁴⁹ Daniel Pipes, *op. cit.*, p. 33.

George Voicu - doctor în filosofie, conferențiar universitar în cadrul Facultății de Științe Politice și Administrative a Universității București. Este autorul volumului *Pluripartidismul. O teorie a democrației*.

O sursă de interes capital

LAURENȚIU CONSTANTINIU

Baza documentară privind originile Războiului Rece a fost sporită cu o sursă de excepțională valoare prin publicarea jurnalului personal al diplomatului american Burton Y. Berry, din perioada când el a fost reprezentantul politic al SUA în România (1944–1947)¹.

După constituirea Comisiei Aliate de Control, în urma semnării armistițiului de către România (12 septembrie 1944), SUA au fost reprezentate în acest organism prin generalul CVR Schuyler. Jurnalul acestuia — apărut în traducere românească² — oferă cercetătorilor informații de cel mai mare interes privind începuturile acțiunilor de comunizare a României sub impulsul ocupantului sovietic și avînd drept instrument de execuție Partidul Comunist din România (din octombrie 1945, Partidul Comunist Român).

Odată cu tipărirea jurnalului lui Burton Berry, istoricii se află în situația

Burton Y. Berry, *Romanian Diaries, 1944-1947*, The Center for Romanian Studies, 2000, 715 pagini.

privilegiată de a putea urmări același interval de timp din perspectiva unui diplomat, înzestrat cu un acut simț al observației și cu o profundă capacitate de analiză. În absenta relațiilor diplomatice normale (ele aveau să fie restabilite după semnarea Tratatului de Pace de către România, la 10 februarie 1947), Departamentul de Stat a avut în persoana lui Burton Berry un analist de forță al politicii sovietice într-o țară inclusă în sfera de hegemonie a Moscovei.

Încă de la sfîrșitul lui august 1944, odată cu venirea misiunii OSS în România³, SUA au urmărit îndeaproape comportamentul sovietic în această țară. Spre deosebire de Polonia, România era, în august 1944, o țară cu structuri politice proprii, cu forțe social-politice care realizaseră desprinderea de Germania și alăturaseră România coaliției Națiunilor Unite. În aceste condiții, pentru Washington, conduita sovieticilor în România apărea ca un test pentru viabilitatea acordurilor dintre Aliați în privința țărilor eliberate de sub ocupația sau controlul german.

Pe plan militar, politic și

de *intelligence*, Statele Unite au urmărit prin generalul Schuyler, Burton Berry și Frank Wisner (șeful OSS în România, pînă la începutul lui 1945) imixtiunile întreprinse, tot mai frecvente și brutale, ale reprezentanților sovietici în afacerile interne ale României precum și sprijinul total acordat comuniștilor pentru a-și asigura controlul puterii.

În acest context, se înțelege descurajarea lui Iuliu Maniu care, la 8 decembrie 1944, a reluat, în conversația cu Burton Berry (care o consemnează la 9 decembrie), ideea devenită obsesie pentru cel care întruchipa rezistența față de comunizarea și sovietizarea României: abandonarea României de către Marea Britanie și SUA în glaciul sovietic. „El (*Maniu* — *n.n.*) a spus că dacă ar fi știut că sovieticilor le va fi dată mîna liberă în aplicarea condițiilor de armistițiu, nu l-ar fi sfătuit pe rege să semneze armistițiu⁴. Maniu a avertizat că „Rusia sovietică a planificat în mod deliberat comunizarea României în timp ce puterile democratice observă în tăcere (...). Cu o considerabilă emoție, domnul Maniu a întrebat dacă America și Marea Britanie doresc ca România să devină o parte a Uniunii Sovietice. «Dacă este așa» a spus el «vă rog să-mi dați un sfat în consecință, căci aceasta se poate aranja ușor, chiar astăzi, așa tîrziu cum este

pot aranja lucrurile în avantajul României mai bine decît sunt în stare comuniștii români»”(p. 44–45).

După cum se știe, toate încercările lui Iuliu Maniu — ca dealtminteri și ale regelui Mihai și ale altor exponenți ai forțelor democratice — de a afla intențiile reale ale Londrei și Washingtonului în privința României au primit răspunsul stereotip că Alianții occidentali doreau ca România să rămînă un stat independent și suveran.

Jurnalul lui Burton Berry înregistrează toate momentele semnificative ale agoniei democrației românești, care a primit lovitura de moarte odată cu instaurarea guvernului Groza, controlat de comuniști (6 martie 1945). Martor al luării puterii de către PCdR, ca urmare a intervenției directe a URSS, diplomatul american a redactat două texte de covîrșitor interes pentru cunoașterea metodelor folosite de sovietici în vederea instituirii controlului lor asupra țărilor aflate în sfera de influență a Moscovei: Raportul „Top Secret” adresat de Burton Berry președintelui SUA, în septembrie 1946, și „Metodele sovietice utilizate în România, primăvara 1944 – iulie 1946” (pp. 467–488).

Editoarea volumului, acad. Cornelia Bodea, observă, perfect întemeiat, că Raportul „Top Secret” se plasează între „Telegrama lungă” a lui George Kennan, din februarie 1946, și

articolul aceluiași, publicat sub sigla „X”, în „Foreign Affairs” (iulie 1947), constituind, împreună cu Raportul special al trimisului președintelui Truman în România și Bulgaria, Mark Ethridge (noiembrie–decembrie 1945), textele fundamentale pentru elaborarea „unei largi strategii a Statelor Unite pentru a se opune expansionismului sovietic”(p. 10).

Sursele americane (Schuyler, Berry, rapoartele OSS etc.) vor trebui confruntate — pentru a înțelege dinamica declanșării Războiului Rece — cu izvoarele sovietice în curs de investigare dintre care, deocamdată, cititorul român nu dispune în traducere decît de un set de documente privind cele trei călătorii ale lui A.I. Vișinski în România (1944–1946).⁴

Jurnalul lui Burton Berry oferă nu numai informații prețioase istoricilor, dar le pune și probleme ce urmează a fi soluționate. Astfel, de exemplu, la 20 ianuarie 1946, adică scurt timp după includerea în guvernul Groza a cîte unui reprezentant al PNT și PNL, în urma venirii la București a Comisiei Aliate Tripartite (Vișinski–Harriman–Clark–Kerr), Burton Berry notează că un comunist „din cadrul guvernului, binecunoscut acestei Misiuni (*misiunea americană — n.n.*) și-a exprimat, astăzi, într-o conversație particulară, convingerea sa că guvernul

Groza nu avea intenția să aplice mai departe Acordul de la Moscova sau să organizeze alegeri libere și că nici un progres nu va fi făcut în această direcție fără noi discuții și înțelegeri între reprezentanții celor Trei Mari”. Aceeași persoana neidentificată a prezentat un program în trei puncte care ar fi permis organizarea de alegeri libere, fiind, în același timp, acceptabil pentru URSS și PCR.(pp. 342–343)

Este evident, interesant de știut cine a fost această persoană al cărui anonim este păstrat de Burton Berry chiar și în jurnalul său personal. După opinia noastră, el va fi fost Belu Zilber, care — astăzi se știe, grație arhivelor OSS — întreține strînse legături cu reprezentanții serviciilor de informații americane.

Acad. Cornelia Bodea, eminentă specialistă în istoria modernă a României, a editat jurnalul lui Burton Berry cu o rigoare exemplară. Domnia Sa a pus astfel la îndemîna specialiștilor un text de interes capital nu numai pentru istoria postbelică a României, dar și edificator petru împrejurările trecerii de la „Marea Aliantă” dintre SUA–URSS–Marea Britanie, la confruntarea Est–Vest, care avea să se desfășoare pînă în 1989.

TRILOGIE 1989

MIHAI CHIOVEANU

“ . . . î n c e p u t u l înțelepciunii, probabil, este recunoașterea faptului că ceea ce a lăsat în urmă comunismul este un talmeș balmeș extraordinar ”

Timothy Garton Ash

După lansarea în vara acestui an a volumului **Fantasmale Salvării. Democrație, naționalism și mit în Europa post-comunistă** (Iași: Polirom, 1999), Vladimir Tismăneanu, profesor de științe politice la University of Maryland, College Park, USA, revine în atenția publicului din România prin publicarea volumului de față - o antologie de texte semnificative și polemice, apărute în traducerea excelentă a Cristinei și a lui Dragoș Petrescu.

După analizarea în **Mizeria Utopiei** a cauzelor ce au dus la declinul ideologiei marxiste,

REVOLUȚIILE DIN 1989. Între trecut și viitor, Vladimir Tismăneanu coordonator, Traducere de Cristina și Dragoș Petrescu, Ed. Polirom, Iași 1999, 287 p.

revizitarea disidenței intelectualilor din Europa de Est de la Stalin la Havel în **Reinventarea Politicului** și evaluarea șanselor proiectului liberal în **Fantasmale Salvării**, focalizarea asupra Revoluțiilor din 1989 pare a fi nu doar o “fericită coincidență” ci și o necesară închidere a unui ciclu editorial. Lăudabil în acest sens și efortul editurii Polirom de ‘a ține pasul’ cu piața de carte europeană – volumul la care ne referim a apărut în primăvară la Routledge Press, London sub titlul: **The Revolutions of 1989**.

“..o mostră a celor mai valoroase eseuri pe marginea revoluțiilor est-europene.” (Norman Naimark, Stanford University), semnate de autori celebri: *Cauze* (Daniel Chirot, Leslek Kolakovski, Katerine Verdery), *Semnificații* (S.N.Eisenstadt, Timothy Garton Ash, Jeffrey C. Issac, Tony Judt, G.M. Tamas, Jacek Kuron), *Viitor* (Bruce Acherman, Ken Jowitt, Jacques Rupnik, Adam Michnik, Mircea Mihăieș și Jeliu Jelev) prin lucrările

publicate, unele chiar în România, sau prin rolul jucat în evenimentele din ultimele două decenii, prezentul volum* nu își propune să reproducă în termeni narativi evenimentele trecutului imediat. Apărute între 1990 și 1996, textele surprind dinamica percepției analiștilor și actorilor asupra ‘seismului’ 1989. Structura cărții în sine reprezintă o invitație la regândirea problemelor pe care “extincția leninismului”(Ken Jowitt), dispariția “imperului exterior” al Uniunii Sovietice odată cu bascularea regimurilor comuniste și destrămarea acesteia le ridică în Est și în Vest deopotrivă. Eliminarea acelei bipolarități rațional previzibile a războiului rece și retrasarea geografiilor conceptual simbolice, continua fragmentare și apariția noilor actori în spațiul redus pînă nu demult la ingraturul statut de ‘borderland’ privesc, în opinia multora dintre autori, în egală măsură Occidentul.

La un deceniu distanță și într-un context în continuă transformare, revoluțiile care au schimbat fața Europei și a lumii prin eliminarea cortinei de fier rămîn în actualitate atît timp cît de pe ruinele colosului roșu fuga înapoi și/sau previziunea istoricului, sociologului, analistului politic, eseistului; pare a duce de fiecare dată la concluzii

diferite. Subiectul pare inepuizabil cu atât mai mult cu cât noua paradigmă interpretativă, ce are în vedere acceptarea valorilor și setului de norme și nu doar importul mimetic al instituțiilor atunci când analizează șansele democrației în Europa de Est post-comunistă, pare a nu simplifica deloc răspunsul la întrebarea lui Dahrendorf privind posibilul eșec al revoluțiilor.

Dacă în prima fază se poate spune ca revoluțiile lui 1989 au reușit (T. Garton Ash), rezultatul final al tranziției, oboseala acumulată și deziluziile datorate uriașelor așteptări ar putea fi, de la caz la caz, unul dezamăgitor. Poate tocmai de aceea materialele grupate în volumul de față nu-și propun să analizeze dinamica, ritmul și orientarea fiecărei țări în parte, ci insistă mai curînd asupra liniilor de interpretare și cauzelor similare și mai puțin asupra perspectivelor singulare. Viteza cu care s-au prabușit regimurile comuniste, rolul de eliberator involuntar al Estului jucat de Gorbaciov, dimensiunea sîngeroasă și deturnarea revoluției în România, absența ei în Iugoslavia etc. pierd din importanță, autorii cuprinși în acest volum fiind interesați mai curînd de

logica autodistructivă a sistemului, desacralizarea centrului politic, absența zelului misionar, a proiectelor salvaționiste, a elementelor charismatice etc., interpretate drept semn al transformărilor radicale produse în societățile sfîrșitului de secol XX.

Reprezintă 1989, "annus mirabilis", momentul reintrării în clubul select al democrațiilor occidentale a statelor foste comuniste? Dincolo de atmosfera de carnaval a primilor ani postrevoluționari (Jelio Jelev), reafirmarea în cercurile intelectuale a "Ex Occidente lux" și a nou creatului limbaj, cu rol în formularea comunităților politice, paralela făcută de Timothy G. Ash cu "primăvara popoarelor de la 1848" pare oarecum exagerată – de altfel, optimismul autorului a scăzut considerabil în ultimul timp. Pe termen lung revoluțiile din 1989 par a reprezenta nu un "asteroid..ci.. un vulcan politic". Liberale și non-utopice, "rectificatoare" în viziunea lui Habermas, care le plasează în afara modelului tradițional, revoluțiile din 1989 reprezintă, în primul rînd, sfîrșitul unui "...ciclu istoric început în 1917..(și) al unui lung război ideologic" (Vladimir Tismăneanu).

Bascularea regimurilor comuniste în Europa de Est,

văzută prea adesea drept parte a renașterii globale a revoluției liberale la sfîrșit de secol XX și consecință a valului democratic universal, nu reprezintă exclusiv un triumf al liberalismului și ideii de "societate deschisă" decît, poate, pentru cei ce se încăpățînează să rămîna în limitele interpretărilor moniste. Infrîngerea totalitarismului, dincolo de iluziile autolaudative, poate fi la fel de bine o "cumpănă a apelor", apariția unor noi forme de clericalism, fundamentalism etnic și capitalism antidemocratic fiind la fel de posibilă în oricare dintre cazuri (Bruce Ackerman). " S f î r ș i t u l Istoriei" (F. Fukuyama), al " t i m p u r i l o r eroice" (G.M. Tamas) sau doar al unei "epoci europene" (Tony Judt)?

Respingerea acelor realități insuportabile și afirmarea vechilor idei de libertate a dus, pe lîngă resurecția morală, la reiterarea în interiorul spațiului deschis noilor formulări a tradițiilor cultural-politice ale trecutului interbelic, de multe ori anti-european prin autoritarismul, fascismul, corporatismul, țărănismul promovate. Dacă adăugăm aici rolul determinant al eredității leniniste și potențialul creativ al zonei, Europa de Est post-comunistă, și nu doar Balcanii, pare a

reprezenta mai curînd un laborator experimental în care retorica anticomunistă a noilor elite poate deveni oricînd superfluă. Pe de o parte, explicarea prăbușirii comunismului nu se mai poate reduce astăzi la analiza colapsului politico-economic, fără a ține cont de criza moral-culturală a sistemului (Daniel Chirot). Pe de altă parte, traducerea anti-comunismului contraelitelor politice exclusiv în termenii democrației este la fel de eronată.

Cu toate că întoarcerea la comunism pare puțin probabilă – “restaurația de catifea” găsește la Adam Michnik o explicație pertinentă în natura autolimitată, antiideologică și antimachiavelică a revoluțiilor

și în respingerea inutilului neo-iacobinism al anticomuniștilor – atît timp cît rolul de anihilatori politici ai acestuia a revenit în unele cazuri chiar fostelor elite și guverne din Est (Kolakovski), spațiul ex-comunist se confruntă încă cu ceea ce ar putea fi definit ca “Ur-communism”: corupția, cinismul politic și modelele mentale ale trecutului imediat. Deși “Blues-ul post-totalitar” face dificilă sarcina analistului de a pune un diagnostic exact în fiecare caz (Jacques Rupnik), revenirea în actualitate a considerațiilor lui Istvan Bibo referitoare la mizeria micilor state din zonă este încă posibilă.

Marele merit al volumului de față, dedicat

Revoluțiilor din 1989, constă în primul rînd în eliminarea “ t i r a n i i l o r certitudinii”(D. Chirot). Văzute nu arareori drept, revolte, refoluții, restoluții, restaurații, evenimentele din 1989 sunt privite de ‘ochiul critic’ al analistului ca subiect de cercetare și bază a dezbaterilor aprinse, politice și economice. Dincolo de interesul viu și imediat al fiecăruia dintre noi, datorat implicațiilor pe termen scurt asupra ordinii politice internaționale, acestea devin pentru profesionist “..o neașteptată, fascinantă și revelatoare imagine a modului în care sistemele sociale aparent stabile intră în declin și se prăbușesc”(Daniel Chirot).

*

Între vizionarismul rațional și fascinația absolutului

OLIVIA HORVATH

După patruzeci și cinci de ani în care societatea românească a fost “hrănită cu polonicul” cu ideologia marxistă a totalitarismului, este normal ca

Raymond Aron - *Lupta de clasă*, Polirom, 1999, 261 pagini.

Marx însuși să fi devenit un subiect tabu. O carte care se numește *Lupta de clasă* și care, deși nu se revendică totuși pleacă de la filosofia marxistă, ar putea să pară o condamnare la moarte. Și totuși, apariția cărții lui Raymond Aron satisface două necesități: readucerea lui Marx în

atenția publicului român, și, deoarece el nu poate fi nici ignorat nici supraevaluat, înfruntarea lui Marx cu o critică coerentă și mai ales logică.

Atât Raymond Aron, cât și cursul său, susținut în anii 1956 - 57 la Sorbona și publicat astăzi în România, au un singur cuvânt definitoriu: *logic*. Sociologul Aron nu are nevoie de o prezentare mai amplă decât aceasta deoarece prin logic se spune totul. În epoca sa, atunci când majoritatea intelectualilor francezi exalta marxismul, Raymond Aron a fost un personaj “contre

courrent.” Iar aceasta tocmai pentru faptul că a reușit să se detașeze de șarmul ideologiei și să observe în mod obiectiv plusurile și minusurile sale. Astfel, în 1964, anul apariției *La Lutte des Classes*, Jean-Paul Sartre, cel care a fost întotdeauna plasat la polul opus față de Aron, scria: “Marxismul, ca filosofie generatoare a unei lumi ne-a smuls din cultura moartă a unei burghezii muribunde ce mai trăia doar din propriul trecut.” (*Marxismus und Existentialismus*, 1964) Cât de evident pasional este acest text în comparație cu unul aronian, în care sociologul aprobă o latură a marxismului, analizând-o rațional: “Este suficient ca minoritatea privilegiată să primească o fracțiune relativ importantă din produsul național și inegalitatea va fi un obstacol economic în calea dezvoltării. Tocmai în cazul unor astfel de societăți, necesitatea revoluției [în sens marxist] poate fi (...) afirmată” (p.231).

De altfel, însuși Aron declară că nu crede în posibilitatea unei alegeri absolute între un Bine și un Rău. Spune mai degrabă că există grade diferite de bine și rău. Astfel, el adoptă o poziție asemănătoare cu ideea “ingineriei sociale” rawlsiene. Societatea nu poate fi îmbunătățită printr-un bum revoluționar, ci doar ameliorată gradual. Aron nu acceptă “soluții globale” sau adevăruri absolute, și acuză adoptarea acestora ideologiei sovietice. El încearcă să găsească soluția nu mai mult decât

echitabilă, deoarece este conștient de faptul că inegalitățile, deși sunt în adevăr o problemă, sunt insurmontabile, în orice fel de regim politic. Cu această concepție Aron desființează atât teoria marxistă, cât și cea tocquilleiană, cele două puncte de plecare ale cărții în discuție. Este interesantă această apropiere pe care o face Aron între promotorul democrației care, fiind naturală omului, va ajunge să egalizeze societatea, și promotorul aceleiași egalizări, de data aceasta însă prin revoluție, prin violență. Deși ambii gânditori constituie punctul de inspirație pentru Aron, Tocqueville este puțin menționat în *Lupta de clasă*. În fond, era normal ca Marx să fie adevăratul fundament de vreme ce el este întemeietorul noțiunii de clasă.

Scopul teleologic al istoriei este pentru Marx, poate de prisos a mai menționa, societatea fără clase, dispariția statului. Premisa pentru aceasta este însă violența. Procesul începe cu dezvoltarea economică, continuă cu polarizarea societății între două clase antagoniste, apoi intră în scenă pauperizarea absolută a clasei exploatate pentru a da naștere luptei de clasă. Aceasta din urmă culminează în revoluția proletară și transferarea puterii în mâinile muncitorilor. Dictatura proletară urma să fie esențial represivă pentru a conduce istoria către finalitatea ei. Hannah Arendt, în eseul ei *Despre violență*, face o diferență clară între violență, putere și forță. Ea afirmă că

proletariatul lui Marx nu o posedă decât pe prima, și aceasta deoarece este un regim bazat pe mase alienate în care indivizii se pierd și se supun. Puterea politică a proletariatului nu dispune practic de legitimitate tocmai din cauza violenței pe care se fundamentează. Aron, la rândul său, argumentează că o minoritate nu va putea fi condusă de o majoritate, ceea ce este exact ceea ce presupune teoria dictaturii proletare. Astfel tot ce ar putea să înfăptuiască revoluția lui Marx ar fi o schimbare a elitelor politice. Mai exact, schimbarea unui regim bazat pe “comunicare, acord, rivalitate, și conflict” (p. 238), adică pe realitate, cu unul utopic, siluit asupra societății prin puterea unui adevăr suprem impus prin violență.

Clasa proletară este un subiect asupra căruia, măcar în parte, Aron este de acord cu Marx, afirmând că, dintre toate gupurile societății industriale, muncitorii sunt cei mai bine definiți, atât din interior cât și din exterior. Deși tendința acestei clase nu mai se îndreaptă către unificare, grupul dispune de “o puternică realitate, atât obiectivă ct și subiectivă,” (p. 233) pe când toate celealte clase sunt total echivoce. Astfel indivizii sunt nesiguri asupra grupului căruia îi aparțin, nu numai din cauza neclarității definiției conceptului de clasă, ci și din cauza mobilității sociale crescânde.

Ce este în fond o clasă socială? Aron o definește în

termenii a trei principii: anasmlurile socio-economice diferențiate pe principiul economic, ai căror membrii se află într-o relație de interdependență, și în interiorul cărora condiția socio-economică a indivizilor este asemănătoare. De aici, Aron găsește în lupta de clasă nimic mai mult decât definiția lui *homo oeconomicus*. Onul tinde spre maximizarea utilității. Așadar, dispariția luptei de clasă se reduce la soluția împărțirii echitabile a produsului național, “mărul discordiei”. Teoria claselor conduce negreșit către teoria puterii politice. Pe baza acestui lucru ideologia stalinistă a construit doctrina conform căreia regimul sovietic ar fi singura cale spre adevărul absolut, condiția necesară pentru finalizarea istoriei. Aceasta, și identificarea Partidului cu proletariatul - fapt considerat de sociologul francez o adevărată absurditate - este justificarea puterii absolute pretinsă de conducătorii comuniști. Este impresionantă puterea lui Aron de anticipare.

Ținând cont de faptul că își ținea cursul în 1956, putem afirma că este unul dintre primii și poate puținii intelectuali vest-europeni care au apreciat evenimentul Ungar la adevărata sa însemnătate. Folosind date empirice Aron oferă în *Lupta de clasă* o imagine clarvăzătoare a comunismului, cu atât mai impresionantă cu cât blocul sovietic era analizat de după Cortina de fier, fără un contact autentic cu realitatea. El demonstrează contradicția pe care istoria o aduce teoriei marxiste: revoluția proletară nu a fost urmată de societatea fără clase, așadar, încă există clase în societatea sovietică, pretins comunistă.

Raymond Aron postulează toate premisele prăbușirii comunismului. El arată greșala pe care o comite occidentul prin “dezinteres.” Observă tendința irezistibilă către democrație și are impresia că regimurile sovietice se vor îmbunătăți gradual în virtutea acestei tendințe și că vor evolua către relaxarea economică, politică

și ideologică; nu spune însă că acesta va fi și sfârșitul lor. Întrebarea care se pune în această fază este de ce nu a prevăzut căderea comunismului? O explicație ar putea consta în modul rațional de analiză a regimului, o a doua ar putea fi Cortina de fier, iar o altă explicație ar putea fi faptul că *Lupta de clasă* este de fapt un curs univarsitar care cere o oarecare imparțialitate. Cu toate acestea, teoria lui Aron rămâne impresionant de vizionară, mai ales în cadrul trendului intelectual francez din anii 50, 60.

Cartea lui Aron este mult prea complexă pentru ca o scurtă analiză să o poată cuprinde. *Lupta de clasă* este un imperativ pentru lectură, și tocmai de aceea, deși tardiv, intrarea lui Raymond Aron în spațiul editorial românesc este binevenită. Dacă ar fi să definim cartea în două concepte acelea ar fi imposibilitatea prezicerii viitorului și faptul că structura economico-socială a unei societăți nu determină niciodată regimul politic.

James Adams

Următorul – Ultimul război mondial

Editura Antet. 380 pagini. 43.000 lei.

Lucrarea înfățișează modul ipotetic în care ar putea decurge un viitor război mondial (ultimul, potrivit titlului).

Acest război va fi în primul rând un “ război al informațiilor “. Această noțiune are înțelesuri (sensuri) diferite pentru diferitele structuri politice, informative sau de apărare. Acest război nu va mai fi dominat de către clasicul soldat cu pușcă, ci de cyber – cavalier. Războiul informațiilor nu se desfășoară numai în domeniul militar, ci și în cel al terorismului, crimei organizate, spionajului economic etc. Bomba cu Semtex și automatul AK – 47 (vestitul Kalașnikov) vor fi înlocuite cu viruși, ploșnițe, viermi și bombe logice. Toate aceste forme noi de război informatic sunt atent studiate și dezvoltate de către marile puteri economice și militare prin laboratoare secrete și finanțări consistente și discrete. Ca un paradox, statele dispunând de cele mai eficiente capacități de război informatic sunt și cele mai vulnerabile.

Potrivit autorului, războiul informatic se desfășoară pe trei planuri (administrarea percepției informației, distrugerea sistemelor informatice ale adversarului și exploatarea informației ce se află la dispoziția inamicului).

În orice caz, cartea prezentată ne ajută să putem înțelege de unde venim, unde ne aflăm și unde ne îndreptăm.

Charles și Barbara Jelavich

Formarea statelor naționale balcanice 1804 – 1920

Editura Dacia. 400 pagini. 60.000 lei.

Cartea are în vedere mai ales istoria modernă a șapte popoare balcanice (albanezii, bulgarii, croații, grecii, românii, sârbii și slovenii), popoare cu un trecut istoric foarte îndepărtat de cel al popoarelor din Occident. Spre deosebire de statele medievale vest – europene, dezvoltarea națională în Balcani a fost încetinită și uneori împiedicată de dominația străină (în special otomană). Nicolae Iorga a publicat în 1913 o lucrare similară “ Istoria statelor balcanice în epoca modernă “, depășită întrucâtva la momentul de față. Spre deosebire de Iorga, autorii cărții de față recurg la o abordare mai pragmatică a problematicii, acordând mai multă importanță aspectelor politice, sociale, instituționale, economice și culturale. De asemenea, istoria Imperiului Otoman e ceva mai detaliată. Lucrarea autorilor americani nu este prezentă pentru prima dată în România, fiind respinsă de cenzură în 1982.

În prezent însă, cartea este foarte ancorată în actualitate, dată fiind situația extrem de complexă și de confuză ce există în fosta Iugoslavie și, în special în Kosovo.

Andre Maurois

Istoria Angliei

Editura Orizonturi. 700 pagini. 43.000 lei.

Este o reeditare a acestei cărți, prima traducere apărând în România în 1937, urmată de ediții succesive. Cartea începe cu prezentarea specificității mediului natural, care și-a pus amprenta asupra spiritualității britanice. Ne referim aici la fidelitatea față de grup (comunitate) și tradițiile sale (însă nu fidelitatea în sens românesc), sentimentul religios sincer, gustul pentru legalitate și dezbateri, atașamentul față de o libertate individuală disciplinată, echilibrul între interesele personale și ale comunității, etc. Autorul consideră parlamentarismul britanic drept o culme a instituțiilor politice. Pe lângă aceasta, sunt surprinse foarte bine geneza, rolul, importanța și raportul de forțe între clasele sociale, precum și implicarea acestora în viața politică. Merită menționată prefața autorului la prima ediție în română a cărții : “ Ceea ce le cer prietenilor mei români este un singur lucru : să citească această carte cu multă seriozitate și să se străduiască a găsi adâncile rădăcini istorice care înfig în țărâna veacurilor arborele britanic “.

**Revista este editată de Institutul de Cercetări Politice și Economice și Fundația
Societatea Civilă**

Editorial Board: • Călin Anastasiu • Daniel Chirot • Dennis Deletant • Gail Kligman • Dan Oprescu • Vladimir Tismăneanu • G. M. Tamas • **Redacție:** • **Redactor șef:** Stelian Tănase • **Secretar de redacție:** Ovidiu Horia Maican • **Colectivul redacțional:** • Adrian Cioroianu • Laurențiu Stefan Scalat • Valentin Stan • **Publicitate și distribuție:** Cristian Popescu • **Coperta și tehnoredactarea:** Tudor Dumitru Titirișcă.

“Sfera Politicii” este înregistrată în Catalogul Publicațiilor din România la numărul 4165. Reproducerea articolelor apărute în publicația noastră se face numai cu acordul scris al redacției. Tiparul executat la RH PR INTING

Adresa Redacției: Str. Piața Amzei, nr. 13, Et. 1. CP 212, OP 22, București, Tel/Fax: 01 312 84 96 (Attn Oana Manolache); E-mail: sfera@totalnet.ro.

TALON DE ABONAMENT LA REVISTA “SFERA POLITICII”

(vă rugăm completați cu majuscule)

DA, doresc un abonament la revista “SFERA POLITICII”, începând cu numărul....., pe perioada de:

3 luni (30.000 lei) , 6 luni (60.000 lei) , un an (120.000 lei)

Am achitat contravaloarea abonamentului, în sumă delei, cu mandat poștal nr. sau ordin de plată nr., în contul Fundația Societatea Civilă, nr. 251100922013126 (lei) sau 251100222013126 (valută) deschis la BRD - SMB.

DA, doresc factură fiscală pentru abonamentul achitat.

Nume, Prenume, Vârsta.....

Compania....., Cod fiscal.....

Profesia, Funcția

Adresa la care doriți să primiți abonamentul:

Strada....., Nr....., Bl., Sc....., Et.....

Ap....., Localitatea, Cod poștal....., Județ/Sector.....

Telefon, Fax, E-mail

Vă rugăm completați în întregime acest talon și, împreună cu copia chitanței, sau a ordinului de plată al abonamentului, expediați-l în același plic, pe adresa : Fundația Societatea Civilă - Sfera Politicii, Piața Amzei, nr.13, et. 1, sect. 1, București, cu mențiunea “Talon abonament”, sau prin fax la +40-1-312.84.96. Abonamentele se pot contracta și la sediul fundației, la adresa mai sus menționată. Relații suplimentare la tel. 659.57.90. Creșterile ulterioare ale prețului de vânzare al revistei nu vor afecta valoarea abonamentului contractat. În prețul abonamentului sunt incluse taxele poștale.